

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theophili Bernardini E Societate Iesv De Religiosæ Perseverantiae Præsidiis Libri XI. ...

Bernardin, Théophile

Antverpiae, 1622

Lib. VIII. De Zelo animarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47032](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47032)

LIBER OCTAVVS,

De Zelo animarum.

CAPVT I.

De iis qui salutem aliorum suis laboribus procurare non possunt.

MULTA hac de materia scribi possent, ea sola tangam, quæ intra limites mihi positos continentur.

Cùm enim potissimis firmare præsidii, armis instruere, virum illum optem, qui opum, honorum, voluptatum, pereuntiumq; rerum, imò & sui ipsius amore superato, in Religiosæ familiæ disciplina vivere, & ad extremum vsque perseverare decrevit: id autem quasi certum indubitatum quæ sumserim, perseverare non posse illum, qui ad propria, & instituto quod arripuit, quasi naturalia munera defungenda, voluntatis ac sollicitæ curæ nihil confert; omnino necesse est, ut de animarum zelo, virtute tantopere in Societate Iesu commendata, non nihil differam. Etenim non quemcunque perseveraturum, sed eum potissimè, qui in nostra Societate perseverare volet, instruo.

Cùm autem ad Tirones maximè atque Iuniores hæc mea scriptio dirigatur; his verò, non tam laborum & actionum aliis vitium susceptio, quàm seipsum ad perfectiora promovendi, & maioribus aptandi curæ & industria incumbat: erunt mihi ea præcipuè persequenda, quæ ad tantam virtutem aliquando capeffendam, ad parandos animos, & cauendos quos illi subinde implectit Satan, dolos non nihil conferant. Et quidem

Dolus primus est, & de quo statim ipso in ingressu monitos oportet, ne præclarissimæ virtutis cupiditas nimios & imprudentes sui amores concitet. Quod fieret si quæ in instituti amore stabilire ac firmare debuit virtus, instabiliorem, languidum, ac subtristiore redderet. Quod ipsum variè contingit, & non exiguum, tum priuatim singulis, tum vniuersè communi rerum statui, fluctuationem, atque, quod sequi necesse est, perturbationem, ac damna ingentia importat. Quare vnum quemque, intra suum se modulum cōtinere, suaque esse mediocritate contentum oportet: ita quidem, ut quid ab ipso exigatur sciat, esse quæ id omne vitiosum, quod aut præter vires est, aut ab hominis conditione dissentit. Quippe duobus his fermè modis fieri puto, ut etiam in Societate nostra, nonnulli à procuranda suis conatibus animarum salute arceantur; neque id illis vitio verti debeat, imò ceteros, & fructu salutis alienæ, & lucrosis æternæ gloriæ compendiis æquare possint: quod dilucidè per singula demonstro.

Conditione sua, à procuratione salutis alienæ arceri, solos eos quos Coadiutores vocamus, certum est: sunt enim ad id vnum vocati, & in Societate cooperti, vt in abruptam, rebus quæ ad spiritum attinent, operam sacerdotes nature possint, dum ipsi sufficiens corpori, & vitæ eorum necessariis, summi Dei & Domini nostri amore incumbunt. Quod sanè quantæ sit virtutis, quantæque gloriæ seminarium, is intelliget, qui humilitatis atque caritatis, virtutum præcellentissimarum, quanti sint thesauri probè capiet.

Alij sunt, quorum seu inualetudine, seu imbecillitate naturæ, seu decrepita senectute, ita sunt atritæ vires, vt conarum nullum extrinsecus adhibere possint, nec foras erumpere. Quos profectò sua etiam decet esse sorte contentos, & sanctissimæ Dei providentiæ summa tranquillitate subiectos, vereque persuasos, hanc sibi, ad vitam æternam, à Deo viam esse positam; & esse vnde sibi, qui natura filij iustæ, & sæpè supplicia sempiterna pro meriti sunt, abundè ob tam beatam sortem gratulari possint. Quid iuuat alienis, quæ habere non possis, bonis, liuido & obliquante oculo intuentis tabescere, interimque modica illa quæ tibi insunt, magnisque possent auctibus grandescere, otiosa & inculta dimittere?

C A P V T II.

Solatia duo ex eis, quæ ipsi prestare sibi & alijs possunt.

PRimò omnium tam illi, qui conditione, quàm alij qui quouis alio casu, industriam suam & sudores, promouendæ alienæ salutis adhibere prohibentur, id sibi solatij habeant: iustas eas & laudabiles desiderationes esse non possent, imò verò Deo ingratas esse, & ab aliqua prauæ cupiditatis radice ortum ducere, quæcunque rectæ rationi repugnant: at qui id velle, id desiderare, quod conditionem tuam, benè & sapienter electam, dedecet, vel tuas quæ nunc sunt naturæ vires superat, imprudentiæ est, & rationi aduersatur: cur igitur doleas, tuam illi rei operam non esse addictam, quam vt nunc tecum agitur, prudenter optare non potes, imò potius leniter & hilariter declinare debes? etenim ea omnia declinanda sunt, quæ conditioni nostræ, & rectæ rationi, ac, quod consequens est, diuinæ voluntati minùs cõsentiunt: sin autem affulgente sola honesti specie abducimur; ipsi nobis imponimus, mendaciòque lætamur, fulgorem vani nominis, & gloriolæ blanditias, pro virtutis vero splendore complectentes. Quod si facimus, quid nos aliud, quàm inconsideratus imperus, vel leuiculæ ostentationis amor rapit? Dum verò neque muneris impositi lege, neque rectæ rationis impulsu mouemur, post labores diu persudatos, post tabefactum crebris suspiriis pectus; quæ tandem huic ad tam præclarum opus ardori, merces erit à Deo? Quæ, nisi vt illud Prophetarum dicat, *Quid paleis ad triticum, dicit Dominus: Non mittebam eos, & ipsi currebant: ipsi regnauerunt, & non ex me principes exiuerunt, &*

*Ierem. 23.
Osee 8.*

non cognoui. Ventum seminabunt, & turbinem metent: culmus stans non est in eo, germen non faciet farinam: quod et si fecerit, alieni comedent eam. Sed his erit aptior locus.

At obiiciet non nemo, sibi graue esse, & verò non sciendum, quòd sua imprudentia, addam etiam, si lubuerit, & peccato, quamquàm in bono Religioso, quomodo id fiet? sed demus id quoque, vt peccato se iam ad eas angustias redactum videat, vt ferendis laboribus impar sit: còsentaneum igitur esse, vt culpam suam lugeat, atque reparari robur exoptet. Certè de reparandi roboris moderatissima cura, pro ratione loci & instituti suscepta, nihil contendo, quin rectè & laudabiliter fieri possit: at neque se infirmiorè lugere, neque ad sudores aliorum adspirare, laude dignum est. Quamuis enim de iis quæ perperam egimus, dolere & peccata deplorare possimus; attamè imprudentis est, ea conari, quæ tentare non debes; ea suspirare, quæ efficere non potes: sed quoties in eum deuenisti statum, à quo recedendi omnis tibi est sublata facultas, in id collimandum, id spectandum contentius est, vt ea quæ tibi superest mediocritate & conditione, quam poteris fructuosissimè vtaris: quippe toti hominū generi vsque adeò benignè optimus prouidit Deus, nemo vt tantis vallari possit angustias, opprimi calibus, infirmitatibus deiici, opportunità destitui, quin & liberos ad Deum suum aditus nancisci, & magnitudine animi, virtutisque firmitate, quidquid extraxit facultati deest, quadantenus compensare queat. Est autem vasti dæmonis perniciosus astus, quoties vel præteritorum, vel eorum quæ in nostra potestate non sunt, vanis votis & quiritationibus angimur, ea verò quæ nunc temporis perfectius fieri possent, & vbi non parum promoueremus, neglectim præterimus; atque ita totius nobis vitæ fructus perit, dumque præsentia, & quæ præ manibus sunt, præ absentium & nos fugientium auiditate negliguntur, virumque nos miserabiliter fugit, nudique & bonorum omnium inopes, ad æternitatem, feris prosequendi lacrymis tendimus, momentoque deuoluimur.

Atqui in hæc incidimus, quoniam parum æqui, tum diuinæ gratiæ, tum laborum humanorū æstimatores sumus: quod nostrum iudicium si correxerimus, omnis erit sortem suam lugendi materia sublata: & hoc esto secundum, quod nunc profero solatium, vnde videamus, ab iis qui conditione vel infirmitate præpediti, in aliorum salutem non incumbunt, plurimum tamen ad eam conferri & promoueri posse. Etenim hominum animos, improbarum cupiditatum vinculis soluere, à caducis & sensui illudentibus ad immortalia & diuina transferre, incensisque maioris sanctimonix desiderii inflammare, non humanæ, sed solius diuinæ est opis: labor & industria hominū, non aliud est, quàm euocatio & quasi iuitamentum diuinæ gratiæ, quæ si defuerit, labor omnis cassus & inefficax iacet; at si se, vel vltro, vel vocata, copiosius effuderit, potest id omne sola, quod quibuscunque adhibitis, præstari aut sperari poterat.

Solet autem prouidentissimus, & ad virtutem solers incitator Deus, viris illis ad permouendos aliorum animos gratiam dare, qui sincera mente, vereque di-

uini honoris auidi, suos ad id sudores conferunt: sed ita fermè, vt humilitatis conseruandæ causa, vix, quamdiu hîc viuunt, certò constet, quis per quem sit ad consilia saniora traductus. Quamuis enim satis patere soleat, cuiusnam in homine illo sanando defudarit industria, quis tamen certò asserat, non esse id cuiuspiam alterius virtute perfectum, orationibus impetratum? Concionum suarum fructum, socij precibus acceptum ferebat P. Borgia: verène, an falsò, nihil ad nos. id autem à nobis facit, quòd ita fieri posse sentiebat, & re vera sapè fieri pro certo sumo, & probare, si meritò in dubium reuocari crederem. Certè ipse S. Franciscus non illepide asserbat, fore aliquando, in extremo illo & decretorio iudicij die, vt non paucis diceretur, Beata steriles, & vbera quæ non lactauerunt, erunt filij desertæ plures, quàm eius quæ habuit virum: quando scilicet à concionatoribus & Præpositis qui opinione hominum celebrabantur, quibus rectè facta multa certatim tribuebantur, suppositij fetus tollentur, veritatemque ignotis matribus reddentur, iis videlicet qui latentes silentisque, suis eos lacrymis, ieiuniis, supplicis, orationibus, virtuti salutique pepererunt. Et verò quis nescit maternarum lacrymarum filium fuisse Augustinum, nec arefcere potuisse, imò in tantam arborem adoleuisse, qui tam sanctis irrigationibus increuit? Ac ne plura confectet, quoties improborum, nihilque minùs cogitantium hominum diuexatione, dæmonum quoque terriulentis & pernicacis infiltratione perfectum est, vt qui perditam vitæ rationem inuierant, ad meliorem se frugem receperint, ac postremis prima correxerint: In hac autem felice magis, quàm præcauta & prouisa voluntatum conuersione, quis præter diuinæ gratiæ largitatem, ausit sibi partem laudis vllam arrogare? nempe hinc agnoscimus, neque laboribus, neque industria, neque eloquentiæ cuiuspiam, neque auctoritati, vel homini vlli, insitam eam esse vim, qua possit alium, à dominatu virtutum, ad veræ virtutis castra transferre. ex quo fit, vt hoc nomine nullus tibi labor, conditio, vel munus meritò sit inuidendum: timendum potius, ne, si in non tua, improbante Deo, temerarius inuoles, pro lucello sperato damna multa & ingentia reportes. Sed hæc postea.

At verò, si tanta hominum animis benefaciendi cupiditate flagras, tua te exilitate inuolue pacatus, copiosum tibi virtutum, ac in primis humilitatis committatum compara, sanctis votis & precibus diuinam liberalitatem implora, atque cognoscendi, qui per te fiat, fructus minime auidus, tuas Deo committe sortem nec dubita; quidquid tam munificæ manui traditum fuerit, tibi cum ingenti honore multiplicatum redibit, eritque vt aliquando mireris ex agro sterilecente, perrenni semente, vberimas effloruisse segetes, æternumque mansuras.

Andi quod grauisimorum, qui que rei gestæ interfuerant, viro rum reificatione mihi constat. Fuit in Germania nostrorum quidam, ministeris domesticis destinatus, vir bonus & gnauus, munerique suo totus intentus: cui cum & frater, & cognati omnes hæretilis labe laborarēt, videretque pro ratione con-

ditus

ditionis atque susceptæ vitæ, fore sibi præstabilius, si omnem de illis cogitationem curamque deponeret, neque tamen omnino nihil, ad eos in viam redu-
 cendos conferret, quid est commentus? Sese ad fundendas diuinæ maiestati
 preces contulit, sinceroq; atque firmissimo animi proposito coram Deo statuit,
 penitus in posterum tam in precibus, quam in aliis occasionibus cōsanguinitatis
 omnem, vt perfectiùs pleniùsq; Deo vacaret, memoriam deponere, ita tamen
 vt hanc ipsam eorum obliuionem, & integerrimam ad obsequia Religiosa
 contentione, semel vniuersè consecraret, ac salutis propinquorū procurationi,
 pro diuinæ voluntatis arbitrio, æquissima mente dedicaret. Ergo plures annos,
 omni eorum cogitatione & cura solutus perseverat; cum ecce fratrem illum qui
 matrimonio tenebatur, visendi fratris importuna cupido inaccessit: cui vt faceret
 satis, profectus peregrè. Collegiū adit nostrum, fratrem euocat. qui hominis, &
 quidem hæretici, nec opinatum aduentum demiratus, blandis, vt oportuit, ver-
 bis consalutatum, tantisper expectare iubet, dum Superior certior factus fue-
 rit; adit, hæresi laborare indicat, sacerdotem sibi designari impetrat, qui perfa-
 nandæ vomicæ incumbat. quo impetrato, & fratre plures dies domi nostræ re-
 tento, factum est vt hæreticum omne vituseuomeret, totaque mox familia in
 eandem vibem traducta, ceterique deinceps consanguinei errorem dedocti,
 saniores fidem amplecterentur. Amabo te, quod verum est respice: nunquid
 non hæc sancta fratris obliuio, hi Religiosæ obsequentiæ labores, Deo solo nixa
 fiducia, argumenta fuerunt impetrandæ à Deo gratiæ, fratrique reuocando po-
 tentissima? Iam verò, quis non videt, in infirmitate, morbi dolore, vel cuiusuis
 casus acerbitate toleranda, si paribus excipiantur animis, pares quoque prouen-
 tus esse securos? planè vt sit nobis nostra ignauia fatenda, quoties parum ad
 Dei gloriam, ad aliorum vtilitatem à nobis fieri credimus: satis efficit, qui offi-
 cio sibi demandato probè fungitur. Atque ita patet, non sibi tantum, sed & ce-
 teris non mediocriter prodesse veram solidamque virtutem, etiam si, vel con-
 ditione, vel casu, soli Deo, non etiam hominibus fulgeat.

C A P V T III.

*Quomodo se ex aliorum labore solentur, qui suum conferre
 non possunt.*

Tertium superest, non esse cur animaduersis, quos subire non possumus, a-
 lienis laboribus angamur, delectemur potiùs, & quo maiores dignioresque
 fuerint, arctiori que eos amore complexi fuerimus, eo plura nobis accedere, fe-
 licioresque nos credamus, vnde fiat vt in arrepti semel instituti amore ac tenore
 firmemur.

Etenim ita nobiscum agitur, vt quicumque in eiusdem Societatis commu-
 nionem conuenimus, in vnus & eiusdem quasi magni corporis membra coa-
 lucri-

luerimus eademque eiusdem Spiritus veluti animæ vi vegetante, vitales gratie succos è communi hauriamus, maiore procul dubio largitione fundendos, ubi locupletius ararium sanctioribus operis abundarit. Quare veluti miles ad stationem in præsidio relictus, & in partem prædæ cum ceteris ex æquo veniens; efferetur gaudio, si excursionem subitaria, à populatoribus ingentem prædam conuehi cerneret, neque se in præsidio relictum, iure lamentaretur: ita si Religiosus, ab eiusdem sacræ militiæ commilitonibus, copiosam vndique è carne, mundo, demone prædam agi, & in sua castra comportari videat, est vnde sibi vehementer gratuletur, plurimumque Deo debere se agnoscat, quòd in partem fortis sanctorum vocatus, nullo vel perexiguo suo labore, tam sanctis aliorum sudoribus, arentem animi sui agrum irrigare, alienisque, sed vltro communicatis fructibus opulentare possit.

*Apolog. ad
Guliel. Abb.*

Quam in rem obseruare, inuat quod D. Bernardus quodam loco; Religiosum Ordinem, inquit, vnum opere teneo. ceteros caritate. Faciet autem caritas (fidenter loquor) vt ne illorum quidem fructu frauder, quorum instituta non sequor. Plus aliquid dicam; Tu tibi cautè age; potest namque fieri, quia frustra tu laboraueris: vt autem frustra diligam bonum quod operaris, fieri omnino non potest. O quanta fiducia caritati alius operatur non amans; & alius amat nihil operans: ille quidem suum opus perdit, illius verò caritas nunquam excidit. Etenim, vt S. Leo optimè, incremento disteant proprio, qui profectu delectantur alieno. Similiter & S. Gregorius; Aliorum bona, qua habere non possumus, si diligimus, nostra facimus. & mox; Quanta virtus est caritas, qua alieni quoque laboris opera, nostra facit sine labore! At nunquid miratus es Bernardum, etiam quod ad alios Religiosos Ordines attineret loquentem, tamque affirmatè ipsismet laboribus securiorem esse caritatem pronunciantem: quid putas dicturum, si de eodem ageret Ordine, si de caritate etiam quod sua facultatis esset conferente, preces, patientiam, animi æquitatem, suæ conditionis ministerium adplicante, vel quomodolibet alacriter adnitente, minuti que aliquid, instar Euangelicæ viduæ, in gazophylacium recondente?

*Serm. 10.
Quadrage.
In Pastor.
adm. 11.*

Infelicium, an amentium esse dicam eorum consilium, qui vbi se quàm ceteros minùs ad agendum strenuos viderint, abiiciunt animos, & noua consortia meditantem, susceptum vitæ cursum abruptum, atque ad inferiora ac peruulgata respectant: annon tibi perinde videntur isti desipere, atque si inermis & solus, intra firma militarium copiarum præsidia tutus, grassante foris hoste, castrum vellet abscedere, quoniam infirmior, non posset instar aliorum, arma traheant vel si tenuiorum opum vir & multis indigens, prædiuitum, potentium, sibi amicissimorum, & eum percupidè in omnium suarum diuitiarum communione admittentium, conuictum ideo refugeret, quòd non iisdem, quibus ceteri, facultatibus abundaret: quis, eiusmodi hominum, cum in crudelissimorum hostium potestate venerint, vel ad extremam redacti inopiam fuerint, miseram quam sua voluntate subiuerunt, sortem luceat?

Et quidem in Religiosis familiis, est id longè verius: istic enim molestiam creare potest imparitas, & ingenuus quidam pudor, qui nos nihil eius committos, ab aliena ope imploranda arcet, facitque vt alienis, quæ vsu consumuntur, opibus exhauriendis, graues esse vereamur. At nihil istorum hic locum habere potest: nam imparitas nulla iudicari potest in illis, quorum omnes diuitiæ intus in animo, & in cælis apud Deum repositæ sunt: & licet in iis qui videntur laboribus, aliquid inæquale videatur, sciunt illud in occulto pensandum, non eam quæ foris videtur, sed quæ intus latet, circumcissionem à Deo spectari, *corporalem exercitationem, ad modicum pietatem autem ad omnia esse vtilem.* itaque, & qui non manducat, manducantem non spernit, & qui manducat, non manducantem non iudicat, & vnusquisque sibi operique suo intentus, alienis bonis lætus gratulatur, mala verò sua sollicitus dispicit, ac insidentem laboribus, gloriæ teredinem veritus, & morbosos, quoniam *patientia perfectum opus habet*, beatos prædicat; & quoniam sua sorte vtendum est, labori gnauus insudat.

Sed neque paucioribus incumbere pudore suffundimur, vbi omnia Superiorum auctoritate atque prouidentia ita dimensa sunt, vt non vnicuique, in quæcunque, pro suo arbitratu inuolare liceat; vbi etiam scimus, non rerum agendarum multitudine & varietate, sed latente animi perfectione æstimari omnia, vnumque opus eximia caritate perfectum, vel dolorem vnum insigni animi fortitudine toleratum, longè pluris esse, maioremque communi thesauro accessionem facere, quàm alia permulta hominum opinione maiora, sed à lentiore virtute manantia. Quid quòd aliorum, partim Superiorum, partim & inferiorum, exercendis virtutibus variis, sapientissimus ita semper prouidet Deus, vt non desint qui valentioribus admisceantur infirmi, nihilque hinc vel molestiæ sanioribus, vel pudoris infirmis creari debet, si diuinæ se ordinationi præbeant vtrique conformes?

Et verò hac ratione, maiora etiam vtrinque emolumenta redduntur: nam & maiore numero virtutes exercentur, & hoc habent animi diuitiæ proprium, vt quo latiùs ad plures communicatione traducuntur, eo vigescant & clarescant magis, imò verò quo ad indigniores deriuantur, eo se magis efferente liberalitate atque benignitate, grandioribus auctibus increfcunt: planè vt nihil sit, quo à participandis in Religiosa familia bonis deterreri debeamus.

Quid aio deterreri potèstne diuitias exoptanti, iucundius aliquid occurrere, quàm si nullo suo labore, aliena liberalitate ditescat? & in Religions, an non ita prorsus nobiscum agitur? eodemque in corpore coniunctis omnibus, vnoque & eodem Spiritu omnes mobilante, nonne id suauissimum exoritur, vt dicere quisque possit se tot animis amare Deum, quot eiusdem instituti socios habet, tot operari brachiis, pedibus currere, regionibus viuere, aduersis exerceri, coronari victoriis? Quas tibi, Deus optime, gratias rependam, qui me immerentissimum, tantorum, quæ nec satis æstimare possum, bonorum parti-

cupem fecisti, tanto me corpori inferendo: ò quantum, mea inutilitate perpen-
 sa, solatij capio, quantum fiducia mihi accedit; cum eius corporis membrum
 esse me cogito, in quo reperias qui tenebras ignorantia multa scientia luce dis-
 pellunt, qui cupiditatum astum moderatione virtutis mitigant, qui furentem
 aliorum improbitatem arte multiplici coercunt, qui nihil sibi asperum, nihil in-
 unum, nihil Dei causa peririmescendum putantes, amicos, honores, patriam, suam
 ipsorum vitam honori diuino vel tuendo, vel amplificando posthabent; here-
 tiorum insanos furores, dicendo, scribendo retundunt, patientes etiam, plagas,
 que, & conuicia, & carceres, mortem uel tolerando vincunt, duras gelu plagas,
 arentes ac nimio ardentes astu regiones, rudibus ad fidem adducendis, omnium
 rerum inopes incolunt! In eorum immerentia capita, anthropophagorum in-
 humani dentes famem exacuunt, procellosa maris tempestates insanunt, ve-
 nenata pestilentia aura defauiunt, inhospita Sinentium edicta grassantur, Japo-
 niorum crudelitas furiosa bacchatur: at hæc & plura, fide armati, inuicti carita-
 te despectant, Deum que suum ac Dominum pro ipsis cruci affixum in oculis
 ferentes, non alium sibi decertandi quam viuendi terminum indicunt: quid
 igitur, ignauus ego, & in postremis ad impedimenta relictus, fortissimorum vi-
 rorum late procurrentem aciem memorans, eorum saltem societate collatus,
 saltem que res meas & salutem meam in bono & tuto loco repositam gau-
 deam?

Hoc idem, & longè optatissimum, quantum opinor, solatium iis omnibus
 præsto est, qui in Religiosa quamvis familia longiùs excurrente sunt adscripti. At
 nunquid, inquires, id ipsum de illis dici potest, qui Religiosorum quidem nume-
 ro non accensentur, at benefactis, precibus, vel propria Superiorum indulgentia,
 in partem communium bonorum veniunt? Equidem, certo certius existi-
 mo, in hos quam in reliquam Christiana plebis partem copiosius illa deriuant
 at eos ex æquo cum Religiosis ipsis participare, non inducor ut credam: nec
 enim putem fieri posse, ut qui membrum corporis non est, nec eodem & Reli-
 gionis proprio spiritu uiuit, nec veros membri usus defungi potest, is eisdem
 quos uita membra succos vitales è corpore toto ex fugat. Nonnulla forsitan sunt,
 quæ possint ex æquo deriuari, ut pœna quibus pro admissis sceleribus Deo sit
 satis, & alia quæ Religioso spiritu minus continentur. At magnum quiddam est,
 Religiosè, quod ista tibi cum ceteris cooptatio confert: non pecunia, non ob-
 sequiis, non desiderijs, aut quantacunque industria re dimi potest: lætus ample-
 ctere, thesaurique tanti, ne parcus aestimator, vel prodigus dissipator sis caueo.
 Superbia & inuidentiæ nimio opere deploranda est, quibus ipse viribus & vir-
 tutibus careas, has in alijs videre, ideo que cum illis conuiuere non posse: hu-
 militatem & caritatem decet, alienis gaudere bonis, promouere quæ licet, sem-
 per que præstantiorum consortio conuictu que lætari.

CAPVT IV.

*Quid sit zelus animorum, quæ eius propriè munera,
& cuiusmodi instrumenta.*

Zelus quandam inardescens amoris vim significat, quæ in id quod amatur rantopere exæstuat, vt neque riualem vllum patiatur, semperque attentè inuigilet, necubi vel amor offendatur, vel inuoluetur, sed firmior potius vegetiorque reddatur. Zelo igitur animorum, eam amoris atque caritatis vim intelligemus, qua concitamus, vt animi salutem ardentè alteri velimus, conemurque, quod in nobis est, vt sanior Deoque addictior perseueret, caueamus item quæ suboriri possent pericula, vel si iam aut ignoratione aut praua cupiditate & peccato, à Deo sit alienus, inde se recipiat, & sanctiora respiciens, damnata vitæ prauitate, salubriora sectetur. Quæ pulchrè D. Bernard. *Quid est, nisi intima quædam stimulatio caritatis, piè nos sollicitantis emulari fraternam salutem, emulari decorem domus Domini, incrementa lucrorum eius, incrementa frugum iustitiæ eius, laudem & gloriam nominis eius?* *Hom. 58. in Cant.*

Quoniam autem acrior molestiæ, quàm voluptatis esse solet sensus, fermeque in depulsiōne mali tota laborum moles exigitur: ideo fit vt, quamuis ad zelum spectet, in id non tantum incumbere, vt vitam habeant, sed etiam vt abundantius habeant, & qui iustus est, iustificetur adhuc, & qui sanctus est, sanctificetur adhuc; eas tamen potissimè zeli actiones obseruemus, ac etiam longè potentiùs sese effèrant, quibus aduersantia propellit, hæreses, peccata, flagitia, Dei ignorantiam fugat. Et re vera, vt in his est certa perniciēs, omnisque diuinus amor, atque ad eò salus animi extinguitur, maior in Deum iniuria, diuinæque gloriæ, quantum datur intelligere, grauiora importari detrimenta censemus: vnde fit vt æquissimum, imò planè necessarium putemus, vt qui Deum sanctè diligit, & ea quæ Dei sunt sincerè desiderat, quantum eum amat, tantum etiam doleat, quoties eum videt hominum peccatis iritari, cultum destrui, & impiorum hominum conatus robur acquirere: ac similiter quanta proximum caritate complectitur, tam etiam grauatè feret, si eum in deteriora deflectere, à salute aberrare, abalienari à Deo viderit. Vbi verò id viderit, tum sanè inardescet, effervesceat, exiliet, nec se ipse continebit, in partes omnes vertet, nihil intentatum relinquet, si quæ fortè tantum illud, quod quæ sanctæ suæ cupiditati rantopere aduersatur malum, ab aliorum ceruicibus arceat, eorumque salutem in tuto locare possit.

Iam verò vt corpori, sic animo sanādo, certa quædā adhiberi debet industria, multa quidem & varia opera complectēs, sed quæ omnia vel in malis propulsandis, vel in bonis aduocandis, firmādis augendisq; versantur. Quæ bona & mala

omnia cum in intellectu & voluntate resideant, per frequenter autem extrinsecus inolita consuetudinis tyrannide, vehementi propensione natura, improborum hominum conspiratione, publica morum corruptela, minis interdictum, tormentorumque terroribus aduersus probitatis amatores illatis vitia roborentur, non possunt quae semel inualuerint mala euelli, vel radices agere meliores, nisi ex alto vis quaedam, maior humana, hominum se conatui infundat.

Quare, triplicis mihi videnter esse generis, quaeunque ab animarum zelo proficisci possunt: Primi sunt, quae ad intellectum perdocendum, & à falsa prauaque persuasione reuocandum faciunt, vt lectio, doctrina, scriptio, concio, catechismus, monitio, & id genus alia: Secundi sunt generis, quae itidem ad voluntatem ad saniora permouendam faciunt, vt concio, monitio, reprehensio, exemplum, aliaque artes varia: Tertij denique generis sunt ea quibus diuinae virtutis auxiliatricem vim nobis adiungimus, vt oratio, vt corporis ad id suscepta castigatio, sensuum coërcitio, voluptatum abdicatio, earum denique praestantiorum virtutum adeptio, quae hominem Deo proximum faciunt, & quodammodo diuiniorem reddunt; hinc enim fit, vt eius qui talis euaserit, opera & verba omnia, imò vel sola desideria, animos hominum quaquauerus ducendi vim sortiantur. Ita legimus mirabilem illum virum S. Dominicum, familiariter cum suis colloquentem dixisse, nihil se à Deo postulasse vnquam, quod non etiam impetrasset: cum autem excepisset quidam, Quin ergo, Pater, M. Conradum, familiae tuae utilissimum Doctorem, & à tuis vehementer expetitur, à Deo impetras? Rem permagnam, ait S. Dominicus, & impetratu arduam loqueris; attamen si postulauero, id etiam daturum Deum non diffido. Vespere erat, & ad orationem se contulit Sanctus, in eaque de more pernoctauit, cum ecce primo manè in sacram aedem irrumpens Conradus, ad D. Dominici genua prouoluitur, & Religiosorum numero adscribi flagitat; impetrauit, magnaque sanctitatis indicia datis, in Religione ferus obiit.

Videsne quantum vera virtus possit, & quanto opere efficientia omnis pendet à Deo: ex quo certius confirmetur, quod paulò antè dixi, nemini sortem suam, quasi miseram, & bene faciendi vigore destitutam, esse lugendam, cum nemo sit, qui vel bene patiendo, vel bene precando saltem, non possit in aliorum salutem incumbere, plurimumque à Deo consequi. Certè vt ex B. P. Ignacij sensu agnoscamus, quid maximè ad animarum auxilium conferre poteret, obseruanda sedulò est, eius in hanc rem doctrina mirabilis.

Primum igitur id quasi certum indubitatumque sumit, auxilium quod animis impenditur, finem vltimum & supernaturalem spectare, vt videlicet eum consequantur, vel certius, vel vberius. Cum igitur id efficere quod naturam superat, hominemque in aeternam beatitudinis felicitatem ducere, nemo homo possit; consequitur vt excelsi magnique Dei id sit proprium.

*Lib. 4. vita
ipsius c. 6.*

At quoniam pro sua bonitate, in tanti operis consortium ita homines aduocat, vt eis non secus ac rerum agendarum instrumentis vtatur; potissimè ac præ ceteris, homini, qui in animorum salutem incumbit, curandum est, vt se, quàm potest aptissimum, diuinæ manui instrumentum componat.

Vt verò sit aptissimum, obseruandum duo requiri in illis quæ passim adhibemus instrumentis, nempe vt agenti expeditum sit, & cum re agenda conformitatem habeat: aptum enim instrumentum pingendis literis, non erunt trabes, quæ neque scripturis digitis inferi, neque characteribus describendis, atramentoque sensim demittendo sunt habiles; quod cum vsu calami commodè fiat, aptum censetur instrumentum. Nec dissimiliter, quamuis Deus è quouis quiduis facere possit, & diximus, nonnumquam etiam improbitate pessimorum ad efficienda bona ipsum vti, quando tamen hominibus, quasi bonorum suorum ministris, ad æternam eorum gloriam maiorem vti voluerit; tum quoque aptiora sunt instrumenta, & in partem beneficentiæ diuinæ venire possunt, si hæc vtraque habeant; hoc est, si Deo cuius in agendo potiores sunt partes, quàm maximè vicinos, & ad omnia se præbeant expeditos; virtutibus etiam inferendis conformes, vt efficacius ad eas permouere queant.

Si verò Beatum Patrem consulas, quid sit quod hoc vtrumque nobis præstat? edicet clarè: *Efficaciora sunt, inquit, media illa quæ cum Deo instrumentum coniungunt ac disponunt, quàm quæ illud disponunt erga homines.* Quis autem id in dubium vocet? si enim à Deo salus, profectò qui ad fontem salutis propior accedet, is faciliùs & vberius salutare aquas sibi hauriet, aliis funder. Quæ verò ista vtraque sint, si enumeratione pressiore postulas; ex eodem tibi respondebo: Reddi expeditos ad omnia, *pura intentione diuini seruitij, zelo sincero animarum ad gloriam eius qui eas creauit ac redemit, ac denique quoduis emolumentum posthabendo, sinceroq; mundi & nostri contemptu, omnia vt detrimentum existimando, quò possimus lucrifacere Christum.* Inferendæ verò perfectioni conformiores reddunt, quæcunque nos Deo quàm arctissimè adiungunt, eique nos similiore faciunt, cuiusmodi ab eodem Patre recensentur *probitas, virtus, ac præcipuè caritas, familiaritas cum Deo in spiritualibus deuotionis exercitiis, virtutum solidarum ac perfectarum, spiritualiumq; rerum studium incensum:* quibus qui ornatus fuerit, satis patet, virtutibus in aliorum animis implantandis, aptiorem fore.

Sed hic sensus sit illustrior, & opinationum nostrarum falsitas apertius confutatur, si diligenter obseruamus, quæ sint quæ ab ipso in postremis reponuntur, ea nempe, quæ, vt loquitur, *instrumentum disponunt erga homines.* At quæ sunt illa? illa sanè quæ plerique omnes, maximi ducimus, suspicimus, iisque comparandis conatum ac facultates omnes, ipsam que vitam exhaurimus; quorum si quid nos deficit, & minùs expeditus est vsus, contrahimur animo, omnique ad bene faciendum facultate destitui videmur: sunt autem illa omnia quæ humanitus habentur, & quæ ab ipso nuncupantur *media humana & dona*

naturalia, vel per industriam acquisita, doctrina exacta & solida, modus eam in concionibus & lectionibus proponendi, forma cum hominibus agendi, cum eisdemq; tractandi, quam vulgò Conuersandi gratiam dicimus, quæ est amabilitas quædam, sensum & facilè in aliorum animos irrepens, illosque ita sibi deuinciens, vt consilij audientes faciat, & in suas partes haud ægrè pertrahat. Quæ & id genus alia non parum quidem conferunt, si sincere ad Dei obsequium exerceantur, at non vult vt illis fiducia nostra innitatur, sed in prioribus longè maius momentum repositum esse credamus, ab eisq; ad hæc postrema omnem, ad finem nobis propositum, efficaciam esse deriuandam, adeò vt iaceant necesse est sine primis postrema, at prima sine postremis vigere, florere, fructus suos maturare posse constet.

Itaque quicumque Dei caritate permotus, ad aliorum quoque salutem subdi sibi stimulos sentit, is probè sciat non tantum sibi curæ esse debere conciones, confessionarias expiationes, excursions, catechismos, & labores eiusmodi, quàm verarum perfectarumq; virtutum studium & adeptionem, quibus quidem adiunctis perficiuntur illa, at remotis quasi sublata vi interna, inanes sunt. Cùm autem, quamdiu hîc viuatur, nemo sit qui à tam sancto virtutum thesauro comparando cessare debeat, nemo etiam est qui non permulta in salutem aliorum vtiliter, si non sermone & doctrina, at exemplo & virtute conferre possit & debeat:

Hinc denique elegantem, eamq; bipertitam eorum quæ ad animorum auxilium conferuntur, distributionem docemur, pariterq; quo in pretio habenda sint inde perspicuè iudicamus. Quædam enim merè humana sunt, humaniq; ingenij & industriæ, vt sunt ea omnia quæ sibi deuinciendis animis, & in sententiam suam adducendis passim adhiberi solent, sermo blandus, promissa, terrores intentati, suadela potens, & alia plura, quæ vel olim à philosophis, oratoribus, populi moderatoribus, vel etiam hodie abs iis vsurpantur, qui aliquid impetrare, ardentius exoptant, arctiosius exambunt. Huius rei mihi formam aliquam in illis expressam videas, qui vel alicuius corporis pulcritudinem insanè depereunt, vel superba honoris amplioris ambitione torquentur: quid relinquunt intentatum, quàm se partes in omnes versant, quæ non tædia exsorbent, quæ non pericula subeunt, vt desiderio potiri suo possint? quidquid autem vel excogitant, vel elaborant, id omne ex hominum proficisci industria clarum est, quæ tam in res sanctas & animorum auxilium, quàm in profanas, vanas, & animi perniciem conspirare posset: quòd si vquam ad hæc sanctiora respexerit, eisq; velificare sapientiùs cœperit, tum verò erunt humanæ quidem, at, sancta auctorum destinatione & voluntate, ipsi Deo acceptissima, honoris diuini promouendi, animisq; beneficiendi via.

At sunt alia quæ sanctitati propinquiora, & quodammodo diuiniora, ideoque ad opem laborantibus animis ferendam aptiora sunt. Etenim res omnes, quæ diuino munere fecunditatem sortitæ sunt, intra eos limites coercentur, vt non nisi simile sibi, eiusdemque naturæ particeps generent; itaque nec serpens aquilam, nec fera hominem, nec terra caeleste quiddam profert: eademque, ac profectò æquissima lege, necesse fuerit, vt non nisi humanum quiddam, humana industria parturiat. Cùm autem vera sanctimonia, & ad beatam filiorum Dei sortem secura peruentio, aliquid supra humanum sonent, agnoscisne quàm stultè niteris, quicumque solis humanis artibus, diuinum germen ferere, augmentare, & ad perfectum exornare te posse putas? Profectò, quamdiu id credes, efficies nihil.

Duo sunt quæ nullo modo deesse illi debent qui hæc sacra animorum compendia, hanc spiritus filiorum generationem promouere voluerit. Primum est vera & solida virtus, cum Deoque coniunctio, quibus reddatur aptus, vt per virtutis insitæ quasi sementem, in alterius animum eadem virtus quasi traduci queat, eiusque tam sancti & diuini germinis inolescentis, in partè laudis veniat. Etenim si ea ipse virtute careo, & eam alteri humana eloquentia suadeo, Deus verò sua vtens occasione, alium permouet, & ad veram vitæ sanctitatem traducit; facilè video, nullam mihi me eius operis partem arrogare posse, ad cuius effectiōnem nulla in me vis inerat, nihil in me generis eiusdem & cognatum reperiebatur. An, si statuam artifex fingeret, Deus verò informe lutum in carnem & ossa mutaret, animumque quin etiam infunderet; gloriari posset statuarius se viuum hominem effinxisse? Tu verò cui virtutis emortuum & inane simulacrum, solis insedit labiis; vegetæ & viuacis, quam alteri indidit Deus, virtutis laudem tibi adscribes, tuaque insertam operâ putabis? quæso mendacem hanc tuipsum assentationem depone: solus Deus, ex nihilo aliquid facit: non potes ex virtute quam non habes, virtutem in alium deriuare: si dicis, At de illa loqui possum, quid illa sit probè intelligo: quid hinc conficies, nisi ad summum, quòd verba verborum, doctrina doctum, at ne quaquam vera & supernaturali virtute præditum faciunt?

Alterum, virtuti quam habes necessariò addendum, est vis diuina, quæ nostros conatus permeet, & illis vigorem æternitati germinaturum conferat: nec etiam qui rigat, nec qui plantat est aliquid, sed qui incrementum dat fecunditatis auctor Deus. Vt autem nobis amico & perpetuo fœdere sociatus, auxiliatrices largè suppeditet copias, humilitate, oratione crebra, varia virtutum exercitatione, atque pietatis incitatore sensu impetrandum erit: sic enim fiet vt nullum quod per nos diuina manus intorserit telum, ictu cassum inaniter pereat: vnde verissimè Chryostomus, *Non quantitate numeri, sed gratia spiritus, vim suam iusti homines tenent.*

Et

tom. 5. orat.
de virt. &
vitt.

Et quidem his duobus tantum, imò sola sua virtute, id omne quod ad hominum sanandos animos conducit, peragere poterat Deus: at quoniam mitis bonus & suavis est, iisque quas condidit naturæ facultatibus usum & dignitatem addere amat; ideo humanis etiam donis ac artibus honorem adiungit, & latenter vires adiicit, quoties virtutem sibi comitem & ducem eligunt. Ergo præter illa duo quæ proximè dixi, Tertium etiam non est negligendum, imò verò omni opere & industria nitendum ut prioribus adiungatur, humanæ scilicet, ingenij, doctrinæ, eloquentiæ & gratiæ dotes, quibus capti in quam volueris meliorem partem vltro sequantur animi, ut hac ratione omnibus & naturæ & gratiæ viribus connixi, efficere contendamus, ut quemadmodum & natura & gratia à Deo condita est, ita diuinæ gloriæ, tum natura, tum gratia deseruiat: atque is demum est naturalium donorum rectus usus, quando etiam ad excellentiora & diuina traducuntur, & gratiæ fauore sustollente, suos egressa limites, caelestia quoque & æterna meditantur. Sed de iis quæ zelus animorum adhibet, hæc dicta sufficiant, erit etiam quod ex dicendis hauriri poterit.

C A P V T V.

Zeli commendatio.

Quando quidem zelum, inardescens amoris effervescentiam diximus, quæ id omne quod honori diuino, vel animorum salutis officit arte, labore, sudore, quorumuis periculorum susceptione propulsamus, illa verò quæ amplificandæ Dei gloriæ, sanandis & seruandis aliorum animis conferunt, pro nostra virili promouere contendimus: sunt autem hæc, selectissimæ & omnium præstantissimæ virtutis, (nempe in Deum & in proximum caritatis) exercitationes continuæ atque pernobiles: fieri non potest, quin hinc mira quædam zeli dignitas, instar fragrantissimi virtutum omnium floris enitescat, quæ contrarium animos in amorem sui meritò rapiat.

Ad hæc cum nihil sit homine, & in homine nihil animo dignius, atque adeo Deus ipse sudores, crucem, vitam, huic à morte reuocando consecravit; potestne quisquam suorum sibi laborum digniorem finem quærere, quam quem sibi met, dum in terris degeret, præfixit homo Deus? cumque id quidquid hominibus elaboratur, auctore Deo & propter Deum suscipiatur, ac Dei gloriæ fiat, eritne quod spectari maius queat, quam id in quo tantopere hæc res utraq; conspirant? Itaque D. Gregorius ex quodam Propheta loquitur, *Si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris. Pretiosum quippe à vili separat, qui humanas mentes à reproba antiqui hostis imitatione disungit.*

Lib. 33. Mor.
6. 16. Gen. 22.

Rit.

Rectos Dei dicitur, quia per eum proculdubio eloquia diuina formantur. Cui consen-
 tiens D. Chrysofostomus vult ut prae omnibus vitae curis, de salute cum proximis
 agamus: Nihil ita gratum est Deo, inquit, & ita cura, ut animarum salus; sicut clamat
 Paulus, Qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: & iterum
 Deus ipse ait; Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & viuat. Et propter hoc etiam
 creaturam hanc omnem produxit, & nos formauit, non ut pereamus, neque ut supplicijs nos
 torqueat, sed ut saluet, & ab errore liberatis regio frui nobis concedat. Talem igitur habentes
 Dominum; tam misericordem, tam benignum, tam mansuetum, tum nostri, tum fra-
 trum nostrorum curam geramus. nam & hoc nostra salutis argumentum erit & occasio, si
 non solum pro nobis ipsis solliciti, sed & proximo viles fuerimus, ipsum ad viam veritatis
 manucentes. Et ut sciat is, quantum bonum sit, cum salute nostra & alios lucrari, audi
 Prophetam ex persona Dei dicentem, Qui educit pretiosum à vili, quasi os meum erit. Quid
 hoc; qui ab errore ad veritatem, ait, manu duxerit; vel à peccato ad virtutem proximum
 induxerit; pro virili me imitatur. Etenim ipse cum Deus sit propter nihil aliud nostram
 induit carnem, & omnia alia humana sustinuit, & crucem quoque suscepit, nisi ut nos pec-
 cato obnoxios à maledicto liberaret; & hoc quoque Paulus clamat dicens: Christus nos rede-
 mit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Si igitur ipse qui Deus est, ineffabilis
 essentia, ob misericordiam ineffabilem, haec omnia propter nos, & salutem nostram suscepit,
 cur non & nos erga fratres iustissimi, agnoscentesque eos ut membra nostra, & eripientes
 ex diaboli faucibus in viam virtutis inducimus? Nam ut anima corpore melior est; ita ma-
 ioribus, quam ij qui indigentibus pecunias praebent, premijs digni sunt admonendo
 & continuis docendo, in viam rectam supinos & desides inducunt, monstrando eis virtu-
 tum diuinarum fragrantiam, & vitiorum malvolentiam. Haec omnia cum sciamus, pra
 omnibus alijs vitae curis, de salute animarum loquamur proximis, eandem illis sollicitudi-
 nem ingerentes. Magna bonitatis est, animam cui haec continuo insonant, posse reduci ex aby-
 sso malorum. Ita ille, more suo copiose & disertè.

Breuius Dorotheus, Et quod, obsecro, misericordia maius genus est, quam misericordia
 anima? ut enim illustrior est anima quam corpus, ita misericordia animae quam corporis.
 Parique breuitate, neque minore vi intorquet alius; Si magna mercedis est, à morte
 eripere carnem quandoque morituram, quanti est meriti à morte animam liberare, in ca-
 lesti patria sine fine viuituram? Hinc ille idem humanorum studiorum inanitatem,
 ordinemque peruersum dilucidè admodum mihi demonstrare, & zeli praestan-
 tiam extollere videtur, verissima sententia duo quaedam pronuntians: Primum
 est, Quam mente aliquid in hoc mundo posidemus, non docemur nisi cum amittimus. Sine
 dolore quippe amittitur, quidquid sine amore posidetur. Quae verò ardentè diligimus ha-
 bita, grauius suspiramus ablata. Alterum est, Quis nesciat, quia nostris vsibus res ter-
 renas Dominus condidit, suis autem animas hominum creauit? Quasi, ut sunt, verissi-
 ma sunt, clarè deprehendimus, quam peruerso amore teneantur, & casto labore
 defudent, qui opibus, honoribus, commodis inhiant, & quauis eorum imminu-
 tione cruciantur, cum tamen laesi honoris diuini, inualefcentis improbitatis, æ-

ternumque in interitum tuentium hominum nullo dolore tangantur; pauidi, socordes, ignaui, tardi, imò in eis quæ ad Dei honorem faciunt, quasi sensu, quasi intelligentia & mente capti, cum tamen ad res terrenas vegeti, vigiles, acres, industrij, nihil non & videant, & caueant, & perficiant, ac exinde exitium quendam apud sibi similes opinionis & honoris gradum comparent.

At verò, quàm debuerat istorum omnium æstimatio iacere, si ex recto penitiretur: etenim seruiunt ista corpori, si tamen seruiunt magis quàm imperant, conqueunt & perimunt; sed age, fac seruiant, id tamen ad breue tempus, & corpori tantum, ac corpus famulatur animæ, ipsa verò anima in æternum Deo. Quid rigetur: cum illa sedulus obis, quæ consuetis mortalis vitæ delicijs blandiuntur, quæ verò ad animi siue tui siue ceterorum salutem conducunt, perfunctoriè præteris: annon tibi persimile quiddam equisonis illius facere videris, qui stabuli, vel freni sollicitam curam, at equi regij, imò & honoris regij nullam gereret? honorem is, an potius contumeliam regi inferret? maximi res minimas, ipsum autem flocci faceret? quid sunt, quàm reiectanea sunt, hæc quæcunque ad spectabile miramur, cupidæque mentis auiditate complectimur? quid opes, quid vires, quid regna, quid imperia, nisi lutosæ pars quædam perexigua terræ, extrema aliquando conflagratione vastandæ? at quantum opere his exstat humanus animus, naturæ quidem indita vi immortalis, sed & intelligendi facultate polleus, à materiæ concreione liber, Dei; sic imagine insignitus, ut toto in orbe dominetur, exstat omnibus, regat omnia, eius omnia vtilitatibus inserviant: ac denique quod his longè maius est, adspirante diuina gratia, ad summam Dei beatitudinem euehatur, Dei filius euadat, coheres Christo, regni que cælestis collega æternus inscribatur.

Quid ergo? opes aggerare, regna subiugare, quod est lutum luto addere, & in breui terræ puncto aliquid tantillo plus occupare, magnum quiddam, & dignum laude censebitur; & non erit longè dignius, ac immortalis præconio prosequendum, si quispiam excolendis animis, & ab æterna morte ad vitam æternam afferendis totum se curasque omnes laboresque deuoueat? Quid agimus, Christiani Religiosi, quid agimus? cuiusnam exempla sectamur, vestigia premimus? Ecce Dominus noster Iesus Christus, an opes, an exambiuit gloriam? & nos horum infano amore bacchamur: at verò quot sudoribus, doloribus, ac dira etiã morte salutem nobis emit animorum, putauitque diuini laboris nõ indignam hanc sortem mercedem, si videret semen longæuum, & conuerterentur ad Dominum omnes fines terræ. ô vtinam hæc nos sacra teneret ambitio? huc arma principum, huc fortitudo ducum, huc periclitatio militum, potentium opes, sapientum consilia, literaturæ doctorum collimaret, vt pellerentur vitia, virtutes aduocarentur, animorum salus, Dei gloria vigeret. ô conspirationem, quam optare magis, quam sperare possumus!

Verum, quid necesse est, quoniam stultorum infinitus est numerus, ita te quousque

del-

desipere, vt eorum te numero eximere & feliciter sapere nolis? inardescere zelo, & hanc solā homine dignam appetitionē puta, si homo homini seruando vtilem operā colloces, desiderio, affectu, precatione crebra, omniq; tibi conueniente ratione in salutē aliorum incubas. Quis infirmatur, inquit ille, & non infirmor: nēpe aliorum infirma nimio caritatis ardore & sentit, & sua facit, & ad sanandū, si potest, conuolat, instar sacræ illius aquilæ de qua dicitur, *Et vbicumq; cadaver fuerit, statim adest.* Quæ verba in hunc sensum optimè S. Gregorius interpretās, ait, *Omnis qui in peccati mortem ceciderit, non inconuenienter poterit cadaver vocari. Quasi exanimis namq; iacet, qui iustitiæ viuificantē spiritum non habet. Quia ergo sapientis quisq; a zelo caritatis inardescens, vbi peccatores esse considerat, illuc anxie peruolat, vt in peccati morte iacentibus lucem viuificationis ostendat, benè de hac aquila dicitur: Vbicumque cadaver fuerit, statim adest: id est, illuc tendit vbi vilitatem b conuersationis prospicit: vt ex eo quod iā spiritualiter viuunt, alijs in morte sua iacentibus proficiat, quos corripiendo quasi edit, sed ab iniquitate ad innocentiam permutando, in sua membra quasi edendo conuertit, legitur.* — suamq; in cadauere escā reperit. Escā quippe iustorum, est conuersio peruersorum, de qua dicitur, *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam eternam.* Ita ille

*Iob 39.
lib. 31. Mor.
c. 22. Ien 37.
a apud D.
Gregor. est.
sanctus
quisq; pra-
dicator.
b pradi-
cationis, ibidē
legitur.
Ioan. 6.*

Ex cuius verbis videor mihi te audire clamantem: Ergone mihi, vel struthionum ardor est, vt ferrum, & chalybæa vitij pectora deuorem, vel ceruorum inuolatus stomachus, vt serpentes venenatos cauernis extraham, illæsulq; deglutiam, demumq; quod solius Dei est, Deo mortuos, Deo ipsi, soliq; veræ vitæ restituum? Verè, vt dicis, & magna, & permira ista sunt, neque nisi adspirante Dei fauore speranda, qui tamen cum adeo non desit, vt etiā vltro se ingerat, non est cur tantis auxilijs te arduitas deterreat, est tamē vnde te vehementius eximia rei dignitas incitet. Videndum tamen, vt nihil eorum quæ mox exigemus desit.

CAPVT VI.

Zeli necessitas quanta hominibus omnibus incumbat.

Egregium est, & per multa peruagans D. Augustini placitum: *Hec est lex diuina Religio, vt nemo à superioribus adiuuetur ad cognoscendam & percipiendam gratiam Dei, qui non ad eandem puro affectu inferiores adiuuerit.* Ex quo id conficio, non esse vnde tibi de diuinæ gratiæ sperata copia blandiatur, qui non eos quoscumque potuerit, Deo arctius conciliare conatur: cum autem gratiæ præsidio nudis, certus imminet interitus, quis neget extrema eos pernicie sensim inuoluentos, qui torpore, vel alio quouis affectu prauo periclitantibus animis confulere, vel idoneos ad altiora prouehere neglexerint?

Certè, si qua mensura mensi fuerimus, eadem & remetietur nobis; si quam legem tulimus, eandem patiamur iustum est; si longè minùs homini Deus, quàm homini debet homo: quis non æquissimum esse credet, vt nihil à Deo fiat in gratiam eius hominis, qui in aliorum, naturæ communionem coniuictorum,

salutem nihil confert: eorum damnis non tangitur, pericula non propulsat, infirmitates non roborat, interitum siccis oculis intuetur, ideoque nec impetum propugnabit, nec egeni miserebitur, nec languentem excitabit, nec sanabit vulneratum, & in eius interitu ridebit Deus. An non enim est, cor illud durum, cor quod alienæ miseræ miseratione non flectitur, quod malè habebit in nouissimis? Scilicet! corpus quod hodie viuit, mox verò mandatur terræ, vermibus roditur, sic erit curæ Deo vt dicat, *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur: conclude eleemosynam in corde pauperis, & hac parte exorabit ab omni malo: Super scutum potentis, & super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit.* Sed & simili remuneratione Sapiens asserit, *Anima qua benedicit impinguabitur, & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur. Qui abscondit frumenta maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.* Vt quid ista?

Iustus enim est Deus, & vnicuique iuxta eius opera reddit, misericordiam misericordiam, liberali liberalitatem, crudeli (si dicere fas sit) crudelitatem, duras certè, dignasque vindice iusto pœnas: ideoque si in plurimas corporum & animorum calamitates incidunt, qui alienorum corporum indigentiam opem ferre neglexerunt; multa verò bona, & largissimè consequuntur, qui alienam egestatem, quâ opè, quâ opera leuare conantur: quanto verò, quanto certius idipsum asseritur de illis, qui animis hominum, vitij morbositate laborantium, vel medicam benignè opem proferunt, vel pereuntes crudeliter negligunt, aut etiam vltro interimunt? Quidni enim, vt S. Apostolo postquam legem recensuisset, *Non alligabis os boni trituranti;* licuit argumentari & dicere, *Numquid de bobus cura est Deo? An propter nos vtiq; hæc dicit: Nam propter nos hæc scripta sunt.* Si, inquam, hæc verè & ex mente Dei Apostolus, quidni & nos hic acclamare possumus, *An tanti est corpus nostrum Deo, vt ei benefacta sic repenset, sic animi parcitatem exsecretur, & non longè pluris apud eum erit animus noster? cor igitur & illud parui ducere, & hunc maximi facere visus est, cum nos docuit, oculum, pedem, manum, ne animus lædatur, abscindere; cum sermone monuit, vt tyrannos, qui solum corpus; at timeremus Deum, qui potest etiam animum perdere, qui potest numquam desituris ignibus tradere?*

Tom. 9.
tract. 10. in
Ioan.

Sed hoc ipsum non acutiùs, quàm sanctius commendat Augustinus, cum ait, *Eratres, vnusquisque Christianus, in membris Christi zelo domus Dei comedatur. Qui comeditur zelo domus Dei: qui omnia, quæ forte tibi videt peruersa, sat agit emendare, cupit corrigere, non quiescit. Si emendare non potest, tolerat, gemit. Et nonnullis interiectis, postquam vitia quædam recensuisset, addit, Prohibe quos potes, tene quos potes, terri quos potes, quibus potes blādire, noli tamē quiescere. Si amicus est, admoneatur leniter, proxi- est, seuerissimè refrenetur, ancilla est, etiam verberibus comescatur. Fac quidquid potes pro persona quam portas: & perficis, zelus domus tuæ comedit me. Si autem fueris frigidus, marcidus, ad te solum spectans, & quasi tibi sufficiens, & dicens in corde tuo; Quis mihi est curare aliena peccata? sufficit mihi anima mea, ipsam integram seruem Deo. Eia,*

tibi venit in mentem seruus ille qui abscondit talentum & noluit erogare? Numquid enim accusatus est quia perdidit, & non quia sine lucro seruauit? Sic ergo audite fratres mei, vt non quiescatis. Ita ille quemuis e vulgo adhortatur; quid alijs doctioribus, Religiosis, & quidem ad id destinatis, dicturum putas?

Sed audiamus quam & copiose & neruose id ipsum apud omnes vigeat Chrysolost. Vnigenitus, inquit, Dei filius, docere nos cupiens quam istud debitum necessarium. *Lib. 3. aduersus vituperat. vna nona.* sit, vtque hi qui illud reddere negligunt, summis afficiantur incommodis, aiebat; Qui cumque scandalizauerit vnum ex pusillis istis, expedit ei vt suspendatur mola asinaria circa collum eius, & demergatur in profundum maris. Atque is qui talentum retulerat, non quoddam aliquid ex suis contempsisset, sed quoddam proximi salutem neglexisset, increpitus, & supplicio affectus est. Itaque etsi vitam omnem nostram, diligentissime compositam & instructam egerimus, hac non euitata negligentia, nihil consequemur emolumenti, cum ea talis ac tanta sit, qua sola in gehenna profunda posui immergere. Si enim is qui proximum in eis quoad corpus pertinent, adiuuare noluerit, nulla ratione excusari poterit; verum, etsi virginitatem ipse seruauerit, extra sponsi thalamum projicietur: is qui, quod multo maius est, omiserit, (quippe multo maximum est animarum gubernatio & regimen) cur non mala omnia perpeti merito dignissimus existimetur? Hominem enim, non vt sibi ipsi tantum prodesset, creauit Deus, sed vt multis. Idcirco Paulus quoque fideles homines luminaria appellat, ex ipsa appellatione manifestans, oportere fideles, ceteris quoque vsui esse. Luminare quippe, quam diu seipsum tantummodo illuminat, luminare profectum non est. Quocirca Gentilibus quoque ipsis deteriores esse ait, qui proximorum salutem negligenter, sic dicens: Si quis autem suorum, & maxime domesticorum prouidentiam non gerit, si dem abnegauit; & est infideli deterior. Quid enim hoc loco, prouidentia nomine significari putas: an sortibus necessariorum largitionem. Equidem reor ipsum, hoc nomine curam animae significare voluisse: sin verò tu contentiosè sensum tuum asserre malueris, sic quoque sententia mea firmior ac validior manebit. Nam si de corpore hac dixit, eumque qui vilem hunc & quotidianum cibum non prebet tantis cruciatibus addixit, Ethnicisque deteriores esse ait: quonam tandem in loco statuemus eum, qui id quod longe maius & dignius est, magisque necessarium, contemnit? Ita S. Chrysolostomus, qui prius quam ad hæc ipsa descenderet, nihil cunctatus erat affirmare summum iudicè Christum, reparatorem, assertorem, & saluatorem, atque animorum vnicè diligentem, pari & eadem fermè diligentia, & nostram & proximorum salutem, à nobis extremo in iudicio exacturum: ideoque toties S. Paulum, ac pænè vbique monere singulos, vt non quæ sua sunt sed quæ proximorum quærant, atque (sancti Patris ista verba sunt) ne quis diceret, Quid mea interest, etiam aliorum curare salutem? qui perit, pereat; & qui seruatur, seruetur; nihil horum pertinet ad me, mei tantum ipsius curam habere mihi imperatum est. Ne quis, inquam, ista diceret, immanem hanc & prorsus inhumanam cogitationem iugulans, legibus istis illam sepsit & circumclussit, quibus plurima iuberet nostrorum commodorum negligere, vt proximorum saluti confuleremus, omnibusque in locis eandem vitam diligentiam habendam definiuit. Refert

igitur D. Paulum, acrius in Corinthios inuehi, quod non satis magnam eius qui
 in fornicationem inciderat curam gessissent, sed magis vulnus tumidum obdu-
 ratumque neglexissent. Eundem & Galatis scripsisse, *Fratres, etsi praecipuus fue-
 rit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, eiusmodi corrigite.* Et Thessalonicen-
 1. *Thessal. 5.* sibus; *Itaque exhortamini inuicem, sicut & facitis.* Iterumque, *Corripite indisciplina-
 tos, consolamini pusillanimes, sustinete infirmos.* Romanis quoque cum scriberet, ad
 voluisse ut in eam toti curam incumberent, ut fortiores imbecillis patrum loco
 essent, eorumque salutem sollicitè promouerent: eò vsque animos percellens, ut
 etiam pronuntiet, eos in ipsum Christum peccare, Dei que aedificium diruere
 qui fratrum salutem negligunt. Addamus quod etiam alio loco praclare idem
 S. Doctor:

*Orat. 7 ad- Exigit enim à Christiano ut Christum imitetur, cum ideo id nomen accepe-
 uerf. Iudaos. rit,* ut re ipsa Dominum imitetur: at qui Dominus noster Iesus Christus, cum vno
 loco commodè residens, multa que perfruens quiete, potuisset ad se quos vo-
 luisset adducere, docere, sanare; maluit tamen, ut ad eundorum laborum exem-
 plo præluceret, per ciuitates, per oppida, per deserta & aspera loca, rigente, ar-
 dente, pluuia aura peragrare, & benefaciendi apud varios ansam quaerere: ma-
 luit bonus pastor, non quidem copioso nonaginta nouem ouium gregi medius
 assidere, ibique vel expectare redeuntē, vel vnus aberrationem praesentium le-
 nire confortio; sed abiit ipse, multoque labore circumiens, errorum vestigia te-
 rens, luporum incurfiones arcens, eam denique inuenit gaudens, inuentamque,
 ne qua forsitan iteraret errores, in humeros extulit, & in loca tuta deportauit. Et
 verò, annon idem faciunt & medici? annon aegros adeunt, vrbes circumlustrant,
 morbos explorant, blanditijs animos addunt, amara epotanda persuadent, in o-
 mnem se partem vertunt, ut alicunde medelam morbo faciant? *Hoc & tu facis,
 dilecte,* ait Chrylóstomus, *sciens hanc praesentem vitam esse breuem; quòdque nisi haec
 lucra parauerimus, nullam illi sumus habituri salutem. Sape vna anima quam lucra
 fuerimus, potest innumerabilium peccatorum pondus abolere, animaeque nostrae redimenda
 pretium in extremo iudicij die fieri. Cogita, quamobrem Propheta, quamobrem Apostolus,
 quamobrem iusti, quamobrem angeli frequenter missi sunt, quamobrem ipse primogenitus
 filius ac Verbum Dei aduenit. Annon ut homines seruares: annon ut eos errantes reduceres.
 Hoc idem fac agas tu quoque pro viribus tuis; omneque studium ac sollicitudinem impendas,
 ad reducendum eos qui aberrarunt. Ad haec vos singulis concionibus adhortari non cessis, se-
 ue mentem adhibeatis, siue non adhibeatis, ego dicere non desinam. Cumque eius qui
 talentum defoderat, luctuosum exitum narraffet, addit, Ille propterea manibus ac
 pedibus vinctus, in tenebras eiectus est externas, quoniam non depromsit in alios quae au-
 dierat. Ne igitur nos quoque eadem patiamur, eum qui quinque talentis acceptis alia lucra-
 tus est imitemur, etiamsi sermonem, etiamsi pecuniam, etiamsi corporis laborem, etiamsi
 preces aut aliud quidpiam, quidquid illud fuerit, proximo seruando insumere oportuerit, ut
 grauemur; ut vndecumque talentum à Deo nobis traditum, pro sua quisque portione mul-
 tipli-*

tiplicantes, possimus illam beatam audire vocem, *Euge serue bone & fidelis, supra multa te constitutam, intra in gaudium Domini tui.*

Satisne intelleximus, quantæ sit necessitatis, etiam in aliorum salutem incumbere? quàm sibi soli nemo viuat, quin viuat & ceteris? se solum nemo seruet, sed seruare debeat & ceteros? Ergone, inquis, Pastores omnes, conuocatores omnes, omnes Apostoli? ablit: nec enim vel ad omnium humeros, vel ad rectum ordinem id faceret. Sed tamen *mandatit unicuique de proximo suo*, testatur Sapiens, neque poterit innocens iudicari, qui in vno fuerit reus. *Viri sanguinum, & dolosi, non dimidiabunt dies suos*, ait regius Vates; & ipse Deus, *Sanguinem animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, de manu viri & fratris eius, requiram animam hominis.* Et verò, *Si non pauidisti, occidisti; sanguinem fudisti, vitam ademisti; requirit Deus: tanto acerbius, quanto animarum, quàm corporum; immortalis, quàm mortalis vitæ, amator est acrior.* Quid dices exprobranti Domino, *In alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum & innocentum?* Sententiamne, iam olim latam, effugies; *Impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram?* Si contendis, minarum istarum plures ad corporum iniuriam fuisse referendas: refer, si volles; at quanto verius & grauius tunc instabo. Si tam acrem experietur vindictam Deum, quicumque corpori vel iniurius, vel misericordie parcus fuerit, quàm acerbis eum pœnas prætolari par est, qui alienam animi salutem vel læsisse, vel neglectui habuisse reperietur? Poteritne vulnum ferre Iesu Christi, Iudicis irati, laboreque luos, conuicia, probra, crucem, vulnera, hominum causa tam propense suscepta exponentis? quid Christo aduersus excogitari potest, quàm si quod tanto ipse opere perfectam voluit, tu impiè perditum eas, vel si collabascar, ruinam spectes otiosus & vt in alieno securus? adeone dolorum Christi Domini, sanguinis, & vitæ diuinæ tibi pretium viluit, vt pereuntibus animis id effundi, profundi, prodigi, dilapidari videas, nec ingemiscas, nec instaurare, nec damna tentes resarcire quæ potes?

Multa potes, & multa facies, si, quæ potes, facies. non dico, potes omnia, sed multa; & licet tibi pauca videantur, multa sunt, & accedent plura, si quod potes fideliter agis, & fecunditatis largitrici Dei manui committis. Non legisti, *Potens est Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ. Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis, & vicissitudinem reddet ei.* Quidni ergo largè seminas, vt largè metas; ample fœneraris, vt vicariam animo tuo misericordiam consequaris? Multum si volles, multum potes, multum præbes, *Si enim voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet.* O ingentem animi consolationem! si doctrina, si verbi facundia, si desunt cetera quibus homines à vitio & erroribus reuocem, non desit voluntas, non inrepscet caritatis ardor internus; & ecce desi-

Ecclesi. 17.

Psal. 54.
Gen. 9.Amb. Greg.
Ecc.Ierem. 2.
Ezech. 3.2. Cor. 9.
Prou. 19.

1. Cor. 8.

desiderium meum ita Deo acceptum erit, ac si doctè, facundè, fructuosè plurimorum me salutem impendissem. Distribuit quidem dona sua singulis prout vult, conatum quoque laborum que prouentus dispensat prout vult, ac vult bonus & liberalis Dominus, vt indiscriminatim vnicique, seclusa modicitate virtutum, pro bonæ voluntatis ardore, gloriæ merces æterna reddatur.

Noli ergo quàm multa ceteri, quàm tu possis pauca spectare, & animo deijci. Gaudendum alienis diuitijs fuerat, & communionem caritatis, tua ipsius opulentanda paupertas. Excute quem nactus es agrum; non ratio quod naturam negauerat, dedit industria; hic potissimè, vbi conantem nunquam desinit Deus. Et quàm variè conari potes; cuiquam ne desisse potest, saltem vnum eorum, que S. Bernardus enumerat, cum vult pascendum esse proximum, mente, verbo, vel opere; mente, hoc est desiderio, oratione, affectu; verbo, siue monendo, siue docendo, siue exhortando; opere, quando exemplo, quando rebus ipsis ad meliora perduantur? Equidem, exemplo prodesse possunt omnes; desiderijs æstare possunt omnes, orationi & precibus instare possunt etiam omnes; sed & quotusquisque, non saltem aliquando potest, sermone familiari, amicis monitis, vel ignora proponere, vel à prauis dehortari, vel ad meliora permouere?

*Serm. 2. de
resurrect.*

*Homil. 6. in
Euang.*

Hoc vidit Magnus Gregorius, qui pro concione populum alloquens ait; *Vnusquisque vestrum, in quantum gratiam supernæ aspirationis accepit, si à prauitate proximorum reuocatur, si exhortari ad bene operandum curatur, si æternum regnum vel supplicium erranti denunciat, cum sancta denunciationis verba impendit, profectò angelus existit. Et nemo dicat, Admonere non sufficio, exhortari idoneus non sum; quantum potes exhibe, ne malè seruatum talentum quod acceperas, in tormentis pendere exigaris. Neque enim plus quàm vnum talentum acceperat, qui hoc abscondere magis studuit quàm erogare. Ecce quàm conspirant sancti Patres, vt talenti defossor habeatur, qui id quantumcunque quod habet, nequaquam in animorum vilitatem erogat.*

Vbi tamen, neque forsitan absurdè, subit mirari, quid tandem sibi velit, quod solus ille acceptum talentum defodit, solus damnatur incuriæ, cui soli datum fuerat talentum vnicum? & nonne cui plura data sunt, ab eo plus exigitur? ita sanè, & plura quidem illi reddiderunt, qui duo, duo; qui quinque, quinque alia lucrificat; at qui vnum, in fosso otiosus assedit, nihil domino retulit, & penas otij pertulit. Itane est, vt qui plus acceperunt, plus diligant, sitque pronius ex copia ad copiam, quàm ex penuria ad aliquid mediocre assurgere? an potius quod opulentia ingentes animos, egestas angustos, & nihil audentes facit? Vera quidem ista sunt, sed & angustus quidam intermicat.

Crediderim enim Dominum, omnes homines vulgatissimi cuiusdam erroris voluisse monitos, serio vt præcauerent, ne in illum incidant, quando quidem tanti esse momenti vident, vt ex eo tota pendeat æternitas: Vanos timores excutiant, verissimo grauissimoque tangantur. Passim ita fieri, & videmus, & ingemiscimus: qui se putant, vel scientia pollere minus, vel minus eloquio & gratia vigere;

vigere; vbi sibi diffidere, vbi trepidare, vbi concionum, confessionum, conuersationis munus expendere, vbi suos humeros tantis oneribus impares iudicare semel cœperint; tum verò firmè statuunt, suam sibi seruandam animam, ceterorum fugienda confortia, tenebrosis in antris delitescendum, nihil aggrediendum cuius finem certum præ manibus non habeant: nempe id genus hominum, sui tori sunt, suas iudicationes sequuntur, sibi & quidem soli sapiunt, sapientiorum, eosque ne tota die stent otiosi monentium consiliare spuunt, Superiorum certa eos statione collocantium iussa vel non audiunt, vel quacunque occasione captata se subducunt, & ignauè, oscitanter, perfunctoriè sui muneris partes, aliò respectando, percurrunt magis quàm explent, non acquiescunt, quiritationes ingeminant, sortem suam lugent, beatos alios prædicant, importunis precibus otium suum, vel (vt loquuntur) securitatem suam, vt verè est, perniciem suam vrgent. Quid facitis, ô viri? si viri tamen. quid vos inertiaè damnatis? quid trepidatis vbi non est timor? quid nemine persequente fugitis? vobis timere, vobis fidere, quàm timere Deum, Deo fidere mauultis? qui timet Deum, verborum otiosorum, multoque magis otiosæ vitæ iudicia formidat: qui fedit Deo, scite eum deesse non posse conatibus, vel prudentum consilio, vel Superiorum auctoritate susceptis. Interimque præforibus est, ob talenti defossionem, certa damnatio: & hanc non timeris?

At non credebam id mihi talenti esse. Sit ita: cur expromere, cur probare tentanti restitisti: cur quod tuum erat non fecisti, incrementum & exitum Deo non commisitisti: cur tibi de te, & non potiùs aliis credidisti? Conatus sum, nihil promouï. Quid ad te? ideòne cessandum fuit? tuum est conari, laborare, Dei verò prouentum dare; quem si non dederit, tuo tamen muneri constanter insistendum est. Quid Isaias, quid Ieremias, quid profecere Prophetæ ceteri, apud dura certicis populum blandiendo, minando, monendo, & ab impietate deterrendo? sed ecce peruiçaces illi vbi sunt? & *Propheta numquid in sempiternum* Zach. x. *viuent?* Desuda, perseuera, si minùs quem nunc velles, effectus; at qua exultabis merces erit operi tuo. Qui confestim victoriam non assequitur miles, an protinus abiectis armis militiae renunciat? hostem terruisse, defensionem ostentasse, cauissè damna maiora non parum est. An non prudenter Sapiens consulit? *Mitte panem tuum, super transeuntes aquas,* eleëmofynam largire obliuiosis, ingratis, quorum è memoria, non secùs quàm in aquis, beneficij vestigia diffluent: nec putes beneficiũ perdidisse, *post tempora multa reperies illud;* non est obliuiosus remunerator Deus, reddet largè, nec muneris tantum, sed tædij, sed patientiæ, sed humilitatis & perseuerantiæ rationem habebit, præmia cumulabit.

At, quò tandem à Magno Gregorio abiuiimus? redire iuuat, ab eodemque audire quàm nemini desit, quod in aliorum salutem conferat, ait enim, *In quantum* Greg. sup. *vos profecisse pensatis, etiam alios vobiscũ trahite, in vias Domini, socios habere desiderate.* — *Si ad Deum tenditis, curate ne ad eum soli veniat. Hinc etenim scriptum est, Qui audit,* Apoc. 22. *dicat*

dicat Veni: vt qui iam in corde vocem superni amoris acceperit, foras etiam proximis vocem exhortationis reddat. Et fortasse panem, vt indigenti eleemosynam porrigat, non habet, sed maius est quod tribuere valeat, qui linguam habet. Plus enim est verbi pabulo, vitam in perpetuum mentem reficere, quam ventrem moritura carnis terreno pane satiare. Nolite ergo, fratres, proximis vestram eleemosynam verbi subtrahere. Ita ille, verbi pabulo nequaquam conciones de superiore loco intelligens, sed piam omnem & familiarem de Deo, de virtute, de que fugiendis vitiis sermocinationem, quam vt vsurpent, & otiosa verba caueant, vir sanctus hortatur.

Idem quoque quam acriter alio loco vigeat audiamus: ex eo enim quod Dominus Petro dixerit, *Simon Ioannis amas me?* & amare se respondentem, addiderit, *Si diligis me, pasce oves meas*: docet certum esse dilectionis Dei argumentum, si quas amat pastor oves, & nos amemus, & eas quo meliore possumus verbi exempli, affectus pabulo pascamus; quod prestare qui renuit, Pastorem futurum non amare conuincitur. Et nonne hoc ipsum volebat Apostolus cum scribebat; *Si Christus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et si pro omnibus mortuus est, superest vt qui viuunt, iam non sibi viuunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.* Et denique de illis qui prodesse proximis poterant, at se præ humilitate subduxerunt, concludit, *De quo si districtè iudicentur, ex tantis proculdubio sunt, quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt. Quæ enim mente, is qui proximo profuturus enitesceret, vtilitati ceterorum secretum præponit suum; quando ipse summi Patris vnigenitus, vt multis prodesset, de sinu Patris egressus est ad publicum nostrum? Quæ si vera sunt, quam graue futurum putas, tot animarum pereuntium reum peragere, quot prodesse potueras, & neglexisti? & laborem subterfugisti, tuique iudicij pauore, in diuini iudicij iustissimum terrorem incidisti?*

Ibid. p. 3. ad mon. 26.

Sed & in eos copiosè & fortiter inuehitur, ita scribens, *Si indigentibus proximis, quas habent pecunias absconderent, adiutores proculdubio calamitatis existissent. Quo ergo reatu constringantur aspiciant, qui dum peccantibus fratribus verbum predicationis subtrahunt, morientibus mentibus vitæ remedia abscondunt. Quis non Sapiens illud verissimum esse profiteretur, Sapiencia abscondita, & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? An non crudeles & haberentur, & essent, qui fame populos atterente, frumenta occulta seruarent? quis non eos tot cordium reos fateretur, quot ab eis palci seruari que potuissent? qua igitur plectetur pœna, qui exhortationis, monitionis, vel cuiuscunque suæ operæ auxilio, & quasi animæ panem denegato, clanguentem, mox que periturum animum, à morte reuocare, recollare, viresque restaurare neglexerit? Qui abscondit frumenta, maledicitur in populis, ait Salomon; & qui alios quacunque legitima via corrigere, & ad meliorem traducere potuit, nec fecit; in solo silentij & otij crimine, abundè reperiet vnde damnetur. Certè si medicinalis artis minimè ignari secundum vulnus cernerent, & tamen secare recusarent, profectò peccatū fraternæ mortis ex solo torpore committerent. Quam ergo culpa inuoluantur aspiciant, qui dum cognoscunt vulnera mentium, curare negligunt.*

Prov. 11.

ea seſſione verborum. Vnde bene per Prophetam dicitur, *Maledictus qui prohibet gladium ſuum à ſanguine. Gladium quippe à ſanguine prohibere, eſt prædicationis verbum à carnalis vite interſeſſione retinere. De quo ruruſum gladio dicitur, Et gladius meus manducabit carnes. Ideoq; Paulus, eo ſe à proximorum ſanguine mundum credidit, quo feriendis eorum vitiiſ non pepercit, dicens; Conteſtor vos hodierna die, quia mundus ſum à ſanguine omnium veſtrium, non enim ſubterfugi quo minus annuntiarem omne conſilium Dei vobis.* Ierem. 48. Aſ. 20.

Sed & magni ponderis apud vnumquemque eſſe debet angelica vox, Ioanni, & per Ioannem vnicuique dicens; *Qui audit, dicat, Veni: vt quicumque à Deo edocetur, permouetur, vel ad æterna inuitatur, nitatur etiam alios eò rapere, quò ſe trahi ſentit; non adeat vacuus, & quaſi de inuitatione ſecurus; etiam vocato, & audienti, fores occludentur, ſi ſolus aduenerit; at ſi comitatus acceſſerit, fores expandentur, obiam ibitur, ouans intrabit. Itaque Propheta Iſaias id ipſum cœpit intelligere poſtquam & vidit Dominum, & audiuit clamantia Seraphim, & mente illuminatus eſt; tunc enim peccati ſui grauitatem ingemiſcens, exclamauit, *Va mihi, quia tacui: continuoq; ſe ad omnia paratum obtulit, vt quocunq; ad quoſcunq; & ad quæcunq; mitteretur.** Apo. 21. Iſia 6.

O alacritatem & penitendiam ceſſatoribus imitandam! audiant angelos, ad hominum ſalutem mitti paratiſſimos; Deum ſpectent, omnes ſaluos fieri volentem, & omnia ad hominum vtilitatem dirigentem; eoſq; pudeat, vſque adeò ad id miniſterium torpere, quod planè angelicum, Deoq; gratiſſimum comprobatur. Si parum ſe poſſe dicunt, id ipſum nobis exhibeant; occultando, minuitur; depromendo, auctius fiet; liberalitas liberalitatem inuitat, & gratia gratiam parit. *Anima que benedicit impinguabitur, & qui inebriat, ipſe quoque inebriabitur.* hoc eſt, qui largiter donat, ipſe quoque largiùs à Deo accipiet, bona, opes, diuitias; illarum ſi propter Deum profuſus donator fuerit; ſi pauperem non tantum fame liberarit, ſed (quod inebriare dicunt Hebræi) lautius habuerit, non ſola damna ab eo arcebit Deus, ſed variis bonis copioſius augebit. Sed illuſtriora ſunt hæc, ſi transferantur ad animum: qui enim ab alio peccati egeſtatem arcebit, qui prauæ cupiditatis morboſa ſanauerit, ipſe quoque à Domino ſibi robur addi ſentiet, ne innato mali fomite vincatur; ſin autem etiam ad perfectiora, & virtutis excelsiora iuga ſe ducem præbuerit, eum quoque Dominus ad cellam ſanctæ caritatis vinariam perductum, ſobria ebrietate deleniet. O beatos, qui rebus ipſis, quam vera ſint hæc, perſentiſcere conantur, poſſuntq; cum S. Dauide dicere: *Ecce labia mea non prohibebo: Domine tu cognouiſti. Inſtiam autem tuam non abſcondi in corde meo: veritatem tuam, & ſalutare tuum dixi!* Vt inam pro virili imitemur omnes, vt aliquando huius Prophetæ ſancti conſortio non reperiamur indigni! Pſal. 39. vt D. Greg.

Sed ne quid hinc aut præceptum, aut aliunde vitioſum ſit & eſſe, quid prætereà ſit obſeruandum dicamus.

CAPVT VII.

Prudentiam zelo adiungendam.

Prudentiam quæ in rebus ad spiritum attinentibus versatur, Discretionem prudentemque, Discretum nostri vocant, quod res agendas à non agendas, modos item & tempora, rectumque à non recto secernat. Quo verbo licet carere potuissent, vt & aliis non paucis, quia tamen iam inualuit, liberè vtemur, consuetudini cedemus, perspicuitati seruiemus: leuicalem est digladiari de verbo, vbi de re nihil controuersum est.

Quàm igitur zelo sit iungenda prudentia pulcerrimè mihi videtur expressisse Bernardus: Ratio, inquit, sine amore, & amor sine ratione nihil est. Et alio loco, Quid faceret eruditio absque dilectione: instaret. quid absque eruditione dilectio: erraret. Item: Virtus discretionis absque caritatis seruore iacet, & seruor vehemens absque discretionis temperamento precipitat. Ideoq; laudabilis cui neutrum deest; quatenus & seruo discretionem erigat, & discretio seruorens regat. Et alio libro; Quorum ratio non preuenit gressus, currunt, sed extra viam, ac proinde, Apostoli spreto consilio, non sic currunt ut comprehendant. Sed longè grauius ac quodammodo minaciùs vrget cum scribitur: Facillimè zelo tuo, spiritus illudet erroris, si scientiam negligas. Nec habet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionem, quàm si efficere possit, vti ea incautè, & non cum ratione ambuletur. Quapropter floridè admodum hortatur: Ne seducaris spiritu mendacij & erroris, luceat tibi veritas Christus. — Zelum tuum inflammet caritas, informet scientia, firmet constantia. Sit seruidus, sit circumspèctus, sit inuictus. Nec teporem habeat, nec careat discretionem, nec timidus sit. — Sit suavis & dulcis affectui tuo Dominus Iesus: sed sit nihilominus intellectui prauia lux, & dux ratio, non solum ob cauendas hereticæ fraudis decipulas, & fidei puritatem ab eorum versutis confidendam, verum vt cautus quoque sis nimiam & indiscretam vehementiam in tua conuersatione vitare. Certè Sapientia est Deus, & scientiarum Dominus est Deus, scit quid cuique sit opus, discreteque ac prouidè, prout nouit expedire, dilibuit, ideoque non potest non ei displicere quid quid insipienter volumus. Itaque efferuescit, & amplius etiam audet Bernardus, aitque: Importabilis, absque scientia, est zelus. Vbi ergo vehemens emulatio, ibi maxime discretio est necessaria. — Seruus quidem zelus absque scientia minus efficax, minusq; utilis inuenitur, plerumque autem & perniciosus valdè sentitur. Quæ viri sancti verba apprimè notanda sunt, eorumque error damnandus, qui imperitiores, modò ardentiores, aut, vt verè loquar, audentiores, conscientia suæ moderatores eligunt. Sed pergat Bernardus: Quo igitur zelus seruidior, ac vehementior spiritus, profusiorq; caritas, eo vigilantius opus scientia est, qua zelum supprimat, spiritum temperet, ordinet caritatem. Discretio

Cap. 8. de
nat. amoris.
Hom. 69. in
Cant.
Ibid. 23.
De dilig.
Deo.

Hom. 19. in
Cant.

20. ibid.

Hom. 49.
ibid.

quippe omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem, etiam & perpetuitatem. Denique ait, Ordinatione tua perseverat dies, diem virtutem appellans. Est ergo discretio, non tam virtus, quam quedam moderatrix & auriga virtutum, ordinatrixq; affectuum, & morum doctrix. Tolle hanc, & virtus vitium erit, ipsaq; affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumq; natura. — Si suo quisque feratur impetu secundum spiritum quem accepit, & ad quaque volet indifferenter, prout afficitur, & non rationis iudicio conuolarit, dum sibi assignato officio nemo contentus erit, sed omnes omnia indiscreta administratione pariter attentabunt, non plane vnitas erit, sed magis confusio. Ista S. Bernardus, quem toties discretionem commendare non mirabimur, si errores omnes ex eius penuria oriri animaduertimus, nec posse Deo gratum esse, quod non illius adspersione condidatur, haud secus quam sale non addito offerri sacrificium nefas erat.

Et quidem, cum zelus, sit quidam amoris incandescens modus, amor autem, sit voluntatis in rem amatam impetus, vel ipsamet voluntas amaris; est zelus vi sua, seque solo rectionis impotens; aliundeque regatur necesse est: imò verò tanto seuerioribus frenandus est habentis, quo ardentius ad agendum exsistit. An non idem vigilantissime feceris, si generosissimo, sed cæco equo insederis, & per confragosa, ac hinc inde præcipitiis minantia loca perrexeris? & ecce tibi, cæca voluntas est, ardenti rapitur zelo, nihil sibi timendum putat, nihil cauendum videt; ac nihilominus demonum insidiis plena sunt omnia, vndique mentes hominum offensionibus patent, implexi rerum casus incertiq; voluntur; quanta ergo prudentia prouidendum, ne quid temerè fiat, ne improuisis deprehensi turbibus, vel stantia proruiamus, vel præcipitemus nutantia, pro pace turbas, pro caritate inuidentiam, lolium vitij, pro virtutis segete demetamus.

Ita fieri per singula comperimus, vt quo cellior alicuius muneris est finis, eiusque consecutio pluribus difficultatibus oblecta, hostibus impetita; tanto ad eum assequendum acriores oporteat impetus afferre, at in primis peruigilem ad occupandos aditus, præstruendas & præcauendas insidias, & ad vtendum suis occasionibus indultiam. Quis non proculdubio certam eius Imperatoris cladem augureret, qui neque com meatu comparato, neque vadis prætentatis, neque regione melius explorata, indispensato impetu in penitiora regis inimici regna perumpat? an non ita Darius, Crassus, Iulianus improvida temeritate perierit? Tu verò in hac periculosissima contra cupiditatum phalanges, mundi atque fociorum corruptelas, demonis inuidentiam pugna, putabis tuta omnia, & non potius in tuam perniciem exarsura, & quidquid conatus fueris euersura? Certè si fortis & victor Dei miles esse vis, præstandum tibi quod ille apud S. Iob, qui *in occursum pergit armatis*. Hostes armati sunt immundi spiritus, innumeris contra Dei militem fraudibus accincti. Quibus in occursum pergitur, quando eorum insidia longius præuidentur. Sæpè quippe, vt ibidem notauit

D. Gregorius, hostes callidi militem Dei tanto terribilius impetunt, quanto illum non sibi tantum, sed etiam aliorum salutem viliorem vident: ut videlicet sui periculi formidine territum, & de suis ipsius tuitione sollicitum, saltem occupent, & ab eorum salute curanda reuocent, quos interim auxilio desituros in ruina precipitent. At firmata Deo mens inimicorum minas despicit, impetum non pertimescit, diuinæque gratiæ freta præsidio, sic vulnera suæ infirmitatis curat, ut aliena tamen haud deserat. *Contemnit patorem, nec cedit gladio.* Terrores intententur, contemnit; tentationes, instar gladij, acutissimæ & acerrimæ eum fodiant, nihil remittet. Sed aduersus caelestis militis forte peccatus, tanto vehementius antiquus hostis inardescit, quo se animosius despectum conspicit: vnde in B. Iob sequitur, *Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus.* Sonat pharetra, vibratur hasta, clypeus impellit, bellum instauratur, pugna recrudescit, vis, dolus, impressiones, cuniculique miscentur: nihil intentatum relinquit Satan, sperans duce cæso, optimi que spoliis detractis, palabundum territumque vulgus, victori prædæ futurum. Sonat pharetra, quando procul ex occulto telum ad vulnus emittitur, quando fur-tim ex insidijs lenè stridens sagitta euolat, quando scilicet specie virtutis obiectum vitium, eo perniciosius quo amicus in intima se penetrat. Si quem videt futuri securum, mentis pacatæ sinum Deo expandere, hunc in alios quam caritate mouet, ut eorum indigentiam succurrat, ac ita sensim curis implicet; & à mentis tranquillitate abductum, à consueto quoque sensu atque vsu pietatis alienet. Si tamen, ut fit, infirmius quiddam viderit, ubi vulnere locum patere credat, istac apertè impugnat, hastam vibrat, mortemque non obscurus intentat: quem enim ad carnis illecebras molliorem viderit, appetit eum blanditijs, & cupiditatum incensione allectare tentabit; quem autem celsioris animi & magna spirantem viderit, huic protinus ingentium rerum spem, hominum famam, sanctitatis opinionem, & id genus eximia non pauca mentis oculis obiiciet. Quid? quod tantus frequenter furor est hostis, ut simul & hastam euibret, & pharetræ iaculis impetat, quem & suæ & aliorum salutis curatorem videt impigrum? etenim persæpè impugnatione manifesta pertrahit ad peccatum, simulque occulta suggestione ob virtutem custoditam ad superbiam elationem prouocat. Omnibus tamen superior euadit, eo protegente de quo scribitur: *Dominus erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris:* hoc est, ita te custodiet, ut nec ea quæ in conspectu sunt posita, & ad quæ gressus solet tendere, vis vlla, vllus ex aduerso impetus labefactare; nec à latere nudato, insidiosum quidquam te incautum vulnerare, vel ad interitum rapere possit. Imò verò quantumuis clypeorum oppositu, hoc est variarum molestiarum obiectu progressum intercludere nitatur dæmon: *Feruens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem: Vbi audierit buccinam dicit, Vab! Procul odoratur bellum, exhortationem ducum, &*

Prov. 3.

plala-

ululatum exercitus. Nullo se terrore à progressu retardari patitur, nimioque ardore pugnae, quidquid terrenos hebetat artus, mentemque praegravat, subtilius discutit, ardentem excutit, minis non terretur, ostentata spe pugnae exsilit gaudio, neque tamen caecus & in praecipitium ruit, pericula prouidet. *Super custodiam suam stat, statuit sibi speculam,* non deprehenditur imparatus, stratagemate ducum ne irretiat cauet, cauet ne quasi agmine facto totis in eum castris irruatur, & se tantae moli, vel declinandae, vel fortiter sustinendae apparat. Quae certe omnia, cum & multitudine plurima, & sint genere praeclearissima, raram quandam solertiae prudentiaeque vim exigunt. Lege si adlubescit quae in eum D. Iobi locum fusè scribit Magnus Gregorius, & cum iis quae à praecelenti athleta D. Antonio gesta sunt compara, planeque comperies ab hoc rebus ipsis esse perfectum, quod ab illo est praecipione atque sermone deformatum.

Abat. 2.
Ierem. 31.

Iam verò, si tam singularis cum fortitudine prudentia, propter inimici fraudes & odium iungenda est, haud multò minor exigitur in eorum gratiam quibus decertatur, quorumque salus cordi est: quippe cum his salutis animorum, quam salutis corporum amatoribus, longè deteriore conditione agitur. corporis enim morbos passim medico retegunt omnes, sanari percipiunt, & in idem conspirant, & non admodum diuerso atque à praecipionibus artis parum aberrante remedio curantur, ac denique si efficacem medicinam adplicueris, vim suam etiam agrote nolente retinebit: at in animi morbis profus contra vsuuenit, obstinate & industriè teguntur, & quo grauius laborat quisque, eo sanior videri cupit, medicum auersatur, morbum ipse suum amat & auget, praeterea occultissimi, incertissimi sunt morbi, qui cum animo insideant, sola coniectura deprehenduntur, diuersissimis non rarò fontibus emanant, nulla certa medendi via curantur; sed mirabili quadam solertia cum diuina ope coniuncta est opus, & quidquid demum coneris, sanari nequit, nisi qui sanari velit, primusque ad sanationem gradus est, velle sanari, quem nisi obtinueris, frustra desudas. id verò abs eo impetrare, quem transuersum rapit ambitio, quem multiplex cupiditas excæcat, qui in contrarium toto impetu fertur, quantam circumspeditionem, quam accuratam rerum omnium considerationem exigit? medicinam facere voluisse, nec fecisse, nocet plurimum, & melioribus viam ocludit; obdurescunt, exasperantur, serpunt latius vulnera. Animal est maximè liberum, & ingi impatiens homo, iudicij sui voluntatumque apprimè tenax, varius, multiplex, obscurus, mutationibus, simulationibus, plurimisque affectionibus obnoxius, quem agrè admodum cognoueris, & ubi cognoueris, paulo momento mutabitur, eique nocent grauius, quae paulò antè profuere: hinc, quid vergeas, quid relaxes, quid consulas, propè semper in ambiguo est; & tamen errasse tanti est, vt non nunquam reparari non valeat, aeternoque immortalis animi supplicio luat error

vnus.

Orat. 1.

vnus. Quis hîc non expauescat? & prudentiæ immensum quiddam ad curandos animos exigat? cumque Nazianzeno exclamet; *Profecto ars quædam artium ac scientia scientiarum mihi esse videtur, hominem regere.* Si enim id verè dicitur de illis, qui cum auctoritate præfunt, & quod rectum est præcipere possunt, quanto magis in eis locum habebit quorum omnis actio precaria est, & voluntaria persuasione vim fortitur? Non venio ad singula; satis enim horum veritas constat, & à proposito longius forsan euagaremur: ad ea quæ viciniora sunt pergendum.

C A P V T V I I I.

Sua cuique tempora præstolanda esse.

3. p. Pastor.
Admon. 26.

Qvam in sententiam peropportunos est Magnus Gregorius, aptissimè docens eum qui præcipit impetu, ante conueniens tempus ad alios curandos prosilit, viam profectui qui futurus fuisset improuidè occludere: & non raro, pro scientia, citius quàm par esset ostentata, vel ignorantia opinionè laborare, vel à consequenda vera in posterum scientia arceri. Implumes autem pulli, si præmaturè volare tentarent, non alta peterent, sed in ima præcipiti ceciderent: necdum solidatum fornicem qui grauius onerat, non ædificium, sed ruinam præparat: & quæ feminae conceptas proles priusquam formentur exciunt, non domos prolibus, sed cadaueribus tumulos replent: & sunt vniuersæ rei maturandæ sua certa tempora, quæ nisi magno rerum damno præueterere non possis. Hoc in corporibus, hoc etiam verum est in animis, non tantùm quod ad scientiam, sed ad virtutes, ad munera & opera diuina spectat. Quamuis enim temporum & ætatum atque occasionum dominus sit & arbiter Deus, & illa vbi voluerit, ac prout voluerit obseruet aut mutet; summa tamen moderatione, & suis omnia temporibus perficit. Cuius prudentia etiam posteris exemplo prælucet Christus Dominus, Apostolis præcepit, *Ut autem sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto,* non prius eos ad prælia pro-uolare cupiens, quàm robur & arma diuinitus acceperunt: quid enim præter cladem è bello referat, qui impar & imparatus pugnam temerè aggreditur? In ciuitate verò, D. Gregorio interprete, *confidemus, si intra mentium nostrarum claustra constringimus, ne loquendo exterius euagemur; ut cum virtute diuina perfecti diuidimur, tunc quasi à nobismetipsis, foras etiam alios instruentes excamus.* Et verò

Luc. 24.

Qui priusquam doceret, cœpit facere; hoc ipsum tanto antè præmonstrauit, quando factus annorum duodecim, remansit puer Iesus in Ierusalem, ibidemque mox parentes eius inuenerunt illum in templo sedentem, in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem; non autem docentem, vel arguentem, vel increpantem;

Luc. 2.

quæ tamen optimè & diuinitatis auctoritate, & eximis singularitate sapientiæ poterat, sed prudenter humilibus maluit, quàm temerè præfidentibus exempla præbere.

Idem quoque Prophetis solenne fuisse comperimus, latebant, in lucem prodire reculabant, quamdiu pateretur Deus. Ille quoque, qui plus aliquid quàm Prophetæ, qui facula fuit ardens & lucens Ioannes Baptista, ardentes internos inflàm- mare, & copiosam sibi Spiritus vim intus reponere fategit, priusquam hominùm animos pertentare, & à vitij inolitit auocare niteretur. Namque vt S. Euangeli- sta scripsit, *Puer crescebat, & confortabatur spiritu, & erat in desertis vsque in diem offen- sionis suæ ad Israel.* Puer ille qui iam ex utero matris, si non corpore, at mente puer esse desierat, latebat, orationi vitæq; asperitati deditus, nec tam incrementa exspectabat ætatis, quàm Domini Dei vocem, iubentis vt sese Israël palàm faceret, Messieq; venturo animos pararet. *Crescebat, confortabatur spiritu, vt legitimus Dei nuncius euaderet, magnaq; libertate clamaret, Genimina viperarum, quis vos docuit à ventura ira fugere? nec Herodis tyrannide paueret, & saxea Iudæorum corda molliret, & verba eius tanta verissimi testis auctoritate pollerent, vt is, Agnus Dei, Saluator mundi, Filius Dei credi posset & deberet, quem Ioannes talem esse testatus esset. Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi mal-* E Ribera in
I. Osee.

leus conterens petram? Nonne cor nostrum, inquebant experti, ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas? Verba eiusmodi, nō verba mollia, flac- cida, turgescencia, euanida; sed fortia, sed penetrantia, sed pertinaciam, menda- cium, libidinem, errorem, & vitium omne debellare potentia, sed ad intrinsum spiritus penetrantia, malorum radices euellētia, solidarum virtutum semen im- plantantia, sibi à supremo spirituum Domino & omnium potente Deo, in a- nimum illabi, & ad ista fortiter vibranda vires dari, oratione, ieiunio, afflictatio- ne castissimi corporis, & omnium rerum aspernatione contendeat.

His insiste vestigijs, qui venturo in aliorum animos Domino domiciliū præ- parare desideras, ab omni hominum familiaritate secede, solus cum solo Deo colloquia miscere disce, parco victu, seueriusque habendo corpus, carnem spi- ritui subijce, tibi que intentus quid cordi tuo loquatur Dominus attende: etenim proculdubio per Superiores & Præpositos tuos ministros loquetur; si tacue- rit, ipsum silentium, sermo erit, tibi in eodem vt quiescas indicens; sin verò te Su- periorum iussu emiseric, faciet idoneum suæ voluntatis interpretem, & vt olim *Jeremiæ, dabit verba sua in ore tuo, verba quæ non reuertentur vacua, quæ pe-* Ierem. 23.
Luc. 24.

tras conterent, & rigentia auditorum corda succendent. Si vltro profilieris, si nō suo tempore eruperis, quid nisi ad temeritatem proficies? cap. 1.

Itaque, vt sibi quisque quàm alteri propior est, & dare volenti prima esse cura debet, vt vnde dare possit habeat, id etiam sapiens quisque spectare primùm de- bet, vt mentem suam omni vitiorum caligine atque perturbatione puram, vir- tutibus exornet, tanto que lucis calore compleat, vt nec obscurari nec intepefce-

te facillè possit, malit semotæ ab actione vitæ tenuem fructum indirupta quiete sectari, malit nulla sæculari cura, nulla variorum casuum distentione, nulla cenodoxiæ & vanitatis elatione, nulla vilius sollicitudinis molestia tangi, & modico fructu, ac quodammodo agelli sui prouentu vtcunq; victitare, quàm affectare lucra maiora, quæ etiam si quaestuosissima conuersione multorum parta fuerint, quotidianis tamen mundanæ conuersationis, & blandientium rerum diminutionibus absumentur; atque exinde quoque nondum satis firmatam mentem prægrauando, latiorem ducent ruinam, & omnia in præceps rapiunt. *Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas.* Melior est pugillus vnus cum requie, quàm duo pugilli cum labore & presumptione spiritus. Quare verissimè apud Cassianum pronunciauit vir sanctus Abrahamus, & illud, & nonnisi dispendijs implicari infirmos illos, qui, vt loquitur, cum etiam de sua salute sint dubij, ipsiq; adhuc magisterio atque institutione egeant aliena, ad conuertendos alios & regendos, diabolicis illusionibus instigantur, qui que etiam si potuerint lucra aliquæ ex quorundam conuersione conquirere, impatientia sua atque inconditis moribus, quæ quid acquisierint profligabunt. Illud namque eis quod Aggeus Propheta describit euenit. Et qui mercedes congregat, misit eas in sacculum pertusum. Verè enim lucra sua in pertusum sacculum condit, qui quidquid per aliorum conuersionem videtur acquirere, intemperantia cordis sui, & quotidiana animi distentione disperdit. Itaque fiet vt, dum vitiora lucra per aliorum credunt institutionem parare se posse, etiam sua correctione priuentur. Sunt enim qui se diuites ferunt, nihil habentes, & sunt qui se humiliant in multis diuitiis. & Melior est vir in ignobilitate seruans sibi, quàm qui dignitatem suam acquirit & indiget pane.

*Psal. 36.
Ecl. 4. sec.
70.
Coll. 24. c.
13.*

*Agg. 1. sec.
70.*

*Prov. 13.
& 12. sec.
70.*

*De conuers.
ad cler.
s. 27.*

*Homil. 13.
in Cant.*

Asperius minaciufque quodam loco D. Bernardus: Vnde ambitionis impudentia tanta, vnde vasa tanta presumptionis humana: audeatne aliquis vestram, terræ cuiuslibet reguli, non præcipiente, aut etiam prohibente eo, occupare ministeria: præcipere beneficia: negotia dissipare? — Va ministris infidelibus, qui necdum reconciliati, reconciliationis aliena negotia quasi homines qui iustitiam fecerint apprehendunt. Va filiis ira qui se ministros gratia profitentur. Va filiis ira qui pacificorum sibi usurpare gratia & nomina non verentur. Va filiis ira qui fideles sese mediatores pacis vt peccata populi concedant mentiuntur. Va qui ambulantes in carne, Deo placere non possunt, & placere vult præsumunt. Sed ista declamat in eos, qui vel ambitione vel auaritia periti, dignitates Ecclesiasticas venantur: de quibus non est cur agamus, at de illis qui peccati maturo zeli feruore rapiuntur: quos vir idem sanctus alio loco fursum deortantem non illepidè verbat: sparsim seligam, & interiecta nonnulla omitam.

Quod tuum est, spargis, inquit, & perdis, si priusquam infundaris tu totus, semper nus festines effundere. nimirum, vita & salute quam alteri das te fraudas, dum sacra vacuus intentione, gloria inanè vento inflaris, aut terrene cupiditatis veneno superceris, & letali apostemate turgens interis. Multos hodie habemus tanta caritatis,

antè effundere, quàm infundi velint, loqui quàm audire paratiores, & promti docere quod non didicerunt, & alijs præesse gestièntes qui seipsos regere nesciunt. Ego nullum ad salutem pietatis gradum illi gradui anteponendum existimo quem Sapiens posuit dicens: Misere anima tua placens Deo. Quod si non habeo nisi parumper ^{Eccl. 10.} lei quo vngar, putas tibi debeo dare, & remanere manis? Seruo illud mihi; & omnino, nisi ad Prophecia iusionem non profero. Si insisterint rogantes aliqui ex his, qui fortè existimant de me supra id quod vident in me, aut audiunt aliquid ex me, respondebitur eis: Ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad ^{Math. 21.} vententes, & emite vobis. Ceterùm tu frater cui firma satis propria salus nondum est, cui caritas adhuc aut nulla est, aut adeo tenera atque arundinea, quatenus omni statui cedat, omnicredat spiritui, omni circumferatur vento doctrina, imò cui caritas tanta est, vt ultra mandatum quidem diligas proximum tuum plus quàm te ipsum: & rursus tantilla, vt contra mandatum fauore liquefeat, pauore deficiat, perturbetur tristitia, auaritia contrahatur, protrahatur ambitione, suspitionibus inquietetur, conuicijs exagitetur, curis enisceretur, honoribus tumeat, liuore tabescat, tu, inquam, ita in proprijs te ipsum sentiens, quamam dementia quaso, aliena curare aut ambis, aut acquiescis? Sed enim audi, quid consulat cauta vigilque caritas? non quod ^{2. Cor. 8.} alijs, inquit, sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate. Noli nimium ^{Eccl. 7.} esse iustus, sufficit vt diligas proximum tuum, tamquam te ipsum, hoc quippe est ex aequalitate. Dicit enim Dauid: Sicut adipe & pinguedine repletur anima mea, ^{Psal. 61.} & labijs exultationis laudabit os meum: infundi nimiram prius volens, & sic effundere, nec solùm infundi prius, sed & impleri, quatenus de plenitudine eructares, non oscitaret de inanitate. Ergo & tu fac similiter, implere prius, & sic curato effundere. Benigna prudensque caritas affluere consuevit, non effluere. Fili mi nepereffluas, ait Salomon; sed & Apostolus, Propterea, inquit, debemus intendere his qua ^{Hebr. 2.} dicuntur, ne fortè pereffluamus. Quid enim? tunc Paulo sanctior, sapientior Salomonez alioquin nec mihi sedet, ditari ex te exinanito. Si enim tu tibi nequam, cui bonus eris? De cumulo, si vales, adiua me: sin autem, parcito tibi. Ista planè verissimè D. Bernardus.

CAPVT IX.

Cur vsque adeò omnis propterantia cauenda.

DVm antè dictorum rationem reddimus, tanto vehementiùs illa confirmamus; possunt tamen propè rationes omnes ad hæc pauca reuocari, quòd unicuique prima sui & potissima cura incumbat, nec alteri bonus esse possit, qui sibi ipsi bonus non est. Sed hæc latius demonstranda sunt, & certa sanctorum virorum auctoritate firmanda.

Hinc certè necessariò initium esse ducendum, grauius firmavit B. Basilus ad Gregorium Theologum scribens, *Primum omnium, inquit, mentem pacatam habere conuenit. Vt enim oculus continuo circumactu versatus, & nunc horsum illos summas deflexus, nunc sursum deorsumque erectus vicissim ac depressus, exactè cernere nequit, sed obtutu incumbere in rem visam oportet, si perspicuè eam conspiciere velit: hanc in modum mentem humanam, sexcentis mundi curis distractam, euidenter cernere veritatem, vixit vt euenire possit. Neque verò sic asseuerasse satis ei fuit, nisi præterea ad decem, Quietus igitur status, expianda anima initium est, cum nec lingua loquitur quæ ad homines pertinent, nec oculi colorum nitores, aut concinnè dispositas membrorum proportiones conspiciunt, nec anima intentionem elanguescere faciunt aures, vel molulamenta ad voluptatem ciendam accommodis, vel facerorum hominum ridiculis dictis intentæ, quæ postrema res frangenda animi intentioni quam maximè comparata est. Quippe mens, nec excessus dissipata, nec in mundum per sensoria diffusa, ad sese ipsa redit, moxq; suo precepto ad notionem euadit. Quo fit vt illo decore illustratus vndique intellectus, atque supernè illuminatus, natura quoque ipsius obliuione capiatur, nec iam se ad curam cibi demittat, nec amictus anxietate tangatur. Qui progressus quomodo sensim fiat, videre facile est: enim sancta quiete, paulatim quæ animo malè fuerant impressa, obliterantur, cupiditatum & perturbationum omnis procella mirefcit, mens libertior eradic, promptiùs ad ea quæ sibi cognata sunt, spiritualia scilicet, conuolat, quæ vtiliter percipere cœperit, desipiunt cetera, accessu desiderium accenditur, frequentatione delectatio accedit, ac denique adeò penitus in res diuinas immergitur, vt viliscentibus omnibus, omnis alia tractatio molestiam pariat.*

*in affectu,
so. 5. Bibl.
SS. PP.*

Sed in hoc eodem argumento, aptissimè ad institutum meum versatur Beatus Nilus, vt doceat nihil esse propterandum nimis: verba eius & vestigia sic loquar vt quàm proximè accedam, paucissima hinc inde vel perspicuitatis vel breuitatis causa mutans. Ait igitur in hæc verba: Quibus propositum est, animum ab omnibus inquinamentis abluere & expurgare, ij quàm longissimè debent ab omnibus rebus, quæ sordes & maculas augent abscedere, multamque rationi tranquillitatem præbere, & ab iritamentis procul aufugere; ac vulgi con-

luere

fuerudinem euitare, solamq; sapientia matrem quietem amplecti. Facile enim
 in laqueos quibus se extricasse arbitrabantur, rursus incidunt, qui cum immu-
 nis turbis sine timore versantur. Quid enim in melioris vitæ principijs, pernicio-
 sius esse potest, quam iterum ijs gaudere, quæ antè damnasti atque fugisti? & li-
 cet ex breui ac fortuito oblata occasione contigerit, attamen vestigia in animo
 relinquentur, magno studio quæ sita quies interrumpetur, ad insituta pristina
 mente saltem reuocaberis, & mala quæ iam obliuioni tradebantur, in memo-
 riam reducentur. Etenim quicumque à licentiore & imperfectiore vita recens
 discessere, ei qui à diuturniore morbo vix dum conualuerit per similes sunt: vt e-
 nim hic leuicula quauis offensione in morbum grauiorem recidit, ita illorum
 adhuc imbecillæ, nondumque confirmatæ vires, in grauiorem mentis ægritudi-
 nem exiguo impulsu laberentur. Virorum fortium est, contra hostes in aciem, in
 campum progredi, insidias effugere, impetum arcere, nec clædi. Qui nondum sic
 est ad bella doctus & fortis, domi se contineat, salutemque, procul periculis, in
 quiete tueatur. Ita quippe præceperat populo Moyses; *Nemo vestrum egrediatur* Exod. 12.
estium domus sua, ne vos percussor attingat. Ita monebat Ieremias, *Nolite exire ad* Ierem. 6.
agros, & in via ne ambuletis: quoniam gladius inimici, pauor in circuitu. Ita re ipsa,
 Moise iam grandæuo, robusto, & ad castra exeunte, *Minister eius Iosue, filius Nun,* Exod. 33.
puer, non recedebat de tabernaculo: & ista sua tranquillitate, prudentique suæ imbec-
 cillitatis agnitione, dum setotum diuinæ providentiæ suæque tempora com-
 mittit, tanta cælitus fortitudine, sapientia, felicitate donatus est, vt aliquando
 dux populi fieri, hostes interneccione delere, Terram sanctam duodecim tribu-
 bus dispertiri meruerit: nec fuisset ad tantum dignitatis culmen euectus, nisi le-
 nioribus & mollioribus inijtis, placidam, & vera humilitate pacatam mentem,
 tanta celsitati parasset.

Certamina, inquit beatus Nilus, *vires nostras superantia confidentius adire alie-*
num est à Religione: nec debemus antequam virtutis habitum adepti simus, negotijs nos ci-
uilibus immiscere, sed ab illis quam longissimè discedere, & cogitationem procul à strepi-
tu & tumultu auocare. Quid prodest, si cum à negotijs recesserimus, eorum rumoribus in-
terpellemur? si relicta ciuitatis administratione, ad portam tamen, vt Loth, sedeamus, tu-
multique ex ea proficiscenter repleamur? Foras cum magno exeundum est Moise, vt non ope-
ra solum, sed de illis etiam cogitationes cessent. Tunc enim vera tranquillitas est, cum non
solum facta, sed ne quidem recordatio nos impedit, quo minus occulta nostra videre, &
vitia singula impugnare, atque quidquid prauitatis inest corrigere possimus. Quæ pro-
fecto perfici nequeunt, quam diu mète medijs in rebus versante, noui cogitatio-
num fluctus, nouæque perturbationes affluere non cessant, sed vt aquarum ac-
cessione fluij quo longius decurrunt crescent, ita lapsu temporis, inextricabi-
lius mens implicata, quod se vertat, quid uè respiciat non habet. Queinadmodum
igitur qui fluminis alueum aridum, videre cuperet, nihil ageret si eodem loco la-
bore multo aquam exhauriret, cum noui subinde fluctus fluctibus accedant, &

affluere non cessent: at si sursum eatur, fons auertatur aut obstruatur, aut in al-
ueum alium deriuetur, tum sanè vndæ deficient, & protinus alueus exarefcet. Ita
formæ illæ cupiditatum effeçtrices, quæque animo insident, exhaurientur faci-
lè, si sensus, è quibus quasi fontibus in animum influunt, sic obstruentur, vt eas
extrinsecus suppeditare in posterum nequeant: sin autem assiduè nouas sugge-
rent, vix, ac ne vix quidem fieri potest, vt animus ab eiusmodi fluctuum pertur-
batione liber euadat.

Scio equidem non rarè fieri, vt nullum aut sentiant, aut videant in cur-
ri damnum, qui minùs acutè ad sola præsentia respiciunt, neque occul-
tam futuri vim penitiùs quasi in semine prospiciunt: sapè enim aculeum suum
exerete, & rebus ipsis prauitatem suam comprobare cupiditates hand
possunt, quia propter nimis assiduos, sibi que inabruptè implexos con-
gressus, dum ad alia semper transilitur, & nullibi sistitur, ipsa etiam læden-
di, & se ipsam qualis sit ostendendi, opportunitas amittitur. Clàm tamen
se insinuat prauitas, & roboratur, & maiores vires diuturnitate tempo-
ris colligit. Ita mihi videas terram, frequenti incessu conculcatam, spinas
quæ intus latent non proferre: at in imo propagantur radices, & vbi pri-
mum, vel imber humum laxauerit, vel à continua inambulatione cessatum
fuerit, vbertim confertimque erumpent spinæ. Idem & cupiditates, & si
quæ sunt menti insitræ desiderationes faciunt; dum assiduis congressionibus &
occupationibus in apertum prodire nequeunt, occultè fouentur, robusti-
ores fiunt, & occasione per otium & quietem data, graue & periculosum bel-
lum inferunt.

Hæc est Babylonia propago, quam adhuc tenellam, & vixdum ad primos
sensus illatam, aboleri suadet, ne animum blanditijs illectum occupet, paulatim
que ita sibi deuinciat, vt occupata rationis arce sanctam Ierusalem, hoc
est pacem veram, destruat, & Dei templum, quod est virtutibus instructum
cor, profanet & perdat. *Beatus igitur, qui tenebit & allidet paruulos suos ad pe-
tram:* beatus, qui cupiditatum fœtus erumpentes, molli brachio non excipiet,
sed vel obliuione, fomentis negatis, deleri sinet, vel statim natos fortissimo
virtutis proposito ardentius innouato illidet. Ac fortè apud beatum Iob eiu-
modi quippiam innuitur, quando in humore virefcere scirpus dicitur, & cre-
fcere caretum in aqua, ea que deficiente, exarefcere herbam omnem. Sed &
eiusdem libri alio loco, vbi nos legimus, *Tigris perijt, eò quòd non haberet præ-
dam,* pro tigride *μυθμηκολέοντα*, animantis aliud genus Septuaginta reposue-
runt: formico-leonem interpretari possumus non sine tropologia insigni, vt cu-
piditatum & vitiorum insidiæ atque natura describatur, ex abieçtissima &
imbelli formica, audacissimoque leone conflata. Sic enim cupiditatum im-
petus à vilissimis, fractis & imperfectis cogitationibus incipiunt, sensimque
for-

Iob 8.

Iob 4.

formicarum in morem repunt: at paulatim ad eam extrescunt magnitudinem, vt etiam robustissimis, non secus quam leones, terrorem incutere possint. Prudens igitur & strenuus pugil cupiditatibus obluctetur, quando etiamnum formicæ minus habent virium: pabuloque & præda negatis, eas fame arreant. Cupiditatum verò vitiorumque pabulum & esca, sunt formicæ & imagines rerum sensilium, forinsecus ad sensum, & à sensu ad animum illata, à quibus longius à principio recedendum est, vt vacuum tumultu animum habeas, & cum volueris possis profana omnia adytis mentis arcere. Quod ipsum numquid non tacite commendauit legislator, quando fores templo reticulatas esse voluit? vt tu quoque, qui animi tui templum purum, solisque sacrificijs mundum seruare desideras, cancellatis foribus vtaris, & quidquid sese ingeret im-mundum, castigatiore & seueriore proposito refutes: hoc autem vt perpetuò constanterque efficias, diurno primùm opus est à voluptarijs rebus recessu, atque sanctorum & purissimarum voluptatum spiritus gustatione firmata: firmari verò, & radices profundius agere non potest, si vbi se primùm melioris vitæ molle germen extulerit, duris illud Aquilonibus, hoc est liberioris vitæ incursionibus, properatizeli obtentu perstandum dederis. Ita est natura comparatum; sua est vnicuique rei generandæ & stabilendæ quies necessaria; motus vehementior, etiam bene coagmentari cæpta dissociat & dissipat.

Sed iuuat audire, quàm præclare super his Gregorius Magnus disserat, qui historiae beati Iobi locum illum, *Humectus videtur antequam veniat Sol, & in ortu suo germen eius egredietur*, latius euoluens, multa dicit quæ in tem præsentem plurimum faciunt. Docet enim esse quosdam, qui in vitæ huius tenebris, priusquam Solis æterni luce cuncta clarescant, humanis oculis gloria sanctitatis illudunt, atque adeò primo in exortu speciosum germen statim proferunt. *Herba qualibet, inquit, nascendo prius à terra producitur, au- ra & aëtibz tangitur, Sole ac pluuijs nutritur, & tum demum ad proferendum sui seminis germen aperitur: scirpus verò cum flore suo nascitur, moxque dum à terra surgit, sui secum seminis germen producit. Et paulò post, Germen in ortu, est remuneratio in inchoatione. Quod quàm perniciosum, & summo opere vitandum sit vt demonstret, addit sapientissimè, Qui mundum deserunt, ad exteriora officia prouehi non debent, nisi per humilitatem diutius in eiusdem mundi contentu solidentur. Citiùs namque bona depereunt, qua hominibus ante tempus innotescunt: quia & arbuta plantata, priusquam fixa radice coalescant, si manus concutiens tangit arefacit: at si altum radix figitur, & terra humoribus conspersa solidatur, hæc & manus impellit, sed non ledit; hæc & ventorum flatus inscietendo concutiant, sed non euertunt. Næ ergo eruatur vita capti operis, diu ac robustè in alto humilitatis figenda est radix cordis. — Sic bona nostra, & intempestiue manifesta-*

Exod. 27.

iuxta B.

Nil.

cap. 8.

lib. 8. Mor.

c. 28. seu 33.

& seqq.

ta depereunt, & diutius occultata solidantur: cumque longa sua quietis adiectione se animus comprimit, contra impugnationes obdurescit, & contractum protinus resilit, omne quod in solidum impactum fuerit. Et paucis interiectis, Sape nona conuersationu primordia adhuc ex carnali vita sunt commixta: & idcirco innotescere citius non debent, ne, cum laudantur bona quae placent, deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat mala quae latent. Ita igitur est, qui nondum ad perfectum virtutis diutius & diligentius extoeti sunt, partim infirmi sunt, vt in pristina leui inductione referantur, partim occultis laborant vitiorum reliquijs, quas numquam depellent, quamdiu aliorum priusquam sui præposteram curam gerent.

De inform.
Nouit p. 1.
c. 15.

Leuit. 19.

Diuis quoque Bonauentura, quo propior, eo clarior monitor accedat: qui Nouicijs informans monet, vt neque confessarij, neque concionatoris munus affectet quisquam. quid enim? eo munere si dignus fueris, vocabit Deus, & ad id promouebit: sin autem indignus fueris, annon in maius tuum dedecus cedit, si violentus irrueris? Et hinc ait sanctus Doctor fieri, cur è concionatoru & confessariorum munere, fructus decerpatur exiguus, quoniam à Deo nondum vocati veniunt, & non missi currunt, eiusque in qua nondum fixæe radices, virtutis fructum ab alijs reposcunt: quo fit vt, si quis fortè in speciem se ostentat fructus, non nisi immaturus, peracerbus, eaduis sit & emarcidus; prima illum pruina decoquet, vel instar eorum quæ ad mare Mortuum pomorum, inter legentiam manus cortice fatiscente vanescet. Non sic Israëlitæ præfstinare voluit Deus, quando tantam præcepit continentiam, vt eam ad annum quintum vsque protenderet; Quando ingressi fueritis terram, ait, per Moysen loquens, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma quæ germinant immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino. Quinto autem anno comederis fructus, congregantes poma quæ proferunt. Quod præceptum ita D. Bonauent. in rem suam interpretatur: arbor terræ sanctæ implantata, ille est qui à licentiore, & vitii circumseptæ vitæ, ad sanctum Religiosæ familiæ pomarium est translatus, nec sibi tantum, sed & alijs salutare fructus tempore suo proferet, sin autem intempestiuos ediderit, immundi erunt, & ventoso superbiæ tumore euanidi. Primus annus, est vera de improbitate transactæ vitæ pœnitudo. Secundus, est sollicita vitæ melioris, & sanctorum operum frequentatio: cui cum ex assuetudine accesserit habitas & firmitas, iam tertius annus addetur. Quartus autem, quando ex rectè factis rumuscillos hominum contemnere, laudem honoremque fastidire, puram animorum salutem, folijsque Dei meram gloriam quarere iam affueuerit. Quicumque præuertit hunc annum, is neque saluandis aliorum animis vtiliter insudabit, neque sibi ipsi virtutum ornamenta conquiret, vanitatis potius & leuitatis notandus, & quod grauissimum est acceptior Deo esse non poterit, neque familiari vniquam eius amore perfructur. At purissima

simæ caritatis anno quinto, maturatos & egregiè præforinatos fructus vbertim æternitati sacrabit, & ad horrea diuina transmittet. Audiant igitur hoc viri sancti monitum, quicumque non inutilem operam nauare cupiunt, timentque ne ritè, & vt vnde cumque oportuit, ex vera virtute factorum vacui, ab hac vitæ statione decedant.

Finem huic articulo imponam, si verba Gersonis, licet incomtiora subtexuero: sunt enim & significantia in primis, & quæ in veram huius rei originem digigitum intendant. Is igitur de illis agens qui ad varia munia quasi zelo permoti adspirant, ita scribit; *Si consideret vehementer & acriter homo, quod nihil de se possit humana industria, pro salute, pro eruditione, pro correctione hominum, ita vt vbi plus ali-* lib. de per-
quando proficere crediderit, ibidem non prodesse sed obesse frequenter reperiatur, quia peruersi difficile corriguntur, & stultorum insinuitus est numerus: mirabitur profectò stoliditatem humana presumptionis, non expectant is vt vocetur, nec vocari satis esset, nisi simul cogere- fect. cordis.
tur. Quo pacto cogere tur? per auctoritatem, & legem, vel Dei reuelantis, vel Pralati mit-
tentis, vel vrgentis, vel inuestibilis necessitatis. Deinde aliquanto post addit, *Tu qui ti-*
nes de absensione talenti, qui dum tibi vacas dicis, Vt quid perditio hac: exerce potissi-
imum tui cordis talentum: fac omnibus de illo seruitium. Sit in eo predicatio tua, sit commo-
nitio, sit eleemosyna distributio, sit hospitale miserorum omnium. Quo pacto dices: oran-
do in qualibet & pro qualibet aduersitate proximorum, pro sua eruditione, castigatione,
consolatione, patientia, cibo, potu, veste, sanitate. Sciet pater omnium Deus, & volet desi-
derium pauperis exaudire, & preparationem eorum audiet auris sua. Ita Gerson, voluntate, deliderijs, crebraque apud Deum interpellatione, id omne perfici posse iudicans, quod multo labore & anxijs curis promoueretur: non quod has improbet, solique animi votis cuncta peragi oportere putet, sed quod à tranquillitate mentis, ad multiplicem rerum procuracionem, non existimet tutum esse suæ ipsius, sed solius Dei auctoritate transire.

CAPVT X.

Cui potissimè sint obseruanda iam dicta.

Meminerit credo Lector, hæc à me ijs maximè scribi qui primum vitæ perfectionis tirocinium ponunt, quos Nouitios Religiosæ familiæ inscribunt, nomine, opinione mea, neque incommo, neque peregrino: si enim Iureconfulti mancipia nouitia dicunt, qui seruitutem seruire incipiunt, quidni liceat sic eos nuncupare, qui diuinis obsequijs se totos recentius addixerunt?

Tironibus igitur & Nouitjs nostris omnino cauendum est, ne prius in are-

Yyy

tiam

nam pugnaturi prodeant, quàm virtutum clypeo & thorace, cunctoque armorum apparatu non tantum probè instructi, sed & armorum singulorum usum, hostiumque versutias egregiè calleant.

Credant, si rariores impugnantis demonis insultus, pacatamque non recalcitrantis naturæ obsequentiam sentiunt, aliorum se societate defendi, occasione amotis in tranquillo nauigare, atque singularem Dei boni providentiam, ab infirmis grauiora bella remouere: sibi verò nequaquam prædant, intra sua se munimenta contineant, eruptiones in hostem, nonnisi obedientiæ classico insonante tentent, ac Romani instar militis confestim ut receptui canetur, districtum, iamque vibrato ictu feriturum, vagina recondant ensem: ne seorsim solitarij vagentur, non rarò victor palabundus, hosti victo præda fuit: libentiùs versentur in hibernis, vbi non corpora, sed erent animum. Spiritualem edoceri militiam, eamque probè callere, res est haud vnus alteriusue anni. O quoties post seros annos, prima tironij tempora, molles committendo bono semini sulcos, & secura otia suspirabunt!

Ne tamen ignauiter torpescant, sed quasi leunculi, & aquilarum pulli lambendo sanguini assuescant, non numquam frumentatum emittuntur, & ad prædas è proximo captandas vel subitatio impetu, vel etiam veterano adiuncto præsidio prodeunt. Vidit enim vir sapientissimus Ignatiùs, ab ipsis rei cuiusque primordijs, eos esse flexus, vires, conformationemque tribuendam, quæ ad functionem propriam esse iudicetur aptissima: ita in herbis ab ipso primo germine, & in animantium singularum pullis, futuri languoris, aut roboris indolem stritum videas, eundemque equi pullum aliter aratro, aliter cursui & bello condetefacere conuenit: superando terrori, audaciæque spirandæ sensim aptatur, qui enim eius vsus foret si tumultuoso clamore trepidaret, paueret armatos, clangore tubæ terretur, fumo sonituque fugaretur? ita fieret nisi paulatim contemnendis istis assuesceret.

Eam ergo moderationem, seu temperationem in tironibus efformandis adhiberi voluit Ignatiùs, ut neque perpetuò in umbra desidentes delicatuli quidam, pulueris & Solis impatientes forent, neque grauioribus temereque properatis certaminibus nouitias vires, priusquam adoleuissent, obruerent. Quæ primo statim ingressu, sibi ipsis, Deo que soli seridè & contentè vacarent præcepit, ut primi roboris, Religiosi que quo sustentarentur instituti vitales succos auidius haurirent: inde verò varijs domi forisque periculationibus, voluit eorum vel durari patientiam, vel industriam exacui, non tantum ut cuiusmodi essent probarentur, sed etiam, ut ad varios casus, nec imparati & aptiores recederent: ita tamen, ut subinde ex intervallo ad longiore quietem redeant, iterumque & sapiùs & contentiùs, perfectioni suæ se totos reddant, seridèque

postquam suarum virtutum experimentum coeperint, viderintque quam multa etiamnum sibi desint; qua parte sint imbecilliores, vbi restaurandum, vbi firmandum, quidue potissime sit ad discendum diligentius inspiciant, & verò penitus perspectum habeant, cuiusmodi, quibus difficultatibus obsepto, quæ animi præsidia exigenti instituto nomen inscripserint; cumque à bene semel, auctore Deo, coeptis resilire nolint, eos virtutum comæatus, atque gratiæ præsidia & ornamenta comparent, quibus nec indecorè, nec indignè tali familiæ accenseri, & eiusmodi vitæ institutum profiteri possint.

Hæc autem cum ad humanæ naturæ modum accommodatissime, & ad res ipsas prudentissime sint statuta, restat vt ad quos ea spectant, eò quoque quantum dabitur colliment. Quod, vt opinor, fiet si ipsimet Nouitij, memores ad eam se accessisse viuendi rationem, quæ actione pariter & contemplatione miscetur, interdum que, vt ferunt tempora, sic vtraque miscetur, vt parte altera exuberante, tota videatur vnus; ad vtramque se rum voluntate, tum facultate ita reddere contentur expeditos, vt dum vni potissime addiuntur, alteram etiam simul si licet retineant, sin minus; ab altera certè non abhorreant, totosque se ad quamuis earum, & ad quantumcumque tempus, pacatissima mentis tranquillitate Superiori relinquunt.

Magnum hoc est, quòdque paci & perfectioni, an perseverantiæ magis necessarium sit, vehementer dubitem: ideoque dilucidius explicare tentabo.

Duo ferè hominum genera passim reperiuntur; tertium est rarius. Eorum verò primum est, qui natura sunt ita comparati, vt sensu, & ijs quæ in sensum incurrun, plurimum ducantur, societate delectentur, agendo enitescant, varietate gaudeant, solitudine contrahantur, quiete sordescant, in vno eodemque perseverare fastidiant: ingenium ijs est versatile, varia respectans, humani conuictus & colloquiorum avidum, rumorum & laudum sitiens, mediocri rerum cognitione contentum, longioris otij impatiens, secum non habitans, sed ad externa profusum: itaque illos videas, si quando à negotijs feriantur, non ad studia, non ad orationem, non ad exercitationes animi se conferre; graua illa & penitus insauia desipiunt; sed ad pictorum, fabricorum, agricolarum, & id genus oblectamenta confugiunt, vt animi, otio suo vti nescientis, graue tedium leuare possint.

Alterum genus est eorum, qui præfractiore & seueriore ingenio sunt præditi, solitariæ vitæ amantes, fugientes hominum, ad silentium, ad otia suspirantes, turbarum & negotiorum impatientes, suorum retinentissimi iudiciorum, coeptis pertinaciter insistentes, in studia, in literas, atque (si sanctiora respexerint) in orationem & contemplationem indefessa contentione incumbere promptissimi.

Pauciores reperiuntur eiusmodi, qui ad vtrumque horum non tantum per-

æquè sint idonei, sed etiam æquè propensi, ac demum, quod etiam addendum est, qui cum in alteram se partem dediderint, non sic ad inchoata rapiantur, ut neque auelli possint, & alia cuncta fastidiant. Equidem cum in eos incidens, qui belli pacisque artibus pariter clarere queant; qui domi, forisque; manu, & consilio; actione, & oratione; agendo, & otio; parendo, & imperando, tranquillæ perfectæque vitæ numeros expleant, ne dubites quin hi ad Religionis mixtæ formam apti nati que sint: omninoque beati sunt, ad illam si se vniquam contulerint. reperient enim, vnde summa cum tranquillitate, liquidissimis animi voluptatibus perfrui, fastidioque iucunda alternatione semoto, omnigenis virtutibus, tam actionis, quam contemplationis, animum exornare contendant; semperque (quod iucundissimum est) scientiam experientia, experientiam scientia condiant.

Tam verò, quia naturæ propensiones, & quasi insitas gustationum animi voluptates, optare magis, quam indere, sed inditis tamen ritè uti, easque & corrigere & perficere nostrum est; Nouitios oportet vtramque & agendi & contemplandi facultatem accuratiùs edoceri, earumque altera si careant, profectò Societati nostræ, & sibiipsis graues inutilesque sunt futuri; ac denique vel non perseuerabunt, vel cædido plurimo & imperfectionibus varijs obruentur.

Et quidem si ab æquilibrio recedatur, (quamquam an vel sic recedatur non immeritò quæri potest) ad orationem & contemplationem paulò pronius, & propè dixero ardentius ferri conuenit. Est enim hæc suapte natura nobilior, manùs ad vitia exposita, cuius panè loco & tempori opportuna, solatium in aduersis, moderamen in secundis, in arduis auxilium, in periculis præsidium, actionis vigor, animi salus. Sentiet quiuis vt volet, me certè eorum subit Religiosorum miseratio, qui se totos ad externa profundunt, secum & cum Deo versari, domo contineri, ignotos alicubi versari, abstinere publico, nullos domi forisque familiares habere, instar Babylonicæ captiuitatis, vitæque non vitalis exilium. Quid enim, si rerum eæ vicissitudines occurrerint, & verò vt occurrant providebit affectionum prauarum osor & excussor acerrimus Deus: sed si occurrerint eæ vicissitudines, vt ab omni omnino occupatione, hominumque familiaritate remoueantur, quid miseris fiet? esse sine delectatione anima non potest, bene dixit quidam; studijs, oratione, Deo delectari non possunt, amicorum oblectamenta tolluntur, quonam ergo se vertent? an ad inanes querimonias, obmurmurationes, carnis delicias, & consilia pessima? an ignauæ, quod proximum est, se tristitiæ tradent exedendos? At verò qui orationi, meditationi addictus esse didicisset, in magni beneficijs loco reponeret, quòd siue Præpositorum voluntate, siue corporis infirmitate, siue cuiuspian (id si velis) calumniosa inuidia, siue quo alio casu, ab infimis & procreatis, ad summum omnium creatorem Deum se conferre, felici necessitate cogereetur. Hic tranquillam ab

omnia statione portum, iucundum à dolore solatium, à timore securitatem, ab inconstantia firmitatem, à tumultu tranquillitatem, à perturbationum nubilo serenitatem reperisse letabitur.

Hoc sacrum orationis tabernaculum adire frequenter, ad illud instar Moy-
sis, à tumultu sæculi, familiariter ingredi, diuque in eo perseverare discat Noui-
tij, idque cum didicerint, non minimum perseverantiæ suæ, perfectæque in
Religione vitæ fundamentum posuisse se credant. Verùm ita demum, vt etiam
obedienciæ classico vocante, arma expedire, vibrare gladios, iritare pugnam,
prælia cære sint parati, & ad omnem imperantis nutum quavis in statione per-
seuerent, fortiterque gerendis rebus intenti, ita suo munere ad vnius Dei glo-
riam defungantur, vt nusquam ad alia respectantes, eodem in vestigio immori
statuant, id vnum sibi ad salutem certius & gloriosius credentes quod à Super-
riorum voluntate purius & sincerius, nulla cuiusquam interpellatione mana-
uerit.

Cùm autem ad aliorum salutem promouendam varias artes esse superius di-
ctum sit, idque fieri exemplo, oratione, & actione ad hoc destinata; duobus
prioribus, quiuis, quantum in se est, aliorum vtilitati seruire debet, at verò a-
ctiones eas solas, earumque illa sola munera (quando maximè honoratiora vi-
debuntur) amplecti quemque oportere, ad quæ Superiorum auctoritas, & Dei
voluntas vocat. Oratione ad Deum facta, rectis vitæ exemplis, occasione pij col-
loquij, vtilis monitionis, vel fortuitæ eruditionis alteri prodesse, recta consule-
re, ad meliora prouocare, à prauis detertere, nemo est qui conari non debeat, id-
que si casu & vt fors tulerit fiat, planè cuiusuis est: at verò se totum, suasque ope-
ras & studia, vitæque rationes aliorum salutis curandæ, perfectionique promo-
uendæ dicare, ac interdum (quod est eorum qui præsunt) etiam ob aliorum sa-
lutem aut perniciem reddendæ rationi obnoxium fieri, profectò neque cuius-
uis est, & sedulo sanctarum virtutum studio, robur est comparandum.

Quoniam autem ad aliorum salutem, Dei que amplificandam gloriam, So-
cietatem excitatam esse diximus, omnibusque qui in ea sunt ad id esse colliman-
dum; opportunum hinc fuerit paucis attigisse quales eos esse oporteat qui in alio-
rum salutem incumbunt, vt hinc videant quàm conueniat Nouitios, qui
tantæ militiæ nomen inscribunt.

CAPVT XI.

Cuiusmodi eos esse oporteat qui se aliorum curande salutis dicant.

in Inist.

Breuissemè rem hanc totam, sed & plenissimè definiisse videtur sanctus Basilii oratione quadam dicens; *Qui iacentem erigere vult, alior omnino lapsus esse debet: qui verò aequè lapsus est, altero qui erigat, etiam ipse opus habet.* Cuius dicitur vim si per singulas, vnde alios per te cupis erectos, prolapsiones expendis, protinus quanta fortitudinis & virtutum necessaria sit congeries vides: si enim quemquam ab errore, ignoratione, superbia, intemperantia, iracundia, inuidia, segetie, auaritia, & quouis vitio ereptum voles: si his, si alijs quibusvis animi morbis te medicinam facturum esse profiteris, annon animi tui officinam, salutaribus virtutum omnium amuletis, refertam esse oportet? annon illic plurima veritas, eruditio, humilitas, temperantia, mansuetudo, benignitas, firmitas, liberalitas, totusque perfectionis chorus efflorescet? atque ita, si Basilii credimus, eum de se summa quaque profiteri necesse est, qui ad aliorum animi morbos curandos ausit accedere. Quam sententiam, vt ex ijs quæ articulo secundo dicta sunt, constat esse verissimam, ita non exiguos ijs omnibus qui ad diuinum istud munus apparantur, ad virtutem stimulos inde subdipar est.

lib. 7. Mor.

c. 24.

Pastor adm.

25.

2. p. Past.

c. 2.

Mundus à vitijs esse debet, inquit S. Gregorius, qui curat aliena corrigere, — quia nequaquam pure maculam in membro considerat oculus, quem pulvis grauat, & superiectas sordas tergere non valet manus, quæ lutum tenet. & alio loco; Improbus & impertus est medicus, qui alienum mederi appetit, & ipse vulnus quod patitur nescit. Item; Nulla hunc immunditia polluat, qui hoc suscepit officij, vt in alienis quoque cordibus pollutionis maculas tergat. — Hinc per Prophetam Isaiam dicitur, Mundamini qui seruis vasa Domini. Etenim vasa Domini serunt, qui proximorum animas ad æterna sacraria perducendas, in sua conuersationis fidem suscipiunt: apud seuetipsum ergo quantum debeant mundari conspiciant, qui ad æternitatis templum vasa viuentia in sinu propria sponte portant. Plurima sunt quæ idem vir sanctus in eandem sententiam, varijs locis docet, quibus omissis addam id vnum, quàm bellè Salomonis iudicium illud celebre, in rem nostram interpretetur: Ibi enim matrem legimus, interemisse dormiendo, quem vigilans lactare consueuerat, quo etiam pacto scientia, cura, & arte vigilantes magistri, ad vitam excitant & instruunt; at vitæ torpore dormiendo, & quod dicunt facere negligendo, quos lacte verborum alere videbantur, eos operum prauorum pondere oppressos interimunt. Quid autem hinc sequitur? non admodum equidem de aliorum salute solliciti sunt, sed sine laudis

lib. 11. Mor.

c. 8.

laudis amatores, obseruant nullos sibi vitæ laudabilis esse sectatores: iraque vt quasi bonis discipulis gloriari, bonique virtutis magistri haberi possint, saltem alienos sibi vendicare, & ad suam familiaritatem alicunde allicere conantur, non secus quam illa mulier quæ fortum exstinxerat proprium, quæsiuit alienum. Frustra tamen versutiæ nectuntur, matrem veram Salomonis gladius inueniet, ac in extremo iudicij die, cuius fructus viuat, cuius emortuus sit, seueri & sapientissimi Iudicis ira monstrabit. Hic quidem ore tenus viuens filius prius diuidi iubetur, vt soli deinde matri integer reddatur: in hac enim vita non raro vnus & eiusdem vita bipertita diuiditur, vt inde alter apud Deum meritum, alter apud homines laudem habere permittatur. Verum id appositissimum sequitur, quod falsa mater, quem non genuit, occidi non metuit; at veræ matris, ad cædis auditum viscera commouentur, maualtque apud alium, etiam carendo, prolem viuere. quippe arrogantes, & sui ipsorum amantes magistri, inuidiæ face succenduntur, audent quæ offensionis sint ceteris, vi, calumnijs, prauis artibus alienos alliciunt, & ne à veris matribus alantur impediunt, eorumque vitam aut vulnerant, aut elidunt, quos sibi mancipare diffidunt. At qui eos vera caritate genuere, solam in eis vitæ integritatem amant, sibi illos tribui non appetunt, cuius alteri tam inductionem in bonum, quam progressum & perfectionem tribui gaudent, ideoque supremo iudice Deo, tandem & viuentes & integros recipiunt, & æterna ex illis vitæ gaudia consequuntur. Quæ cum docuisset D. Gregorius, vniuersè concludit, *Quisquis iuxta hoc quod loquitur non viuit, quos verbo genuit, à stabilitate rectitudinis opere euellit.* Sed hæc ex eo sint satis, quo magis constet, copiosum virtutum thesaurum illi esse cumulandum, qui in alios plurimos & elegantissimos copiosè velit erogare.

Sed ex vna D. Bernardi epistola nonnulla decerpamus, vbi sic loquitur, *Si epist. 42.*
tentatio est cuiuscumque hominis vita super terram, quantis putatis periculis patet vita illius, cui omnium necesse est ferre tentationes: Si ego latens in caaverna, & quasi sub modio, non quidem lucens, sed fumigans, ventorum tamen impetus nec sic declinare sufficio, sed continuis tentationum varijsq; fatigatus impulsibus, instar vento agitata arundinis, hac illacq; circumferor: quid positus supra montem, positus supra candelabrum? Solus mihi seruandus: solus tamen ipse mihi sum scandalo, solus tedio, solus oneri atque periculo, ita vt proprie gula & ventri, & oculo scandalizanti, frequenter irasci oporteat. Quibus ergo molestijs angitur, quibus lacepsitur iniurijs; cui etiam, etsi propria cessent, numquam tamen de alienis desunt, foris pugna, intus timores?

Sed & aliud pluribus interiectis mouet: *Cui ex his placere gestis, mundo an Deo: si mundo, cur sacerdos? cur Religiosus? si Deo, cur qualis populus, talis & sacerdos, talis & Religiosus? nam si placere vis mundo, quid tibi prodest sacerdotium, quid Religio? nec enim potes duobus dominis seruire. Qui autem vult amicus esse huius mundi, inimicus Dei constituitur. — Volens placere hominibus, Deo non placet.*

fi

si non places, non placet. Cur ergo, vt dixi, sacerdos, cur Religiosus? Pergit que vtgete Bernardus, vt excellior alijs euadat, qui eis prodesse voluerit, eumque fide, castitate, caritate, puritate cordis ornari optat: Hoc tanto puritatis intima bono, inquit, gloriari non potest veraciter, nisi qui extrinsecas gloriolas perfecte respuerit. Nec enim pure valet Dei, vel proximi querere lucra, qui propria non contemserit. Sed operis pretium est, serid animaduertere, ad lucra ex alijs captanda quid requirat? Necessesse est, ait, cor esse bene consciuum sibi, quod se in lucra securius foris extendat, cum securam intra se reliquerit conscientiam. Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucratur, anima autem suae detrimentum patiat? Et mox; Duo sunt praecipue quae bonam reddunt conscientiam, nempe (vt verbis loquar B. Gregorij) commissa flere, stenda non committere. Horum neutrum solum sufficit. Vtriusque virtutis bene consciuus animus, securam seipsum deserat, & quodammodo perdat, vt alios lucrifaciat. Cum infirmantibus infirmatur, vratur cum scandalizatis, fiat etiam, si oporteat, Iudeis Iudeus, nihilque formidet cum tali conscientia, exemplo Ieremia & Ezechielis, in Aegyptum, vel in Chaldaeam cum transfessoribus captiuari, & cum S. Iob frater fieri draconum, & socius struthionum; cum Moyse quoque (quod grauius est) deleri de libro Dei, & cum Paulo anathema esse pro fratribus, non timeat cum tali conscientia. Ipsam denique si necesse est intrare gehennam, securus medias penetrans flammis, lata decantet conscientia: Et si ambulauero in medio umbra mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et hanc fiduciam operatur caritas, de corde puro, & conscientia bona.

En quantam requirat virtutum consummationem Bernardus; quae & eiusmodi plura si petite cutus fuero, longior fiam, nec fortassis quod volo consequar, itaque auctoritatibus probationibusque missis, rectoribus & breuioribus praecceptionibus rei summam comprehendam.

C A P V T XII.

• *Qualesnam esse debeant qui in Societate aliorum salutem promouendae incumbunt?*

POrissima quaedam paucis indicabo, eo fine vt à primis tirocinij initijs, eo spiritu imbui, eamorum conformatione ornari, ijs virtutibus instrui nentur Nouitij, quibus possint non sibi solis, sed etiam alijs ad aeternitatem prodesse. etenim, vt bene perseueres; in eo penè sunt omnia, si ab initio validè, & conueniente flexu adoleueris; si tenuior, vel exsucca radix fuerit, si in prauum rami induruerint; quid speres aliud, quam vt vel euelli tandem, vel praecidi sit necesse?

Exili-

Existimet ergo Nouitius, ad sumtus comparandos adificio tanto, quantum erit tota vita extruendum, per breue esse biennij spatium, eoque tempore non cesset, instar sedulae apis, virtutum solidarum mella congregare, diligenterque contendere, vt nihil in eo desideretur eorum, quae in sanctissimum & peritissimum animorum aucupem quadrant.

Primò igitur & praë omnibus, in eo Societatis homine, qui aliorum salutis operam nauat, id requiro; Vt persuasissimum habear, nihil vquam boni rectique perfecturum se, nisi adiutore atque auctore Deo; itaque hic semper sit consiliorum, actionum, laborum inspirator, causa, finis, moderator & regula. Spes in eum vnum & solum, tota collocetur: sic adhibeantur cetera, vt abs eo tamen pendere cuncta, nec nisi eo adlaborante, & vires indente, vtilia putentur. Perfiterum, vel sua laudis, vel adulationis alienae virus, longè longius expellatur, sincereque, & ex intimis cordis fibris, Deo soli, omnium feliciter gestorum gloriaturatur.

Iam verò quoniam cauendorum primum est, ne quid inuito & alieniore Deo suscipiat: pro certo habendum quoque est, id omne inuito & repugnante, ac proinde, vel conatibus obsistente, vel ad grauiorem nostram damnationem permittente Deo suscipi, quod à susceptae vitae institutis alienum fuerit. Cum enim neque fallax sit, neque inconstans Deus, & ad id quod profitemur Religiosae vitae institutum, quasi sibi gratum, nobisque ad salutem accommodum vocauerit, profectò fieri non potest, vt quidquam abs eius rationibus discrepans consular. Itaque in agendis & omittendis, id primò & maximè intuebitur, quantum eum Religiosae nostrae vitae formulis consentiant, vt & discrepantia omnia liberrimè, acerrimè, constantissimè respnamus, & quae verè consonant, ea, nisi melior ratio dissuadeat, totis animi corporisque viribus perficienda curemus. Hinc autem, neque nostro terrore vllò, neque blanditijs, neque oblata cuiusvis emolumentum spe, abduci sinamus: non potest vllum tantum esse compendium, quod minima laesa vocationis valeat aequare dispendia.

De his autem vt certius & rectius iudicare valeamus, duo sunt habenda praë oculis: nempe finis, quem sibi ipsamet Religio, in eius operis susceptione praëfigit; quòd enim in eiusmodi Religione ad populum verba fiant, artes & scientiae doceantur, varia munia obeantur, ex aliquo praëscripto fine ortum habet, ad eundemque, quasi vniuersi corporis finem, membra singula, functionesque; membrorum conspirare oportet. Sed praeter finem, etiam via & methodus est spectanda, vt quibus ad miniculis, & quousque; nitendum sit constet: nec enim ad eundem finem consequendum, iisdem conatibus & saecularis & Religiosus instabunt; imò & diuersae familiae Religiosos, vix vquam eadem per omnia exercitatio decet. Cuius rei proba, & minimè fallax iudicatio, partim è maiorum exemplis, partim probatissimorum, qui in viuis degunt, imitatione atque doctrina, partim legendis & medullitus imbibendis legibus & statutis proprijs haurienda est.

Certè nostra Societas, vt extoto suo institutore B. Ignatio apparet, in suis nihil vult extare peregrinum, à moribus & vsu hominum alienū, periculosum, dubium, iactabundum, admiratione populari magis quàm certà ratione constans, à doctrina sanctorum Patrum Theologorumque dissentiens, neque verbis aut sensu meretur fructum, sed vera morum emendatione, depulsionem vitiorum, aduocatione virtutum, præque ceteris humilitatis veræ, quam sensum refrænatio, appetituum cohibitio, iudicij voluntatisque integra subiugatio restentur.

Finem verò ad quem procurat, & cui se totam, suorumque vires exerat, maiorem Dei gloriam statuit, hoc est (vt in simili antè dixi) ita Dei gloriam indefesso studio promouere conentur, vt quantumcumque promouerint, numquam tamen desiderijs suis faciant satis, verum tanto diuini honoris zelo flagrent, vt ei maiora semper additamenta perquirant. Non ament à labore cessationem, nõ à sudore ad quietem anhelent, non ab impugnatione inducunt exortem, sed inexplebili crucis ferendæ, diuinique honoris amplificandi auiditate acti, non catenatim bella, nouam parienti feriem, quod de Beato Ignatio, Xauerio, Galpate Barzæo, & eiusmodi heroibus legimus, vehementer enasci cupiant: ad obiam, non sibi, sed Deo suo viuere se credent. Sed interim, vide sine ad quanta aggredieris, quantaque tibi virtutis absolute sit opus, tu quicumque tantæ militiæ delectui, nomen adscribi postulas: annon maioris erit probri, in imis delictis, celsa profitemem?

Sed vt maior illa Dei gloria, in quibus quærenda sit, non in ambiguo relinquatur, disertè eam quoque in eo positam B. Ignatius iudicat, Primò quidem vt *saluti & perfectioni propriarum animarum cum diuina gratia vacetur*: Secundò, vt *eadem gratia impensè quoque in salutem & perfectionem proximorum incumbatur*: Idque vtrumque, *quauis in mundi plaga, vbi maioris Dei obsequium, & animarum auxilium sperabitur*. Quæ singula nec exiguam vim habent, & accuratiùs ab vnoquoque obseruanda sunt.

Sin minùs, multiplex aberratio contingit, quam tamen omnem ad tria ferreè capita reuocet, nempe si vel propositum scopum haud assequamur, vel alium sectemur, quàm qui nobis propositus esse debuit, vel eundem quidem sed proprosterè quæramus: nam si indecorè prosequimur, aliò spectabit iste error. Et quidem, quæ primo loco recensetur, salus & perfectio sui ipsius, eiusmodi est, vt nemo sit quin eam pro suo modulo valeat consequi, si modò diuinæ gratiæ adhibere conetur: & quo maiores progressus fecerit, eo se aptiorem vt alijs proficere possit reddet. Imò verò vsque ad eam in hanc partem est connitendum, vt in hac vna sita omnia credantur; haud secùs quàm in milite robur corporis, animi fortitudo, longè potiora sunt, quàm gladius, quàm clypeus & arma, quæ esse debent, at perfacile comparantur, & sine illis prædatorem potius alliciunt, quàm pugnatorem pauidum tutantur. Quid hominum fauor, auctoritas,

eloquentia, eruditio, tibi veræ perfectionis egeno conferet, si fretus istis ad aliorum salutem curandam, & potentem bellatorem demonem laceffendum proflis: ridebit audaculum, tuo te gladio iugulabit, tuis irretet laqueis, imbelliam despiciet, nec impugnare dignabitur; commilito, si superis placet, accedet, res secundas, fauorem plurimum, ad gratulationes hominum adspirabit, vt & tu omnibus, & tibi placeant omnia, æstuque & vento nimium secundis, incautus expansis vanitati velis nauiges, impactaque in insidiosas cautes rate, non eluctabili naufragio sorbearis. Sin autem non nihil quidem progressus es, at animi ardore properato, supra vires & impar audes congregi; veterator & vafer hostis, quam te misellum deludet! astu implicabit, terrore concutiet, imperu proternet.

Tanti est, & suam ipsius perfectionem plurimi ducere, & ad alios curandos non nisi suo tempore, & ad id comparato robore accedere. Ne tamen dum præcipitantiam caues, fo cordiam & ignauiam incurras: eorum instar qui numquam assurgentes, vel sibi nimium diffidentes, delirefcere perpetuo amant, prodire in publicum exhorrent, & cum in rem ventum est, nihil audent, formidant omnia, dubia dubijs inuoluunt, nec se vsquam extricant, dumque incertos pauores metuunt, certissimum iudicij proprii, pertinaciæ, & otiosæ cessationis crimen haud pertimescant. Est igitur Præpositorum iudicio standum, statuendumque id omne nos posse, quod ipsi nos posse iudicant, & in quo nos desudare decernunt; omnisque est de iudicio diuino abijcienda formido, dum paremus; adiuocanda, si imperata detrectamus, aut etiam granatè obimus: nihil enim formidabilius nobis esse debet, quam si sponte nostra, quoduis munus aut refugisse, aut suscepisse reperiemur; tum enim de omnibus tam consecutis, quam illatis damnationem seuerissimam exigemur: at nihil securius fuerit, quam post impostam Præpositorum iussione personam, respondere Deo posse, En pro meo modulo quod potui gessi, non vltro, non superbè me ingessi, numquid onus à te Deo meo impositum detrectare & excutere debui? noueras quid in me esset, quid à me velles noueras, nec plus exigebas, quam ipse dederas: quis eram vt obfisterem: tuum est, ò clementissime Domine, condonare quod deest, solaque, in omnium fructuum vicem, obtemperacione esse contentum. Certè quicumque quouis securitatis obtentu hinc recedit, sese in laqueos inextricabiles induit. Sed pergamus.

Hic diuinæ gloriæ, & salutis animarum finis, vsque adeò propositus animoque oportet vt sit infixus, non tantum vt aliò non respectetur, sed vt etiam aduigilemus ne cuiuspiam alterius admixtione reddatur impurius: quamuis enim vel auctoritas, vel opinio, opes, commoda, tutela, scientia, valetudo, possint etiam vnà cum diuinæ gloriæ fine quasi additamenta coniungi; insidiosum tamen istud est, minusque, quantum sentio, perfectum: præstantius & consultius existimo, si solo & vno diuinæ laudis amore moueamur; alia verò, neque respnamus,

neque ambiamus, nisi prout ad Dei honorem, vel obesse, vel conducere iudicatur. Hoc autem, non fictè, non verbis tantū, sed sincerè, rebus ipsis prestare, quātam virtutem exigit, dispiciat Nouitij, ad eamq; se comparent: exsitet oportet omnibus, qui omnium, vel blandimenta despicere, vel territamēta superare cōtūdi-

Adhæc, ita est ceterorū salus expectanda, vt non quorūdam tantū, sed plān omniam, vbique, quando cum que, quibuscum que periculis atq; sudoribus, expectatur salus. Quam in rem, omnino excelsos, suiq; & rerum omnium contemtores animos afferre, tamq; patriæ, quā parentum, cūctorumq; quæ sub seruitū cadunt amorem eliusse necessarium est. Quæ sanè dicta longè sunt, quā facta faciliora, & nisi à principijs inoleuerint, frustra seriùs inferentur.

Vt autem abs ijs qui in alienam salutem incūbunt inferantur, & ad excelsam illum tantiq; faciendū finem perueniri queat, tria in aliorū curatore sunt opus, nempe scientia, virtus & industria; quarum tamen longè potissima est virtus, ad eamque duæ reliquæ ita referantur & colliment oportet, vt si eò non respicerint, inutiles; si aliò, vitiosæ atque damnosæ sint futuræ.

Etenim scientijs varijs, non in alium finem, suos exornari voluit B. Ignatius, quā vt stabiliendæ certius virtuti, reuincendis erroribus, obscuris dubitationibus illustrandis, perplexis ambagibus euoluendis, esse subsidio possent. Quo fit vt docentium discitentiumq; labor omnis, comparandæ, firmandæ, exornandæq; virtuti subseruire, omninoque ancillari debeat: quod nisi fecerit, aberrat à fine, alienus est à susceptæ vitæ instituto, nec est in Religioso viro decorus, quandoquidem sic eū decet suis moderari propensionibus, nihil vt ab eo proficiatur, quòd non possit prudenter ad finem propositum dirigere; aliàs vanitatis & iactantiæ, vel inanis cupiditatis, aut gloriolæ maculam vix effugiet. Est quidem, fatetur, quod studiorum ardore paulò interdum longius prouehamur, humanumq; atque veniabile est, modò neq; diurnius, neque contentius ad hærescat: at in rebus verè inanibus, nec ad vllam humanæ vitæ actionem vtilibus, ætatem terre, quis in Christiano, nedum Religioso ferat: in eruderandis extorū, sacrificiorum, sacrorum Cereris, Poëtarum tabularumq; figmentis, in auguriorum, auspiciorum, pharmaceutiarum, apothecarum, & dedicationum ac similibus obseruationibus, in contentiosis de renouato per obscuro verbulo disceptationibus anxie laborare, temporisq; atque studij plurimum ponere, quæ tandem bonæ speciei obuelari poterit?

Nec enim reperendum credo quemquam, qui eiusmodi notitiam in eorum quæ suis ipsorū gratia expectantur numero reponendam putet: sin autem non est cognitio per se optanda, qualis est quæ de Deo, & rebus optimis habetur, cuius ergo alterius causa tanto ambitur opere cur tanta ostentatione iactatur, nisi pariter, quam ad virtutem conferat, quam ue utilitatem proferat adiungatur? Sunt enim eiusmodi sanè plurima, quorum animaduertendorum methodum & rationem pereleganter & fuse prosecutus est Basilius, quem vtiā, non in hanc tantum

tantum, sed in cuiusvis scientiæ tractatione ducem sequamur: etenim sapientissimi me vult, ad vtilitatem animi omnia referri; vtilia conlectando, reliqua, vt nihil profutura, respuendo. Nempe legerat in Prophetis, de Deo ipso quali magnum edici, *Ego Dominus Deus tuus, docens te vtilia, gubernans te in via qua ambules.* Atque vbi de Christo Domino, deque sancto Spiritu multa magnifice prædicantur, quali eximium dicitur, *Filij Sion exultate, & letamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitia:* hæc est Sanctorum scientia, hæc beatificans animos; inflat, & illud, quidquid huc non rendit.

*orat. quom.
legendi libri
Gent.
Isaia 48.*

Ioel 2.

Ne autem fallamur, rectissimam ponit normam Basilius, *Vt nihil esse in humana vita admirandum, aut omnino bonum existimemus aut nominemus, quod hic finem quandoque sit habiturum.* — *Quæ autem ad futuram faciunt vitam, hæc etiam nos & amare & prosequi totis viribus; nihil verò profutura, totis viribus despicere oportere.* Quod semel ab initio posuisse non contentus, aliquot paginis interiectis repetit, inquit; *Non omnia nobis, sed vtilia tantum recipienda.* Enimvero turpe est, ea quæ in cibis noxia sunt repellere; in sermonibus verò ac scriptis, nullam emmo eorum quæ nostram nutriunt animam, rationem habere, sed more torrentis, omne obuium secum trahere. Additq; sanctus Pater, esse prorsus à ratione alienissimum si nauta, si sagittarius, si faber, si quiuis artifex ad finem sibi propositum inuenietur, homo verò in eo quod potissimum est, nempe in vitæ suæ studijs, finem suum non respicit, cum tamen qui eò non respexerit, & cuncta eius causa non fecerit, simillimus brutorum sit. Est igitur ad consecutionem finis nostri, hoc est ad nostræ Religiosæ vitæ perfectionem, qualem modò describebamus, omnis nostra quæcumque sit literaria occupatio referenda: censendusque labor ille deperditus, quo virtute, vel ijs quæ ad eam faciunt, non reddimur auctiores. Huc igitur collimandum; prudenterque fecerimus, si, cum omnia complecti non possimus, ea sola seligamus quæ certiora & vtiliora videbuntur; & in his ipsis eam mediocritatem sectamur, vltra quam progredi, nec ipse, si sapiat, Hercules velit. Numerorum, & temporum implexis quæstionibus inhærere, non tam studiosi, quam otiosi hominis esse pronuntiauit D. Hieron. quibus verbis, non tam studium, cum & ipse chronologiam scripserit, quam id quod in eo nimium esset, damnassee censendus est.

epist. 132.

Si quæsiueris, quando nam sit futurum nimium, & quo certo argumento dignoscetur: non habeo quod certius de re incertissima dicam, quam vt se quisque consulat, vitæque suscepæ rationes, Præpositorum voluntatem, ingenij vim, naturæ propensiones, ad virtutem retardationem, aut progressum diligentius perpendat, vereque ac sincere velut rationem Deo redditurus, in quo, & quousque sibi sit elaborandum statuat: non se longius abduci, rerum quas præ manibus habet delectatione, vel nouitatis aut laudis cupiditate permittat, moderateq; prospiciat in futurum, solidiorem vtilitatem quid importet. Ita fiet vt zelus idonea scientia instructus vegetior & efficacior euadat.

Et ista quidem de scientia, at verò industria, vigil sit, & in omnes partes excubans, acuteque prospiciens oportet: laboribus non succumbat, repulsis non fragatur, exitu infausto, & aduersantium obniscu non concidat, læteretur aduersis, vile putet quod magno non constat, sola magnanimum decet ardua, & lætior venit ex hoste potente victoria; vltro prostratum conculcasse quis laudet? Spectat autem ad industriam, in partes omnes se versare, & excogitando varia comminisci, quibus ad finem destinatum peruenire, & aliorum animos quàm intendi ductare valeas. quam in rem quædam obseruanda.

Primum, vt quæ humiliora, Religiosoque decentiora videbuntur, ceteris, quantum dabitur, præferantur: certè quæ dedeçant, probanda non sunt. Consulendus Deus, & ab eo, agendi ducenda primordia, sed & alij in consilium adhibendi, vt res ipsa suadebit.

Secundò, non plura sunt aggredienda, quàm animi corporisque vires ferant, & perficere nullo tuæ perfectionis detrimento valeas; in plura quippe dispersus, nec veram alijs utilitatem, & tuæ tranquillitati perturbationem paries. Ergo non impetu, sed certa mentis destinatione in hanc illamue partem connitere, & serò age quod agis, præsentibus intende, totusque in tibi demandatis habita. Inconstantium, & nihil ad perfectum perduciturarum mentium est; noua respectare, quod præ manibus est fastidire, ad futura anhelare, id velle quod non habent, quod habent spernere; semper pleni spei, vacui commodorum, præsentibus carent, dum futura prospectant. Duo sunt hominum genera, à quibus, si quando in Religionem irreperint, nil magnopere spero: Primum est eorum, qui demandatis rebus haud acquiescunt, siue quòd plus aliquanto se posse confidunt, siue quòd id ipsum se posse desperent, & sub omni onere quasi iniusto gemunt. Alterum eorum, qui socordiae ignauia pressi, vbique lentescunt, remissius agunt, nullaque sollicitudine & cura rerum quas suscipere tanguntur. Quæ utraque quot viriorum fibris implectantur, ipse quidem vt consideres, at multò magis vt fugias hortor.

Tertiò, nihil nimis properandum, sed neque tardandum est. benè iunxit qui dixit, Festina lentè: vnum altero remoto mancum est. Lætitudo, angustis præteruolantis vitæ spatijs; festinantia, prudentis consultationis maturitati videtur inimica: vtramque si iunxeris, quod rectum est consequeris. Iunctionem prudentia, & res ipsa, dummodo timidior & dubitantior non sit animus, docebunt. Nam & in grauibus, diuturnis, perobscuris, mora maior adferenda, sed in leuibus, grauior esset temporis, quàm totius ipsius rei iactura. Sed & præcidi dubitationes oportet, alioquin in infinitum processuras, & quando quod nostrarum est partium moderatè præstitimus, cetera sunt diuinæ providentiæ humiliter pacateque committenda.

Quartò, id vel maxime curandum est, vt quoties industria nostra ad aliorum nobis deuincidos animos adhibetur, quod ferme necessarium est, sic eos ad la-

Et iora promouere conamur, in id incumbamus, vt non nobis propriè ac nominatim, sed Deo soli confidant, ideoque nos nō in nobis, sed Deum spectare doceantur, secundū illud, Qui vos audit, me audit, &c. Huius sententiæ vim clarissimè demonstrare operæpretium est, omnesq; in spiritus rebus aberrationes firmè ex eo initium ducere atque roborari, quod aduersus id peccetur, aut certè nō fidatur satis. Multa quæ obiectemus præstò sunt, non satis nostros sensus ediximus, non intellexit confessarius, vel plura, vel alio modo, vel breuius, vel prolixius volumus, inueteratæ iudicationes, timores insculpti non obruuntur, non suffocantur, sed audiuntur, fouentur, inde, vellicant, turbant, terrent, & à sacris exterrant; cur: nisi quoniam, non vt Deus auditur, non vt Deo creditur: ideoque cum nō vt ad Deum, sed vt ad hominem accedamus, non est nisi humanū, quod est sanè perexiguū & instabile, auxilium sperandum. At verò cum Deus deesse speranti non possit, excitandi sunt, vt ad eum se totos conferant, qui etiam quod volent, per quæcumque volent efficiet, doctis, indoctis, prudentibus, imprudentibus, perinde vtetur vt volent, idemque per vtrosque si volent efficiet, taciteque se ipse insinuabit, quod deerit supplebit, ardorem eum, illudque lumen dabit mentibus, quo in eam fluctantur partem, quæ est ipsis optima & iucundissima futura. Iam verò, hoc stabilito, non erit difficile vt eorum quos curandos suscepimus, amorem expurgemus, primoque à nobis in Deum prorsus transferamus, si modò id ipsum ipsi nobis seruiò & ex animo persuaserimus, ideoque molestum sit, quoties ad nos potiùs quàm ad alios ipsi se conuerterint. Et quoniam secundum Deum, etiam ab aliquo regi conuenit, id curetur, vt sit quædam in omnes quidem, at potissimè eiusdem familiæ Religiosos fiducia, prout suadet vera & prudens caritas.

Quapropter ab omni omnino inuidencia alienissimos esse oportet, optareque vt ad aliorum potiùs, quàm ad nostram experiendam industriam se conferant, & gaudere si post consilia nostra, operamque tentatam ad alios adeant, quia minus illorum expectationi respondimus. Ibi si fuerit illis factum satis, latemur: quid enim aliud quàm Dei quærebat honor, & spiritualis eorum utilitas? sin autem necibi benè sit illis, & redierint, benignè recipiamus, hortemur & solemur, imitatores Dei nostri qui peccatores ad pœnitentiam vocat, & septies peccantes quotidie iustos non despicit, sed *supponit manum ne corruant*. O qui austerus es infirmis, qui tam rigidam dictorum tuorum obedientiam exigis, quid te fiet, si eadem lege tecum agat Deus? Hæc autem licet breuiter indicata, vehementer tamen cupio esse commendata, vt re ipsa quouis in munere obseruentur, quod nō fiet nisi ab inani amore laudis alieni, vera & sola Dei caritate moueamur. Plura de Industria qui volent, consulat quæ in meditationibus de conuersatione, è B.P. Ignatij vita depromimus.

Quod autem ad virtutes attinet; certum est nullam esse, quæ non sit ad honoris diuini & animorum zelum utilis, quædam tamen præceteris: quas B. Ignatius
eas

cas asserit esse, quæ hominem arctius Deo adiungunt, disponuntq; ut à divina manu rectius gubernetur: cum enim ad Deum perducendas animas suscipiat, zelus, ipsius autem Dei sit ad se ducere, nemo certius aut compendio huius docet, quàm is qui Deo duce nititur. Illarum verò quæ propius admouent ad Deum, exempla in medium hæc profert; *Probitas & virtus, ac præcipuè caritas, & pura intentio diuini seruitij, & familiaritas cum Deo in spiritualibus deuotionis exercitijs, & saluæ sinceræ animarum ad gloriam eius qui eas creauit ac redemit, quouis alio emolumento posthabito.* His itaque comparandis studebit, quisquis tanti Patris desideria implere cupier. Quæ ad id conferant, pauca dicam.

In eo igitur qui animarum lucris labores suos deuouet, variamq; itando, procurrendo, agendo, conuersando operam locat, Primò, & præ ceteris exigo, ut vocationis, personæque quam gerit memoriam numquam deponat, & ad eius normam atque præscriptum suas omnes aggressiones actionesq; moderetur. Itaque inducat in animum, spectaculum se factum esse Deo, angelis, hominibus, ac ipsi etiam dæmonibus; suscepti certaminis spectatores, æquis ac iniquis, beneuolis ac maleuolis, fautoribus aut æmulis, quorum tamen vtriusque quodæquam est redhiberi conuenit. In medio nationis prauæ, ut sacræ loquuntur Literæ, dolis calumnijsq; suffarcinatæ, & in deteriorem partem omnia trahere amantis, meminerit se quasi in proscenio spectaculum factum, nobilemq; totius suæ Religiosæ familiæ personam gerere, ita ut ex vno, sæpe numero quidem male, et iudicent tamen omnes, & in se vno omnium aliorum virtutem, eruditionem, prudentiam, probitatem periclitari putet. Hoc verò qui ut decet perpenderit, nihil in sermone, actione, vllaque temporis parte videbit elabi oportere, quod non summa circumspeditione ad rationis libellam exigatur.

Erit autem hæc summa, quam sæpè dixi, semperq; si deceret dicerem, ut cum susceptæ vitæ rationibus, seu ut loqui solemus cum propria vocatione conseruiat: non tantum animo recto, & ex virtute res fiant, sed gestus omnis, modus, verba, & id omne quod à Religioso erumpit, Religiosam moderationem atque modestiam sapiat, intra suæ Religionis limites maneat, nihil habeat unde quicquam, non dico meritis, sed, si fieri potest, ne quid omnino offendi queat: quam multa hæc, vel admittenda quæ nolle, vel omittenda quæ velles! & tamen omnia omnibus fieri debes, sic tamen omnia, ut neque desinas esse quod es, & incipiant velintq; alij fieri quod es, hoc est meliores fieri, quod non erant. Quod qui fiat, docebit ille, qui suos misit ut oues inter lupos, non ea lege ut lupi fierent, & vorarent, sic enim vorarentur; sed ut in ouium mansuetudine perdurantes, lupos in oues immutarent.

Ardenter itaque apud Deum precibus instandum, crebrò in nos ipsos inquirere, nos accusare oportet, vereque & non fictè in peccata nostra, nostrisque defectus, malorum omnium causam conferre, ut quod alij obdurentur, nostri conatus proruantur, Dei gloria, salus animorum minus procedat.

Que

Quæ nostri accusatio vt verissima, ita frequenter vtilissima, & resarciendis damnis illatis aptissima est: facit etiam vt agnoscamus quàm nihil nobis fidere debeamus, qui evertendæ quàm excitandæ pietati, perdendis quàm saluandis animis longè sumus aptiores: omnem verò spem atque fiduciam, ad vnum boni omnis fontem Deum esse conuertendam. Ex hac autem vtraque, & de se diffidentia, & de Deo fidentia, vbi probè stabilitæ fuerint, pendet omnis bona progressio, omnisque tam nostræ quàm salutis alienæ recta curatio. Perniciosius, & ad certum naufragium præsentius in tota hac animorum virtutumq; negotiatione nihil est, quàm si rebus ad votum fortè fluentibus, tuis profectibus delecteris, tibi que blandiri latus, tuæ vel industriæ, vel virtuti tribuas, quod soli Deo fuerat adscribendû: tunc enim omnia tibi momento pereunt, iusteque puniente Deo, nonnumquã etiam ad antiquam, quæ corrigi cœperant, prauitatem reuertuntur.

Humilitatis ergo conseruandæ, amandæ, augendæ summa est vbiq; ratio habenda, & quatum dabitur, sectanda quæ humiliora sunt, in victu, habitu, domicilio, sermone, actione, rebus omnibus: fugiendus qui non est necessarius apparatus omnis, & splendidior instructus. Vbi errant, maiorem eum fructum putantes, qui maiore concursu celebratur; sit quidem vt ita sit, at non semper: etenim à patribus nostris accepimus, paruum sine offensione fructum, magno qui cum offensione sit præstare; quippe hic impugnatione labefactatur & tenlim perit, ille favore maiores auctus capit, temporeq; firmatur: at qui quæ instructu vario sumtuque à Religiosis fiunt, multam obloquendi, impugnandi, detractandi materiam aut saltem occasionem præbere solent, quo fit vt penitiùs introspectenti plus feruè detrimenti veri quàm speratæ utilitatis importent. Quod eò dixerim, vt ex B. P. N. Ignatij consilio, longè plus in solidis virtutibus, quàm in eiusmodi inuentiu oculis momenti reponamus: quamquam & subinde necessariæ sunt, & populum qui sensibus ducitur, sensibus capere, & dolo sancto ad meliora traducere laudabile est: sed etiam tunc ad humilitatem potius inflectendum est, & humiliora splendidioribus (dum æquè ad finem propositum valeant) præferenda, faciendumq; vt soli populo, non etiam nobis, quæ sita videantur, ideoque priuatim numquam, vel ad solos nostros vsus adhibeatur quod splendorem aut magnificentiam redolet.

Dispiciemus igitur sedulo, quid res exigit, quantumq; à nobis postulet susceptæ actionis finis, quippe solerter & constanter ad finem spectare oportet; finem inquam, non eum tantum de quo antè generatim dixi, sed eum cuius gratia laboramus, & quæ speciatim nostris huius conatibus cõsequi optamus: exempli gratia, huius hominis à vitijs pessimis malignisq; consilijs auocationem, prauæ cõsuetudinis euersionem, pij alicuius exercitij excitationem, serpētis clam hæreseos, vel aperta vi bacchantis extinctionem, & id genus plurima. quæ vbi semel à nobis perficienda proposuerimus, firmè est in eo tranquilleq; perstandum, suscipienda, & tentanda quæ eò conferre videbuntur, auersanda, & subito auertenda quæ à nostro scopo auertunt: sed in primis prudenti patientia opus est, non qua

feras tantum, sed qua prudenter feras, dissimules, & quasi non audiens, non intelligens, illa prateras, quibus obstares acerrime, nisi aliud nunc tibi quod tenderes menti præfixisses; nunc vero à peruentione in rem propositam vel auertunt, vel longius abducunt. Magni est hoc præceptum momenti, ideoque paucis explano.

Si quis orator aduersarij conuictis irritatus à susceptæ causæ firmamentis abducitur, suæque; vel famæ vel doctrinæ, quam rei tuendi audior est, vel si in diligens ingenio, statutum dicendi tempus, ex politis à causâ digressibus & descriptionibus deterit, profecto non leuiter aduersus oratoriam artem, quæ vult illum ad suæ causæ victoriâ contentissime vigilare, peccat. Itidemque in rerum spiritualium tractatione non raro sic peccatur: vis aliquem à suis vitijs curatum, ille in te, in tuam Religiosam familiam multa obiter, interdum & grauius obiecit, hæc si potes omitte, vel dissimula, vel præteri, non ad hoc ut te inculpatum ostendas venisti; ad hoc credi quod volebas, in sta pijs monitionibus, animum alterius tibi deuinci: similiter multa sunt quæ corrigenda forent, multa obiter incurrunt, de quibus commodè, opportunè, gratiosè monere, ac ut videtur cum fructu posses, dum tamen maius aliquod perficiendum restat, abstine; ut enim acies gladij, sic monitionis vigor, crebritate obrunditur. Sed & quamuis tanto lepore, tamque amicè moneas, ut etiam monendo gratiam ineas, ac pronum est ut is habeatis, cui ægrè satisfiat, & qui fermè omnia improbet: quæ opinio sensum faciet, ut dicta & facta tua grauatè accipiantur, illisque decedat fides. Quidquid ergo ad præcipuum, tibi que propositum finem non est necessarium, id omitte, de eo tace, ut tuis occasionibus tanto sollicitius inuigiles.

Suus etiã, in familiari sermocinatione, huic obseruationi locus est, non tantum ut id omne omittas, quod offensiores eos redderet, quibus scilicet amicis verari cupis, sed etiã ut quoties de rebus ad pietatem spectantibus colloquia misceretur, id omne remoueas quod minus vtilibus ansam daret: cuiusmodi sunt quæ doctrinã, vel cõtrouersã redolent, quæ ridiculum quid, aut minus probabile cõtinent, quæ mores hominum nationum uè perstringunt, & alia quæ pro ratione loci personarum que procul odoranda, & sapienter prouidenda sunt. Ex his verò Nouitij videant, quantum illis præsentia animi sit necessaria, quæ neque curius feruido motui credat, & rectè patienter que in finem omnia probè dirigat.

Nec verò ab eo quod semel auctore Deo ceperit, abduci se vel blanditijs, vel tædio, vel terrore patietur: perget infractus, nec obloquentium hominum irrisu, nec aduerso rerum exitu, progressuque negato terrebitur, donec eum qui id possunt Superiores, ab ea statione reuocarint.

Sic enim & obedientiã zelo, & zelum obedientiæ misceri oportet, ut ille quidem dura, difficilia, ardua quæuis exoptet, tota que vires largiter expendat, ac obedientia perfectissime atque promptissime cuncta moderetur, ut suo loco dixi.

Castitas verò (ut etiam obiter hinc perstringatur) summum Religiosi viri honestamentum ita zelum exornabit, ut tamen tibi accuratissime prouideat, non dico ne turpari, sed ne possit vel tenuissima suspitione fuscari: quidquid iocum,

sum, remissum, leue, immodestum, molle, deliciarium in gestu, visu, verbis, actione, vel conuictu fuerit, quidquid à Religiosa grauitatis, honestatis, decen-
tiaeque praescripto discesserit, id omne protinus detestabitur. Nullam eximiam
& singularem aduersus vllum hominum (vt de feminis taceam, clarius enim
est quam vt moneri oporteat) familiaritatem nutriet, omnes in Domino dili-
gendo, ac vnumquemque pro eo quod meretur, & potest ad doctrinam, eru-
ditionem, exemplum vtiliter adhibendo.

Iam verò illa paupertas ad zelum non parùm conferet, quæ à mendicorum, &
inuitè pauperum, affectu quam longissimè, vt planè decet, distabit: ideoq; pro-
certo habeat Religiosam paupertatem non in eo esse, vt multa (licet in commu-
ne) possideat, congreget, cumulet, sed multò magis vt multa contemnat, &
ad diuinæ gloriæ incrementum largissimè cuncta profundat, tum demum vri-
liter ea potuisse putans, cum illa Dei gloriæ deuouens, praesentem iacturam æ-
ternitatis fenore resarcire sperabit. Fallor, nisi hæc ditior ceteris sit futura pau-
pertas; quid dico, Fallor? hinc falli non possum, certum teneo Domini promissum,
qui non tantum vitam promisit æternam, sed & hinc centuplum. Hos igitur
liberalitatis animos à tirocinio imbibe, & hanc veram crede paupertatem, præ
honore diuino nulli sumtui parcere, quiduis libenter effundere, dū honoretur
Deus; eius omnia sunt, ad eum omnia redeant oportet; restituet amplificè, si vo-
let; & volet, si non angusti animi, sed latissimæ spei fueris. Sic tamen hanc tuam
largitatè modereris velim, Primò, vt memineris eam esse & paupertatè, & Reli-
giosi, quem & magnifica & superflua dedecent; non igitur profusioni, non ostè-
tationi, sed rationi seruiet. Secundò memineris, non ex rapina, nò ex alieno offe-
rendum Domino holocaustū, *Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui Eccli. 34.*
victimat filium in conspectu patris sui, inquit Sapiens: tūm igitur quæ in domo Reli-
giosa sunt, non tua, sed Christi pauperū sint, caue ne supra quam licet, sed tantum
quod licet effundas. Video, hinc hæres, euertere me putas quod antè statui: absit,
sed ita est, duorum extremorum in medio virtus est posita, si altrinsecus exceffe-
ris, vitium est. Nolo angustè ad calculos voces, quod diuinæ gloriæ impenderis,
Domini est orbis terrarum & plenitudo eius: nolim etiam vt tibi plus iuris vsurpes,
quam penes te sit. Subditus es: nihil nisi facultate accepta, quantumuis in res pias
dederis; Superior factus es: ne animum cōtrahe, sed quantum potes ad Dei glo-
riam largire, habendum quam, sed honorandi Dei semper audis. Denique
quodcumq; munus obeas, occasione oblata, numquã te vel tua, vel tuos quere,
nisi apertè ad maiore Dei gloriam conferat, sed suade & perfice id in quo maius
Dei obsequium, etiam cum rei tuæ familiaris iactura, futurum prospicis. Est qui
multa benignè largiri tibi tuisque solet, & aliquãdo etiam longè plura poterit,
varia de vitæ instituto agitât consilia, iudicioq; tuo ad directionè vitæ, id si eli-
gat quod eum alijs adiungat, quod duc sumtuosius est, fons pristinae liberalitatis
exarescet, aut aliò auerteretur; id contemne, suade quod optimū, quod perfectius,
Deoq; futurū est gratius. Similiter, eleëmofynarum quæ in alios, & maximè Re-
ligio-

ligiosos fiunt, caue ne vnquam interueisor esse tentaueris, sis potius diuinæ & profusæ illius caritatis imitator, qua cælestis omnium parens nō amicis tantum & inimicis, sed omnino rebus omnibus ea suppeditat, quæ conseruationi & ornamento naturæ conueniant. Parentis tam munifici auaros esse filios dedecet.

Præterea ita se quoq; tiro in ysu paupertatis exerceat, vt per hanc ad plurimas zeli functiones expeditior euadat: quod fiet si multa pati, si dura perferre cōstuerit, ne molestiæ, penuriæ, laborū incurfu, ab ope, laborantibus animis ferēda detreatur, paupertatemq; atque pauperes tāto amore cōplectatur, vt cum eis incundiū atque optatiū versetur. Etenim fermē accidit, vt in iis quæ ad animū spectant, rudiōres sint pauperes, magisq; doctoribus destituti, suspicaces, ingrati, maledici, aliosq; è sua (qua laborant) habendi cupiditate metientes, quapropter vt cū illis agas, magna opus est caritate, benignitate, patientia, amore crucis, abstinētia, & rerum duriorum tolerantia; ad quæ si nouus & inexpertus accesseris, citō resilies, & ad commodiora respicies. quod spectauit B.P.N. Ignatius cū uoluit stirones probari, vt possint ad incommoditatem comedendi & dormiendi assuescere: atque aded vt omni spe abiecta, quam in pecunijs aut rebus creatis possent constituere, integrè, ueracum fide, & ardenti amore, eam in suo creatore ac Domino cōstituant. En paucis uerbis vt cōmendat & confirmat quæcumque de paupertate dixi, propterea quæ à Nouitijs diligentius obseruari, & constantius exerceri, exoptem, vt quæ maiorem quàm prima fronte uideatur uilitatem impotent.

Longè plura informandi zeli gratia possent addi, unum aduiciam, sed iumento suadente, separatim.

C A P V T XIII.

Quæ remissio zelum deceat.

Lib. 19. de
Ciuic. c. 19.

IN definiendis discernendiq; rebus uir acutissimus Augustinus, id pronūciat, unde huius rei cognitio duci queat: sunt autē eius uerba, *Otiū sanctū quærī caritas ueritatis: negotium iustū suscipit necessitas caritatis. Quam sarcinam si nullus imponit, percipiēda atque intuenā uacandū est ueritati: si autem imponitur, suscipiēda est propter caritatis necessitatem, sed nec sic, omnimoda ueritatis delectatio deserēda est, ut subtrahatur illa suauitas, & opprimat ista necessitas.* Quibus è uerbis, quid contemplationi, quid actioni dandum sit, conijcere non ex incerto licet: nam & ueritatis amor, rerumque diuinarum contemplatione affequentiarum desiderium natura nobis est insitum, est etiam innata quædam ad ceteros hominum sociabilitas, ex qua fit vt aliorum commodis & saluti, publicè priuatimque consulere caritas communis iupellat. In priore, nostri potissimè & maxime; in posteriore, ratio maxime habetur aliorum; quo fit vt potius & prius illud sit, hoc uerò posterius, quodque priore neglecto rite suscipi nequeat: nam & nostri prima nobis esse cura debet, & quantumuis strenuè in aliorum salutem incumbamus, non est nobis nostri ipsorum cura deponenda.

Infi-

Inuidiosa res est actio, & quæ nos lōgius, ni caueamus, abducatur; intermixtas adhibet familiaritates, laudibus (malo blandissimo) pascitur, opinionē hominū & naturæ cōmoda suggerit, varietate rerū sensui subiectarū delectat, modō spe, modō timore contrahit & effert, specie varia illectos illusorūque detinet, ne dos nodis implicat, modō expedita omnia ostērat, & mox inextricabilis inuoluit, tempus ducit ē tēpore, ac negotia negotiis implectens dum vana paucissimarum rerū ad exitum perductarum delectatione lætat, ad plurimam namquā perficiendarum susceptionē precipitat, nec sibi ipsi vinqūā respirare, & se liberē contueri sinit: hinc suauior pietatis succus exlugitur, diuinis rebus mēs exarefcit, cælestia fastidiū, oratio tædium parit, oblectatio in rebus infamis quæritur, passimque ad his quæ in sensus incidunt solatiola emendicantur. Væ illis, qui semel ex quietis & cōtemplationis domicilio emissi, corui instar, cadauerosa huius mūdi elca, liberiorisquē vitæ dulcedine inescati, ad arcam, sæculi fluctibus extantem non reuertuntur: felicius imitemur columbam, & ramum oleæ, hoc est pacificæ quietis desiderium, ore & corde præferentes, ad consolatorem Deum frequēti oratione redeamus. Apud D. Bernardum lego, *Nemo ad conscientiam redire amat, qui ab eā, ad agendum, rectā intentione non profiscitur.* Verissimē sanē dictum: & ex eo vt plurimum fit, vt ægrē abs occupationibus recedant, quietemq; complectantur, qui non honoris diuini impulsu, sed solatorum suorum, tædijque vitandi causa (cū Deo vacare non possent) forās eruperunt.

Verū, quæ est hominū infirmitas, etiā postquam rectē & inuitē cæperis, volēs teneris, tibiq; si nō inuigilas, sensim gratiora fiunt, atque vt apud B. Iobū est, quæ prius abominabaris, erūt præ angustia spiritus cibus tuus; qui vestiebaris croceis, amplexaberis stercora: dū enim Deus suauiter illabi desinit, & esurientem animū cælestia non pascunt, etiā siliquis porcorum, præ nimia egestate, ventrem repleri cupit, & inanissimam inanitatē quo auidius hauserit, illa sua se inanitate eo magis exhaustū sentit. Hinc est, quōd summa Veritas aperissimē pronūciauit, Nemo intēns manū ad aratrū, & respiciens retrō, aptus est regno Dei. Retrō respicit, qui in varia sparsus, cogitationē ab vnus Dei amore, virtutumq; progressū auocatā ad imperfectiora conuerterit, vel nimia curarum multitudine obruerit.

Vacate, monet Propheta, & videte, quoniam ego sum Deus: de quo piē & incitatē D. Bernardus: *Studeamus, fratres, furari aliquando nosmetipsos, & à pessimis occupationibus istis surripere vel ad horam: iaculari animos, vibrare corda in id quod sūt, & quod quanto naturalius, tanto suauius est. Hoc enim est quod dicitur, Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus. Neque enim est oculorum visio ista, sed cordium, cum Dominus dicat, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbūt.* Vbi egregiē monet, vt nos à pessimis, hoc est sua multitudine & importunitate nocentissimis occupationibus subinde diuellamus; quippe mētis aciem præstinguunt, & eā quæ virtus euellēdis, fouēdis virtutibus necessaria est, lucē animi, tenebris obuoluunt. *Humanus quippe animus, vt Magnus ait Greg. multis cogitationibus occupatus, sapē sibi metipsi aliquo modo manet incognitus, vt omnino quod tolerat nesciat: quia dū per multa spargitur, ab interna sui cog-*

Lib. de vita solit.

psal. 45.

ib. 24.

Moral. c. 7.

sen 14.

tione remouetur. Si autem Deo vacare appetat, & ramos multa cogitationis abscondat, nec liberè conspiciat quod de intima radice carnis procedit. Grauior igitur & diuturnior in res externas occupatio, mentem sibi intentam detinet, & externis vacantem, necessariò ab internis auocat, quo fit vt minus ipsa se, sed res alias plurimum dispiciat, ex quo grande vitium nempe ignorantia sui nascitur, hinc autem incuria, tepor, temeritas, arrogantia, Dei denique & ignorantia & contemptus, & vitiòrum improba leges pullulat. At verò qui tanta semper moderatone in agendo vitatur, vt sibi semper præsens, prouidente mentis oculo cuncta discernat, non sic alienis implicatur, quin sibi suisq; progressibus vacet, atque inde plurimam sui cognitionem haurit; è sui cognitione, humilitas; ex humilitate, sedula & nihil negligens deuotio; è deuotione, mortificatio; è mortificatione, vitiòrum depulsio, virtutù acquisitio, perfecta caritas, cum Deòq; coniunctio cõparatur. Tantùm scilicet, vel ex nimijs occupationibus mali, vel ex moderatæ quietis interpositu boni enascitur.

Eò igitur, quantis dabitur viribus, contendite, fratres mei, vt nulla vos vquam vllius agendæ rei, vel blandior illecebra, vel ardentior cupiditas eousque rapiat, vt vestri, vt orationum, vt spiritus curam rebus alijs postponatis; miscete sic vtrumque, vt neque contemplationi actio, nec actioni officiat contemplatio:

l. 18. Mor.

c. 6. sicut 14.

Magno Gregorio, Cùm in vrbe miracula faceret, in monte verò orando continuè permoraret, exemplum suis fidelibus præbuit, vt nec contemplationis studio proximorum curam negligant, nec rursus cura proximorum immoderatiùs obligati, contemplationis studia derelinquant; sed sic in vtriusque mentem partiendo coniungant, quatenus nec amorem Dei præpediat amor proximi, nec amorem proximi, quia transcendat, abijciat amor Dei.

orat. 28.

Cuius obseruationis illustre sanè in D. Gregorio Nazianzeno exemplum habemus, qui temporibus difficillimis, grassante hæresi, vigilantissimus veritatis propugnator, Ecclesiæque Constantinopolitanae præpositus, tam iustas tamen grauelq; curas putabat sibi esse subinde seponendas, vt sibi ipsi solitariè, & procul à tumultibus liceret vacare: cuius suæ consuetudinis & rationem & fructum oratione quadam elegantissimè prosequens, mirum quandam suum erga commissas oues amorem describit, dulcem tyrannum, qui breuem secessum molestia compleat, faciatque vt quemadmodum stridula mater, stridentibus pullis post breuem moram aduolat, & aduoluitur, & pennis fouet, & adblanditur, ita ipse ac rionibus amoris flammis excitetur, lupos timeat, vereatur ne quid absente pastore perturbent. Quis infirmatur, & non infirmor? inquit: Quis scandalizatur, & ego cura & sollicitudine non incendor? Non enim quæ vestra sunt quero, sed vos. At ecce, ab eis secessit, & causam his verbis profert; Nam & Elias libenter in Carmelo philosophabatur, & Ioannes in deserto, & Iesus ipse vt actiones multitudinum, hominumq; frequentia, ita preces quieti, lociq; ab hominù commercio semotis ferè tribuebat: quid per hoc sanciens, ac velut lata lege statuens: nempe nobis quoque nonnihil quietiscendum esse, vt animis minimè turbidis cum Deo versetur, mentemq; à rebus vagis & incertis paulum reducamus. Neque enim ipse secessione opus habebat, (quid enim erat, in

quod

quod Deus, qui omnia replet, colligi ac contrahi possit? verum ut & actionis, & sublimioris occupationis tempus esse disceremus.

Obseruane, quid illud sit quod sublimioris occupationis nomine intelligitur: nempe otium id, quo vacatur Deo, quo ab omni strepitu seu ocata mens, tranquillae rerum aeternarum cōtemplationi se dedit. De quo apud D. Bernar. *Otiosum non est vacare Deo, imò negotiorum omnium hoc est.* Et S. Gregor. *Sancti viri, qui à mundi operibus, nō torpore sed virtute sopiuntur, laboriosius dormiunt, quam vigilare poterāt, ut ibidem latius probat, & omitto ut rei nostrae minus opportunū, melius verò percipitur, si & nonnulli alij spectantur, qui mundi quidē actiones fugiunt, sed nullis virtutibus exercētur; torpore, nō studio dormiunt, & idcirco interna non conspiciunt, quos sub Iudaeae specie Propheta deslet, inquiens, Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius. Ne verò vniquā tua quoq; hae sancta sabbata derisui sint hostibus, tibi quae à Deo etiam exprobrentur, vide ut ad maiorem semper perfectionem, iuxta instituti tui rationes consequendam, ritē dirigantur, ut mox indicabimus.*

Id praeterea in Nazianzeno animaduertendū est, credidisse illū, sua illa secessione nihil de utilitate publica decessurū. Vir erat, cuius doctrina, eū eloquentia mirabili, & eximia vitae probitate coniuncta, Catholicae fidei veritas & restituta fuerat, & stabat; imminebāt absentiae eius obseruatores heretici, turbarū aliquid moliebātur; quod stabiliri & restitui cōperat, nutabat etiam nū, neque firmas radices egerat: haec tamē omnia, refocillādis pia quiete viribus animi, posthabēda credidit. quo sanē docemur, non esse cur negotiorū tractatione vlla, blandiente spe, vel perficiendi quod cōptū est auiditate, ab oratione & cōtemplatione, etiam diuturniore retrahamur. Opportunitatem rerū agendarū, destinata studiis tempora, diesq; nulla superstitie linea effluxisse causabimur, heu quā delubitō toties prodigi, nūc praeposterē temporis auari! Sed audiamus amicislimo suo hic suffragantem Basilium, *Temporis pars, Deo ad vsuram tradita, non euanescit, sed cum magno additamento ab ipso redditur.* Quare B. Nilus asserit insidiosum dāmonem id cauere maximē, ne à cōtemplatione ad actionem vlli se conferant, quoniam ab eis multa & magna perfici certō nouit: additq; haec verba, *Nā illi in actionibus suis sine reprehensione se gerunt, qui mētis oculis acutissimis, quid agendū sit, antea meditati sunt.* Et certē quis non videat, accessum ad Deum, accessum esse ad virtutem, & ad boni omnis fontem limpidiissimum? lutulentae sunt quae nō hoc fonte fluunt aquae; ad hauriendos hinc latices saepe redeamus, quō expurgentur quae aliunde turbidius in animum influxissent.

Imò verò cū apud hūc vnū vita, sanitas, beatitudo potetur, cetera omnia cisternae sint dissipatae, rancidae, cupiditarumq; sitim inflammātes magis quā sedātes; nostrū esset, si vnus Dei ardore sancto aestuaremus, illū quibusuis in rebus quaerere, ad illū quasi ad portum à quatuor negotiorū agitatione suspirare. *Quem admodū desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.* vrgent me occupationes plurimae, fatigat suscepti muneris rationes implicatae, ad quietem animi anhelō, neq; vsquā nisi in te reperitur, Deus meus. *Sititit anima mea ad Deum*

Lib. de vita solit.

Lib. 5. Mor. c. 22.

Tiren. 1.

homil. 3.

Hexaem.

Psal. 41.

Deum fortem viuam, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei: quando erit, vt ex-
 tricare me possim, & suffurari vel ad horam, & in orationis tranquillitate Deo
 meo adstare: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidi,
 Vbi est Deus tuus? Interim tamē dum in rebus agēdis versor, meæ me lacrymæ, ani-
 miq; desideria pascunt, ipse me virgeo, & à rebus etiā ipsis mihi in clamari puro,
 Vbi est Deus tuus? illum cupio, illum ardeo, neque sine illo placere mihi quid-
 quā potest. Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, totam desiderationis
 meæ vim, in dō totam in hoc profudi animā, quod sperē, quod breui futurum vi-
 deam, quoniā transibo in locū tabernaculi admirabilis in domum Dei. non ita semper
 effundemur, emisit me sua causa Deus, breui ad se reuocabit, ingrediar ad Domi-
 nū, in oratione illi ad labo, & in conspectū celestis exercitus me dabo. Sic fiet,
 sic ad illum summa cupiditate conuertar. interim si subinde recedendum, & ad
 prædam ex hoste demone captandam, in medias mundi curarumque procel-
 las reuertendum est, Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo,
 quoniam adhuc consistebor ei, salutare vultus mei, & Deus meus.

Ista semper animi alacritate, à negotiis ad orationū pensa soluenda, nō perfun-
 ctioni, non grauatē, sed quasi à labore ad optatam requiem, ab esurie ad capien-
 dos cibos rediuisse B. Xauerium legimus: estq; nobis id etiam cauendum, ne de-
 curtentur, ne cursim obeantur, ne lentius, tepidiūs, oscitantius, animoq; ad ex-
 ternas curas euagante, orationis & precū stata tempora trāligantur: sensum enim
 vires deficerēt, & ipsa nos humanæ conditionis infirmitas, nisi crebrō ad Deum
 reparatorem rediret, elanguidos destitueret: verissimeq; dixit S. Gregor. *Afri-*
19. c. 16. vel uore mentis, vel inter spirituales inimicos, vel inter carnales quosque proximos, ipso aliqua
27. modo viuendi vsu veterascimus, & assumpta nouitatis vestem fuscamus. à qua tamen vetu-
 state, quotidie si studio circumspectionis inuigilamus, orando, legendo, bene viuendo re-
 nonamur: quia vita nostra dum lacrymis lauat, bonis operibus exercetur, sanctū me-
 ditationibus tenditur, ad nouitatem suam sine cessatione reparatur.

Lib. Mor.

19. c. 16. vel

27.

Vide eund.

l. 25. c. 6.

¶ 7.

Sed & nobis in animum penitus demittēdum est, certam ad ruinā viam, furti-
 uamq; in pernicipalem interitum prolapsionē esse, ita res suas agere, vt cæca mē-
 te pertransiens, quid egeris non retractes, nulloq; interquiescendi, teq; Deumq;
 respiciendi spatio sumto, nouas negotiorum susceptiones in explebili auiditate
 perpetues. Non aliter videas cum illis agi, vel eos agere qui ambitiosum Sisyphi
 lapidem diuitijs & gloriæ dediti voluunt; at sanctorum beatorumq; virorum
 omnino sunt exempla diuersa: horum enim proprium est actiones suas omnes
 quotidie ab ipso cogitationis fonte discutere, & omne quod turbidū influeret,
 à prima sollicitiūs origine perpurpare: cumq; norint quāta sensus pellacia, quāto
 blanditiarum astu natura decipiat, quantaq; sapenūm arte, probitatis specic
 mētiatur improbitas, numquā se in rei vllius curam ad eō effundunt, vt non po-
 tiore mentis parte sibi inuigilent, Deum spectent, & certum sibi seponant tem-
 poris spatium, quo accuratiūs & dedita opera in se ipsos inquirant, idque om-
 ne quod præterit quā seuerissime ad rationis calculos reducant.

Certe

Certè id nisi fiat paulatim pessum ibunt omnia: annon hac conditione viuimus, mortales? non sentimus quando membra crescant, corpus augeatur, mutetur species, & coma modò iuuenescens senescat in canos; nobis tamè ne scietibus, nec sentientibus, hæc fiunt in nobis. Haud secùs, ipso curatum vsu mens nostra mutatur, nec agnoscimus, nisi vigilantius nos ad interna reuocantes, profectus nostros quotidie defectusque pensemus: sin autem indiscussam mentem relinquimus, priuim propositi robur sensim sine sèlu perdimus, solaq; nostri negligentia, nescientes senescimus, conuenitque nobis illud Prophetæ, *Comederunt alieni robur eius, & nesciuit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit.* Numquã est igitur nobis quietis & tranquillitatis internæ, progressionis in virtute, & pacatæ animi præsentia cura deponenda. Audiendus Deus non solis illis priscis Patribus, sed nobis cunctis præcipiens, *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subiiciens manè ligna per singulos dies.* Altare cor nostrum est, templum enim Dei viuum sumus; prima verò diei parte, maturino tempore, priusquam multipliciù cogitationum turba mentem diuidat, hæc potior & prima cura sit, vt caritatis ignis, qui sensim lentescit, & deficit, quæsitis fomentis nouis, oratione, meditatione, & ad Deum recursu augeatur. Ac præterea, quod viro Religioso vel maxime conuenit, *Imposito holocausto, desuper adolebit adipēs pacificorum.* Ignis est iste perpetuus qui numquam deficiet de altari. Quid enim aptius, quam vt votorum Religiosorum holocaustū, ac susceptæ Religiosæ vitæ onera omnia, iteratò, magna animi alacritate, nec secùs ac si nunc primò eligeres, vnus Dei amore subeunda suscipias, nouoq; ac recenti semper hoc holocausto representato, *adipēs pacificorum adoleas*, hoc est, partim id omne, ad quod te proximi caritas, muneris ratio, impellet, Deo consecres, partim sanctæ alicuius meditationis, quasi pingui & fragrante pietatis succo reficiaris, vnde penitius delibuta mens intimè calefcat, & in crebras (quod ignis perpetui & indicium erit & fomes) amoris diuini flammæ medijs ex occupationibus erumpet?

Atque postremū hoc, suis omnibus magnopere cõmendatum voluit B. Ignatius, qui optabat, vt deuotionis tantum, vel etiam persæpè plus, in actione, quam in oratione reperirent. Quid opus pluribus? constant omnia, & in confesso sunt; distinctiùs igitur, & ad vsum aptè, ea tempora comprehendam, quibus vnumquemque mentem ad interna reuocare consuluissimum sit.

CAPVT XIV.

Quando & quæ ratione in se ipsum reuocetur animus.

PRIMUM igitur, quotidiana, manè, meridiè, vespèri publica Religionis lege statuta tempora, tota animi cõcentratione sunt obseruanda: quibus adnectendum, quod sacrificij, rosarij, diurnarumque orationum statum tempus exigit.

Secundò, iugis quædam & lenis esse debet animi præsentia, personæ quam gerit, Deiq; & officij memor, numquam in res effusa, sed rebus eminens: vnde facile

B b b

fiat

fiat ut crebrò, celerrimè, vndecumque, in breuissimas orationes, quas dicunt ejaculatorias, erumpat. Quamquã Incipientes hinc monedi sunt, ne quid nimis, neue violentius, aut precipitantiùs; desit potiùs aliquid, quod annorum decursu addatur, quàm ut abortione prepropera, omnè in futurum adolefcendi spè elidat.

Tertiò, hebdomadatim partem diei seligat, statam atque sepositam, quam hebdomadæ curis moderandis, progressuque virtutum diiudicando opportunè destinet.

Quartò, diem integrum sub prima singulorum mensium auspiciã in eundem finem incumbat, curisq; omnibus abiectis, vni sibi Deoque vacet, plures horas orationi & disquisitioni sui tribuat: hinc summè pertinax, ne quanticumq; emolumentispe, cuiusquam importunitate, tentatione, fastidio, desperatione, incòstantia, & causa vlla se ab hoc proposito abduci sinat. Etiã frigidè, etiã lentè obseruatũ, multa tandè còmoda importabit, & se altiùs, quàm credideras, efferet.

Quintò, quod de mense, longè potiùs de anno dicendum, ut annuatim, non vnum sed plures dies eidem rei dones. Numerum dierum, negotia, personarum, perfectionis amor docebunt.

Sin autem quid menstruo illo die sit maximè spectandum quæras, paucis iudicabo.

PRIMO videndum est, ut quàm firmissima summæ solidæque perfectionis fundamenta iaciantur, caueaturque in ijs quæ iacta fuerant, ne quid vel assiduitate, vel diurnitate, vel tentationis vllius concussũ labefacteretur aut concidat: itaque quidquid eò confert, tota est animi contentione quærendum atque complectendum. Hoc verò faciliùs forsan assequemur, si mentis cogitatum aduertimus.

Ad perfectam Iesu Christi Domini nostri imitationem, vita, moribus, actionibus, quã dabitur exprimendam. Qua de re supra est dictum.

Ad nostræ vocationis amorem, cognitionem, dignitatem, partes omnes summa cum solitudine explendas. Quærendum hinc quid à nobis exigit? quid à sanctis illis viris, qui in ea degerunt, exegit? quàm sumus procul abs illis? longa restat via; quid cessamus? hodie inchoemus.

Ad verarum & præstantissimarum virtutum consecutionem, veramque perfectionem comparandam:

Ad rerum omnium contemptum, crucis amorem, æternorum desiderium:

Ad sui contemtionem & humilitatem:

Ad sincerum Præpositorum amorem, integramque in eos fiduciam, quò plurimum conferet

Summa in diuinam providentiã fiducia, omniumq; velut à Deo expectatio.

Suarum propensionum, imperfectionum, vitiorum, rerumque planè omnium nihil Superiori occultum habere.

Amare deferri, neminemque ut suspectum refugere.

Purissimè, & nulla sui, commodorumve suorum ratione habita diuinam in omnibus gloriam ardentè sitire.

Amorem suum omnem ita diligenter expurgare, vt solam Dei gloriam amet in omnibus, nihil ambiat, nihil exhorrescat, nisi solius Dei causa, sanctissimam eius voluntatem in omnibus quærendo atque promouendo, ideoque se obedientiæ ad quæuis ardua, molesta, vilissima, in perpetuū paratissimū exhibēdo.

His autem in rebus id eligatur, vrgeatur, sapiusque & contentius voluatur, quod ad nostram perfectionem, & rerum præsentium statum conducibilis futurum speramus.

SECUNDO, inuestigandæ sunt, detestandæque imperfectionum radices, certisque ac efficacibus remediis, etiam breui scripto, ne diffluant, comprehensis, impugnandæ. Cuiusmodi essent,

Propensiones malæ ad gulam, iram, inuidiam, timorem, &c.

Appetitiones inordinatæ vehementius impellentes;

Habitus vitiosi praua consuetudine roborati;

Tentationes nobis familiares, & crebrò recurrentes;

Occasiones feruorem spiritus restinguentes: oriunturque à loco, personis, officiis, negotijs, rebus ipsis, & alijs;

Persuasiones nonnullæ animi religiosum dedecentes, vt gratiæ aucupatio, placēdi hominibus desiderium, sui ipsius vindictio, axiomata, vt loquuntur, politica: & alia id genus.

Hæc verò videndum est quibus nitantur fundamentis, & quàm sint stabilenda contraria.

TERTIO, cuiusmodi esse debeat rerum ad spiritum attinentium tractatio, quando, quomodo, quàm perfecta statuendum est: itaque inquirendum quemadmodum te habere soleas in

Meditatione, eiusque præparatione, atque in ea propositorum obseruatione:

Oratione vocali:

Examine, tam omnes defectus vniuersè, quàm vnum singulariter indagante:

Sacramentorum usu:

Colloquio cum nostris & externis:

Lectione librorum piorum:

Vorum ac spiritus, hebdomadaria, menstrua & annua instauratione:

QUARTO, ministeria & functiones nostræ diiudicandæ sunt, quo fructu, quo spiritu obeantur, quòue meliore possent: ita vt nihil indiscussum maneat, siue domesticos, siue spectet externos; ratio otij, ratio negotij constet, nihil temerè & casu, sed suo tempore, certa que animi destinatione fiat, suusque sit occupationibus (quantum in humanis licet) & ordo, & scopus præfixus. Videat vnusquisque quid illi sit demandatum, studia, doctrinam, exhortationes, concio-

nes, catechismos, confessionum curam, xenodochiorum, carcerum, pauperum, agrorum leuationem: præfecti, procuratoris, aut aliud quoduis proprium munus. Illa quoque discutienda sigillatim sunt, quæ ad domesticum ordinem spectant, vt dormire, surgere, quæque communia sunt vicissim obire, velut in inferuendo mentæ, & similibus.

QVINTO animaduertendum, ne immodestum quid, & à Religiosæ honestatis decoro alienum, vsquam emineat, sed ex eadem amicabile vultus serenitate, membrorumque ac gestuum omnium placiditate tràquilla, decor virtutis internæ resplendeat. Caureatur quoque ne in curando corpore, siue sollicitudinis anxia, siue rigidioris neglectus nimietate peccetur. quod ferè potest acciderè,

In refranatione sensuum, & linguæ,

Victu,

Vestitu,

Domicilio,

Lectò,

Remissionibus à contentione,

Castigatione corporis yltro assumpta:

Nempe,

Humieubatione, vel duriore somni captatione,

Vigiliis non immodicis,

Abstinencia in potu vel cibo,

Ciliciis, & rebus asperioribus carni adpressis,

Diuerberatione corporis,

Æstus, frigoris, & iniuriarum aëris tolerantia, & similibus corporis afflictationibus de more, vel solito crebrius, aut diutius vsurpatis.

Quæ quidem ita distinctè, at non diffusè, describo, vt quoties ad sacram istam animi perferuationem veneris, sacro illi otio negotium deesse non possit, si horum singulis pensulatius insistens, an vsquam defueris, an & qua via melius & longius progredi possis, in hac quasi tabula sub oculos subiecta dispicias.

Hæc est, quam tibi, quæ Societatis hominibus omnibus, apprimè commendatam velim, actionis & orationis alternatio sanctissima, progressionis in spiritu parens & faulrix, perpetuatio sanctæ animi alacritatis, firmissimum perseverantiæ propugnaculum. Ideoque huius obseruationem sanctis viris adeò perpetuam credidit S. Gregorius, vt hoc nomine eos apud B. Iob locustas vocari asseruerit, quarum proprium est, ad passionem quidem sese demittere, at subinde altius euolare: neque aliter viri sancti *crura figunt*, inquit, & *alas exerunt*: quia rectè agendo stabiliuntur, & alta videndo subleuantur. Qui in hac vita positi, in contemplatione manere non possunt, sed quasi locustarum more à saltu quem dederant, in pedibus suis se excipiunt, dum post contemplationum studia, ad necessaria vitæ actiua opera reuertuntur,

nec tamen in eadem actiua vita remanere contenti sunt; sed dum ad contemplationem desideranter exsiliunt, quasi rursum aëra volantes petunt, vitamq; suam quasi locusta ascendentes descendentesq; peragunt, dum sine cessatione semper & summa videre appetunt, & ad semetipsos naturæ corruptibilis pondere reuoluuntur.

Sed hoc ipsum longè plenius & illustrius ab eodem commendatur in illa verba, Numquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, Assumue: quæ interpretatur in hunc modum; Fulgura, vt dictum est, sancti viri mittuntur, & eunt, cum a secreto contemplationis in publicum operationis exeunt: mittuntur & vadunt, cum de abscondito speculationis intima, in actiua vita latitudinem diffundunt. Sed reuertentes dicunt Deo, Assumue; quia post opera exteriora qua peragunt, semper ad sinum contemplationis recurrunt, vt illic ardoris sui flammis resiciant, & quasi ex tactu superna claritatis igne sciant: Dicunt, Assumue, quia quamuis per exteriora acta, parum quid contemplationi deesse videatur, per ardorem tamen desiderij, quem in mente sua continuè accendunt obsequentes, Deo suam presentiam ostendunt. Citius enim inter ipsa, licet bona, exteriora opera frigerent, nisi intentione sollicita, ad contemplationis ignem incessanter redirent. Vnde bene per Salomonem dicitur, Ad locum de quo exeunt flumina reuertuntur vt iterum fluant. Ipsi quippe, illic flumina, qui hic fulgura sunt vocati. Quia enim corda audientium rigant, dicuntur flumina, quia verò accendunt, fulgura vocantur. De quibus aliàs scriptum est, Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumina voces suas. Et rursum; Illuxerunt fulgura eius orbi terra. Ad locum ergo de quo exeunt, flumina reuertuntur: quia sancti viri, etsi à conspectu creatoris sui, cuius claritatem mente conspiciere conantur, foras propter nos ad actiua vita ministerium veniunt; incessanter tamen ad sanctum contemplationis studium recurrunt, & si in predicatione sua, exterius nostris auribus per corporalia verba se fundunt, mente tamen tacita ad considerandum semper ipsum fontem luminis reuertuntur. De quibus & bene dicitur, Vt iterum fluant: nisi enim ad contemplandum Deum sollicita semper mente recurrerent, nimirum interna cecitas, etiam externa predicationis eorum verba siccaret. Sed dum videre Deum indefinenter sitiunt, quasi decursura foras flumina, intus semper oriuntur, quatenus illic amando sumant, vnde ad nos predicando defluant.

Sed & audi D. Bernard. O sancta anima, sola esto, vt soli omnium serues te ipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Secede, sed mente, nō corpore, sed intentione, sed deuotione, sed spiritu. Sola indicitur tibi mentis & spiritus solitudo. Solus es, si non communita cogites, si non affectes presentia, si despicias quod multi suspiciunt, si fastidias quod omnes desiderant, si iurgia deuotes, si damna non sentias, si non recorderis iniuriarum. Alioquin nec si solus corpore es, solus es. Vide ne posse esse te, & solum cum inter multos, & inter multos, cum solus es: Ita ille, sic perpetuam mentis solitudinem commendans, vt non improbet quin etiam suo tempore quæ corporis est adiungatur. Ex his interim quam idem Sancti senserint, inliciti tui leges præscribant, sanxerit Christus Dominus, vides; quid addam, nisi tritum illud, Hoc fac, & viues?